

PROSTORNO PLANIRANJE U DUBROVAČKO-NERETVANSKOJ ŽUPANIJI

REGIONAL PLANNING IN DUBROVNIK- NERETVA COUNTY

JURE MARIĆ

Sektor IGH projekt, Institut IGH d.d., Dubrovnik / Sector IGH Design, Institute IGH d.d., Dubrovnik

Primljeno / Received: 2008-06-19

UDK 711(497.584)

Pregledni članak

Review

Dubrovačko-neretvanska županija (ukupne površine 9272,37 km², 122 870 stanovnika 2001. godine), najjužnija je županija u Republici Hrvatskoj, a teritorijalno je organizirana u 22 jedinice lokalne uprave i samouprave. Na temelju terenskih istraživanja i analize različitih izvora prostornih podataka te postojeće prostorno-planske dokumentacije (svih razina planiranja) obrađene su značajke i posebnosti prostornog planiranja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji koje su značajno utjecale na povijesno-geografski te društveno-gospodarski razvitak spomenutog prostora. Prostorno planiranje svoje korijene na ovim prostorima ima u Statutu Grada Dubrovnika iz 1272. godine, a kao početak suvremenog razdoblja smatra se izrada Regionalnoga prostornog plana Južnog Jadrana (1964.-1968.) i Generalnoga urbanističkog plana Dubrovnika 1969. godine.

Ključne riječi: Dubrovačko-neretvanska županija, prostorno planiranje, prostorni plan, prirodno-geografska obilježja, Jadran, Hrvatska, Zakon o prostornom uređenju i gradnji

Dubrovnik-Neretva County (area 9,272.37 sq km, population 122,870 in 2001) is the southernmost county of the Republic of Croatia and it is territorially divided into 22 units of local government and self-government. Characteristics and specifics of regional planning in Dubrovnik-Neretva County which considerably influenced historical and geographical as well as socio-economic development of the aforementioned area were analyzed on the grounds of field researches and analysis of different sources of physical data and available documents concerning regional planning (all levels of planning were studied). Regional planning in this area dates from the 1272 Statute of Dubrovnik, but Regional Plan of the Southern Adriatic (1964-1968) and General Urban Plan of Dubrovnik from 1969 are considered to be the beginning of the modern period of planning.

Key words: Dubrovnik-Neretva County, physical planning, physical plan, natural and geographical features, the Adriatic Sea, Croatia, the Law on physical planning and construction

Uvod

"... u spomenutom podgrađu imaju se izgraditi kuće uz općinsku ulicu, počevši od istočne strane idući na zapadnu stranu, a svaka kuća neka je široka tri sežnja i isto toliko duga, i neka se između tih kuća smjeste odvodi na prostoru od tri pedlja. Isto tako neka se između spomenutih kuća ostavi prolaz širine deset pedalja za svaki prolaz. Ti prolazi neka se u istoj širini nastavljaju i vode sve do gradskog zida na strani brda. I tim načinom i redom neka se kuće nižu sa svojim odvodima i ulicama sve do gradskog zida..."

Uvodni odlomak nije preuzet iz urbanističkog plana, nego iz Statuta Grada Dubrovnika, pisanog 1272. godine, a nadopunjavanog u nekoliko

Introduction

"...houses along the municipal street in the above mentioned suburbia are to be built beginning from the east side and stretch towards west and each house should be three fathoms wide and of equal length with sewers of 3 spans between the houses. Moreover, there should be ten spans wide aisle left between the houses. Those aisles should have the same width all along until they reach town walls on the hill side. All houses are to be built in this way with its sewers and aisles all the way to the town walls..."

The opening fragment is not taken from the town-planning scheme but is a part of the Statute of Dubrovnik written in 1272 and updated on several

navrata tijekom 14. stoljeća (moglo bi se reći da je imao izmjene i dopune). Peta knjiga (45 glava) dubrovačkog Statuta sadrži zakone o nekretninama u Gradu i na izvangradskom području. U toj su knjizi posebno važni precizni urbanistički i građevinski propisi te uredbe o korištenju javnih površina. Tu su uključeni i zakoni o uzajamnim obvezama obrađivača zemlje (polovnika i kmetova) i zemljovlasnika.¹

Svojim strogim urbanističkim, građevinskim i zdravstvenim normama i odredbama propisuje ponašanje u Gradu jasno pretpostavljajući javne i društvene interese privatnim, u duhu natpisa uklesanog nad vratima Kneževa dvora: OBLITI PRIVATORVM PVBLICA CVRATE. Povjesničar umjetnosti R. Ivančević spominje zgodu o jednome dubrovačkom plemiću koji je, gradeći kuću, premašio propisanu površinu i proširio kuću na račun javne površine, oduzimajući od ulice oko pola metra. Presuđeno mu je da mora srušiti pročelje i sagraditi novo na propisanoj crti, ali je uz to morao platiti i visoku globu i, napokon, odsjediti dva mjeseca u zatvoru.²

U kontekstu prostornoga planiranja, ali i šire, Dubrovački je statut jedna od najvrjednijih ostavština hrvatske kulturne baštine europskoj kulturi toga doba. Danas, sedam stotina godina kasnije, njegove tečevine kao da su izbrisane iz svijesti hrvatskoga naroda, a hrvatski prostor nije prepušten prostornomu, nego "privatno-planskom planiranju".

Analizom prostorno-planske dokumentacije donošene od sredine 1960-ih godina prošlog stoljeća do danas te usporedbom s vrijedećim prostornim planovima, jasno se može iščitati slijed povijesno-geografskih, političkih, demografskih i socio-ekonomskih zbivanja koja ostavljaju neizbrisiv trag u promatranom prostoru, i to upravo preko zakonom propisanih prostorno-planskih dokumenata. Spomenutom analizom i usporedbom na vidjelo izlaze sve značajke političkih sistema i uređenja prisutnih na određenom prostoru kroz određeno vrijeme. Moguće je razlučiti pozitivne ili negativne promjene u prostoru, a što je najvažnije, jednostavno je identificirati čimbenike koji su nasljedstvo prijašnjih društvenih uređenja i s kojima se u održivom planiranju potrebno nositi.

¹ *Statut grada Dubrovnika sastavljen godine 1272.*, Državni arhiv u Dubrovniku, Dubrovnik, 2002.

² *'Dubrovački statut (1277.) i bespravna gradnja danas'*, Vijenac, br. 318, 2006.

occasions during the 14th century (those updates can be considered as some kind of amendments). The fifth book (45 chapters) of the Statute of Dubrovnik consists of laws on real estates in the town and in the area outside the town walls. What is of utmost importance in this book are precise town-planning and construction regulations and directions on the use of public areas. Laws on common duties of land cultivators (peasants and bondsmen) and land-owners were also included in this book.¹

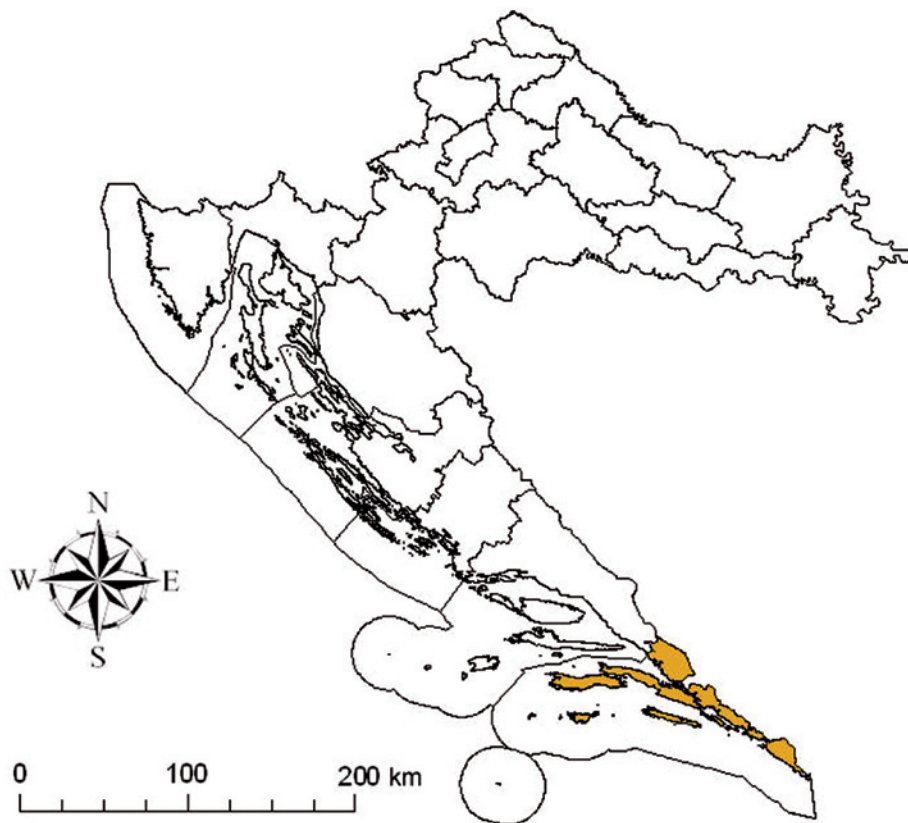
With its strict codes and regulations on town-planning, construction and health it regulates the town conduct clearly, indicating higher importance of public and social interests as opposed to the private ones and all in the spirit of the inscription engraved above the gates of Knežev dvor (Duke's court): OBLITI PRIVATORVM PUBLICA CROATE. Art historian R. Ivančević mentions an anecdote about a nobleman from Dubrovnik who surpassed prescribed surface while building his house and expanded it onto a public area reducing the street for about half a meter. It was decided that he had to tear down the front of the house and build a new one within the limits allowed. Moreover, he had to pay a big fine and was sentenced to two months in prison.²

Within the context of physical planning, and even more widely, the Statute of Dubrovnik is one of the most important contributions of the Croatian cultural heritage to the European culture of that period. Nowadays, seven hundred years later, its ideas as if were erased from the conscience of Croatian people, and the Croatian territory is no longer subject to physical but "private planning".

Analyzing documentation considering physical planning which has been enacted since the mid-1960s till present days and comparing them with now effective physical plans, one can clearly perceive a sequence of historical-geographic, political, demographic and socio-economic events, which have left indelible trace in the observed area through the documents considering physical planning prescribed by the law. All features of political systems and regimes present in a particular area during a particular period can be seen through this analysis and comparison. It is possible to distinguish positive and negative changes in the area, and the most important of all, it is simple to define factors inherited from the past social structures which occur as a problem in sustainable planning.

¹ Statute of Dubrovnik from 1272, State Archives in Dubrovnik, Dubrovnik, 2002

² Statute of Dubrovnik (1272) and illegal building today, Vijenac, 318, 2006

Slika 1. Položaj Dubrovačko-neretvanske županije unutar teritorija Republike Hrvatske
 Figure 1 Position of Dubrovnik-Neretva County within the territory of the Republic of Croatia.

Geografska obilježja Dubrovačko-neretvanske županije

Položaj i prostorni obuhvat

Dubrovačko-neretvanska županija, najjužnija Županija u Republici Hrvatskoj, prostire se na 9272,37km², što predstavlja 10,6% ukupne površine Republike Hrvatske. Površina pripadajućega kopna je 1782,49 km² (3,1% kopnenog teritorija Hrvatske). Pripadajuće more zauzima površinu od 7489,88 km², odnosno 80,8% površine Županije ili 24,1% mora Hrvatske. Smještena je unutar obuhvata Južnoga hrvatskog primorja (suvremeni pojam Dalmacije), koje odgovara prostoru funkcionalnog okupljanja oko splitskoga makroregionalnog središta te triju regionalnih centara: Zadra, Šibenika i Dubrovnika.³

Županija je teritorijalno organizirana u 22 jedinice lokalne uprave i samouprave, odnosno 5

³ Grupa autora, *Veliki atlas Hrvatske*, Zagreb, 2002.

Geographic features of Dubrovnik- Neretva County

Position and aerial extent

Dubrovnik- Neretva County, the southernmost county of the Republic of Croatia spreads over the area of 9,272.37 sq. km which is 10.6 % of the Croatian area. The land occupies 1,782.49 sq. km (that is 3.1% of the Croatian mainland), while the sea spreads over 7,489.88 sq. km, i.e. 80.8% of the county's area or 24.1% of the Croatian sea. It is situated within the South Croatian Littoral (what is a present notion of Dalmatia), which corresponds to the area of functional concentration around macro-regional centre of Split and three regional centres: Zadar, Šibenik and Dubrovnik.³

The County is territorially divided into 22 units of local government and self-government, i.e. 5 towns (Dubrovnik, Korčula, Ploče, Metković and

³ Group of authors, *Veliki atlas Hrvatske*, Zagreb, 2002

gradova (Dubrovnik, Korčula, Ploče, Metković i Opuzen) i 17 općina (Blato, Dubrovačko primorje, Janjina, Konavle, Kula Norinska, Lastovo, Lumbarda, Mljet, Orebić, Pojezerje, Slivno, Smokvica, Ston, Trpanj, Vela Luka, Zažablje i Župa Dubrovačka). Županijsko središte nalazi se u Gradu Dubrovniku.

U burnom povijesno-geografskom razvoju, na području Županije susretalo se i sukobljavalo mnoštvo suvereniteta te pomorskih sila: Bizanta, Saracena, Hrvata, Normana, Venecije, malih kneževina i kraljevina, pa Ugarsko-hrvatske države te preko nje Rimsko-njemačkog carstva, Otomanskoga, Habsburškog i Napoleonova carstva. Međutim, svojom je političkom spretnošću Dubrovnik ipak uspio izboriti samoupravu, tako da je stoljećima djelovao kao samostalna država, Dubrovačka Republika.

Današnji teritorij Županije velikim dijelom čini područje uz državnu kopnenu ili morsku granicu. Kopneni dio Županije graniči s Bosnom i Hercegovinom (najvećim dijelom teritorija) i Crnom Gorom (u općini Konavle). Državna morska granica, odnosno granica teritorijalnog mora, dodiruje Republiku Italiju (otočno područje) i Crnu Goru (u općini Konavle) te Bosnu i Hercegovinu (područje oko Neuma). Jedini hrvatski prostor što ga dodiruje Dubrovačko-neretvanska županija kopnom i morem je Splitsko-dalmatinska županija.

Granice Dubrovačko-neretvanske županije nisu u potpunosti definirane, tako da je još otvoreno pitanje državne granice s Bosnom i Hercegovinom kod Kleka, državne granice s Crnom Gorom kod rta Oštro na Prevlaci i županijske granice sa Splitsko-dalmatinskom županijom o pripadnosti otoka Palagruže. Također, nije u potpunosti definirano pitanje pojedinih unutarnjih županijskih granica.

Specifičnost područja Dubrovačko-neretvanske županije je uzak i nehomogen obalni pojas koji je planinskim masivom odvojen od unutrašnjosti, a na području Neum-Klek prekinut državnom granicom s Bosnom i Hercegovinom, dok samo na području Donjoneeretvanske doline ima prirodnu vezu s unutrašnjošću i spoj prema sjeveru sve do panonskoga dijela Hrvatske.

Unutar Dubrovačko-neretvanske županije mogu se izdvojiti veće geografske cjeline:

- a) poluotok Pelješac i otoci Korčula, Mljet i Lastovo (795,41 km²), koja od jedinica lokalne samouprave obuhvaća Grad Korčulu, te općine

Opuzen) and 17 municipalities (Blato, Dubrovačko primorje, Janjina, Konavle, Kula Norinska, Lastovo, Lumbarda, Mljet, Orebić, Pojezerje, Slivno, Smokvica, Vela Luka, Zažablje, and Župa Dubrovačka). The county's centre is in the Town of Dubrovnik.

In troubled historical-geographic development, variety of sovereignties and maritime forces met and confronted on the territory of the County, e.g. Byzantium, the Saracens, the Croats, the Normans, Venice, small principalities and kingdoms, Hungarian-Croatian State, Roman-German Empire, the Ottoman, the Habsburg and the Napoleon Empire. However, by its political ability Dubrovnik managed to obtain self-government and it functioned over the centuries as an independent state, the Republic of Dubrovnik.

Present territory of the County mostly comprises the area along the state borders on both the land and the sea. On the land the largest part of the County territory borders with Bosnia and Herzegovina, and in Konavle Municipality it borders with Montenegro. The state sea border, i.e. the border of the territorial sea adjoins the Republic of Italy (the islands), Montenegro (in Konavle Municipality) and Bosnia and Herzegovina (the territory around Neum). The only Croatian territory with which the County borders on the land and the sea is Split-Dalmatia County.

Borders of Dubrovnik-Neretva County have not yet been precisely defined, so the issues of the state border with Bosnia and Herzegovina near Klek as well as the question of the state border with Montenegro near Oštro Cape in Prevlaka, and county border with Split-Dalmatia County concerning the island of Palagruža still remain open. Moreover, the question of some internal County borders has not yet been defined.

Specific feature of Dubrovnik-Neretva County's territory is narrow and inhomogeneous coast belt separated from the inland by a mountain massif. Additionally, in Neum-Klek area the County is separated into two parts by the state border with Bosnia and Herzegovina. On the other hand, in the area of the Lower Neretva valley the County has natural connection with the inland and further towards north all the way to the Pannonian part of Croatia.

Within Dubrovnik-Neretva County the following larger geographical units can be distinguished:

- a) Pelješac Peninsula and the Islands of Korčula, Mljet and Lastovo (795.41 sq. km) including following units of local self-government: the

- Blato, Janjina, Lastovo, Lumbarda, Mljet, Orebić, Smokvica, Ston, Trpanj i Vela Luka.
- b) Dubrovačko priobalje (571,83 km²), koje od jedinica lokalne samouprave obuhvaća Grad Dubrovnik, te općine Dubrovačko primorje, Konavle i Župa Dubrovačka.
- c) Donjoneretvanski kraj (414,35 km²), geografska cjelina koja od jedinica lokalne samouprave obuhvaća gradove Metković, Opuzen i Ploče te općine Kula Norinska, Pojezerje, Slivno i Zažablje.

Prirodno-geografska obilježja

Spomenuto područje, koje obuhvaća Konavle, Župu Dubrovačku, Dubrovnik, Dubrovačko primorje, poluotok Pelješac, otoke Lastovo, Mljet, Korčulu i Elafite te Donjoneretvanski kraj, geološki je istraženo brojnim regionalnim ili detaljnim lokalnim istraživanjima te se ustanovila prisutnost sedimenata trijasa, jure, krede, tercijara i kvartara.

Obalni reljef Županije sličan je glavnini ostalog dijela hrvatske obale s istovjetnim, dinarskim smjerom pružanja u pravcu sjeverozapad-jugoistok. Međutim, položaji poluotoka Pelješca i otoka Korčule u pravcu istok-zapad prema

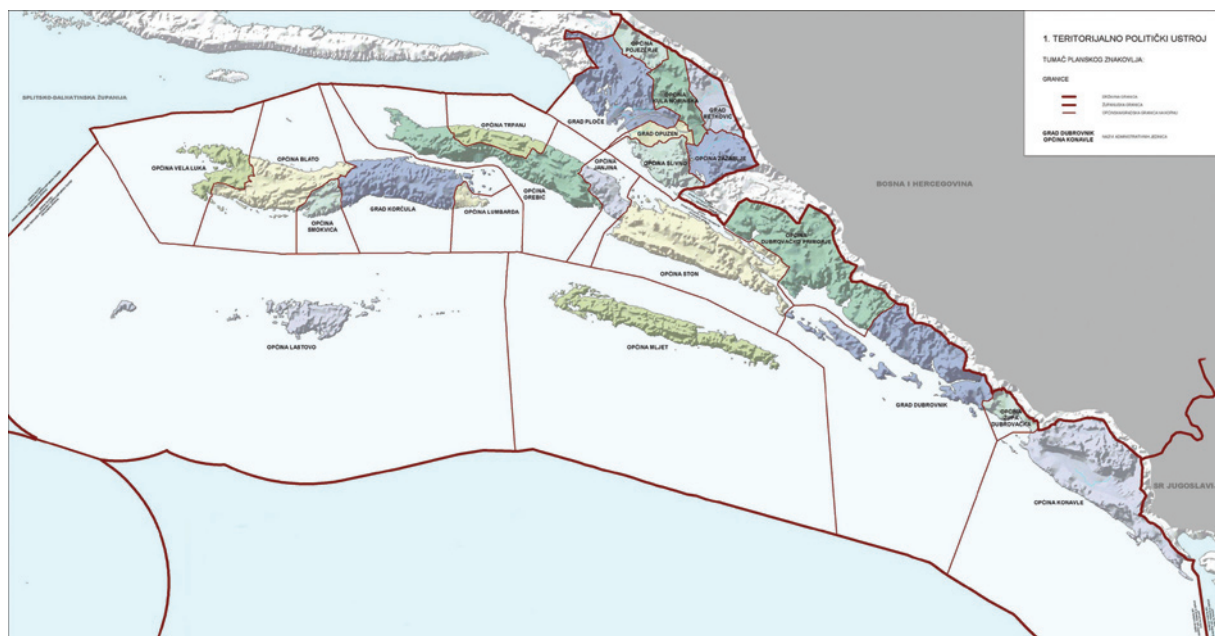
Town of Korčula and the Municipalities of Blato, Janjina, Lastovo, Lumbarda, Mljet, Orebić, Smokvica, Ston, Trpanj and Vela Luka.

- b) Dubrovnik Littoral (571.83 sq. km) including the following units of the local self-government: the Town of Dubrovnik, and the Municipalities of Dubrovačko primorje, Konavle and Župa Dubrovačka.
- c) The Lower Neretva area (414.35 sq. km), a geographical unit including the following units of the local self-government: the Towns of Metković, Opuzen, Ploče and the Municipalities of Kula Norinska, Pojezerje, Slivno and Zažablje.

Natural and geographical features

Aforementioned territory which includes Konavle, Župa Dubrovačka, Pelješac Peninsula, the Islands of Lastovo, Mljet, Korčula and the Elaphites, and the Lower Neretva was geologically examined by numerous regional and thorough local researches, which determined the presence of the sediments from Triassic, Jurassic, Cretaceous, Tertiary and Quaternary periods.

Coastal relief of the County is similar to the major part of the Croatian Littoral characterized by

Slika 2. Teritorijalno-politički ustroj Dubrovačko-neretvanske županije, PPDNŽ (Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, 06/03, 03/05, 03/06)

Fig. 2 Territorial and political organization of Dubrovnik-Neretva County, PPDNŽ (Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije 06/03, 03/05, 03/06)

sjeveru formiraju prostrani Malostonski zaljev, Neretvanski i Korčulanski kanal, a prema jugu s Mljetom, od posebne prometne važnosti, Mljetski kanal.

U sastavu obalnih stijena prevladavaju vapnenci, dolomiti, fliš i naplavni materijal. Vapnencima odgovaraju uzvisine, dolomitu strmi odsjeci i udubljenja, flišu blago položene padine, a naplavinama nizinski dijelovi (polja). Današnji odnos kopna i mora nastao je glacio-eustatičkim izdizanjem morske razine u postpleistocenu (CRKVENČIĆ I DR., 1974.).

Naknadnim neprestanim utjecajem valova južnih smjerova nastali su brojni morfološki oblici, gotovo cijelom dužinom obale prema otvorenom moru. Značajniji su dio obalne linije Konavala, južnih obala Elafita, Mljeta i Lastova tzv. "visoke obale" koje čine klifovi s nagibom preko 55%. Zbog jake abrazije u ovom području oblikovane su brojne potkapine i špilje. Niske obale prevladavaju u kanalskim područjima i u Malostonskom zaljevu. U područjima većeg utjecaja valova nastale su brojne šljunčane i pjeskovite uvale. Na krajnjem jugoistočnom dijelu otoka Mljeta i Korčule bogate su naslage pleistocenskog pijeska. Izdizanjem morske obale u postglacijalnom razdoblju na zapadnom dijelu otoka Mljeta došlo je do formiranja čuvenih morskih jezera, a za ovaj su otok specifične i hidromorfološke pojave, "blatine" i "slatine".

Donjoneretvansko područje nastalo je tektonskim spuštanjem, a veći dio prostora donje Neretve nasut je u pleistocenu fluvio-glacijalnim materijalom iznad kojeg se nalazi pijesak, posljedica aluvijalnog nanosa Neretve. Osim Neretve i njezinih rukavaca veći je broj i prirodnih tokova, s brojnim kanalima izravno ili neizravno povezanih u glavni tok Neretve. U rubnim su područjima delte brojna jezera i močvara, te 160 izvora koji primaju vodu iz obližnjih krških polja. Osobit su fenomen ovog područja Baćinska jezera.

Prostor Županije čine dvije osnovne funkcionalne i fizionomske cjeline: razmjerno usko uzdužno obalno područje s nizom pučinskih i bližih otoka (od kojih su najznačajniji Korčula, Mljet, Lastovo i grupa Elafitskih otoka) te prostor donje Neretve s gravitirajućim priobaljem. Obalna crta, dugačka 1024,63 km, vrlo je razvedena i varira od zaštićenih uvala s pjeskovitim plažama do strmih obala s klifovima izloženim otvorenome moru.

Dinaric, northwest-southeast direction. However, the extent of Pelješac Peninsula and the Island of Korčula in east-west direction towards north forms spacious Malostonski Bay, Neretva and Korčula Channels, and towards south together with Mljet it forms Mljet Channel, which is of great importance for the transport.

Limestone, dolomites, flysch and alluvial material prevail in the structure of coastal cliffs. Limestone is found on hills, dolomites on steep sections and pits, flysch on mild slopes, and alluvial material in lowland parts (poljes). Present relation between the land and the sea was created by glacio-eustatic sea level rise in Pleistocene (CRKVENČIĆ ET AL., 1974).

Numerous morphological forms were formed by subsequent influence of the waves of the south direction, almost along the entire coastline and towards the open sea. The significant part of the coastline of Konavle, south coasts of the Elaphites, Mljet and Lastovo Islands form so called "high coast", which consist of cliffs with the inclination of 55%. Due to strong abrasion, numerous tidal notches and caves were formed in this area. Low coasts prevail in the channel areas and in Malostonski Bay. In the area of higher influence of the waves numerous pebble and sand coves were formed. On the uttermost southeastern part of the Islands of Mljet and Korčula rich deposits of Pleistocene sand can be found. Sea coast rising in postglacial period in the west part of the Island of Mljet resulted in forming of the famous sea lakes, and the specific hydromorphological phenomena of this island are "blatinas" and "slatinas".

The area of the Lower Neretva was created by tectonic lowering, and during the Pleistocene the largest part of the Lower Neretva was covered by fluvio-glacial material above which there is sand as a consequence of alluvial drifts of Neretva River. Except Neretva River and its backwaters there is also a large number of natural flows with numerous channels directly and indirectly connected to the main flow of Neretva. In the peripheral region of delta there are numerous lakes and marshes and 160 springs that receive water from the nearby karst poljes. Specific phenomena of this area are Baćina Lakes.

The territory of the County consists of two basic functional and physiognomic units: relatively narrow coastal line with a number of offshore and coastal islands (Korčula, Mljet, Lastovo and the Elaphites being the most important ones), and the area of Lower Neretva with gravitating littoral. The 1024.63 km long coastline is very indented and varies from protected inlets with sandy beaches to steep coasts with cliffs exposed to the open sea.

Krajobraznu raznolikost još samo dopunjuje biološka raznolikost na kopnu i moru, što ovaj prostor svrstava u jedinstvene na Sredozemlju. Stupanj biološke raznolikosti u akvatoriju Županije može se iskazati faktorom 100, što bi značilo da u ovom području obitavaju ili su povremeno nazočne sve do danas registrirane vrste morskih organizama u Jadranu.⁴

Područje Županije ima sve značajke sredozemne klime, ali uz klimatske opreke koje su posljedica brdsko-planinske barijere neposredno uz obalu, niza otoka i povremenih kontinentalnih utjecaja.⁵ Prosječna godišnja temperatura zraka u Dubrovniku je 17 °C. Zime su dosta blage s prosječnom temperaturom od 9,6 °C, što je rezultat i naglašenog utjecaja mora na temperaturni režim jer more smanjuje dnevne i godišnje razlike u grijanju i hlađenju zraka. Proljeće je s prosječnom temperaturom od 14,5 °C hladnije oko 3 °C od jeseni (prosječne temperature 17,7 °C) i zbog sporijega grijanja zraka u proljeće, čemu je uzrok rashlađeno more. Ljeta su vruća, s razdobljima suše, a prosječna je ljetna temperatura 24,5 °C. Zbog modifikatorskog utjecaja reljefa pojedini dijelovi regije odlikuju se specifičnim klimatskim obilježjima. Najviše su godišnje temperature u srpnju ili kolovozu, do 34 °C. Na otocima i južnim kopnenim ekspozicijama vrlo su rijetki mrazovi, dok se na područjima izloženim utjecaju jake bure tijekom siječnja preko noći temperatura zraka zna spustiti i do -7 °C. Na području Županije prosječno je 313 dana vjetrovito, a prema prosječnoj učestalosti dominiraju bura (SI) s 20% i jugo (J, JI) s 21,3%. Najveća količina oborina bilježi se na prijelazu iz jeseni u zimu, kao posljedica ciklonalne aktivnosti, prosječno 200 mm u prosincu. Velike količine oborina znaju padati skoro u svim mjesecima, ali je u siječnju i studenom varijabilnost najmanja. Ljeti je dominantan utjecaj subtropske anticiklone s najmanjom prosječnom količinom oborina od 35 mm.

Najznačajnija tekućica je Neretva, koja je i najduža rijeka jadranskog slijeva, a ujedno i s najvećom deltom. Vapnenačko-dolomitski sastav otoka prouzročio je poroznost terena pa na njima nema površinskih tokova ni izvora, već atmosferska voda ponire u dubinu, ali se zbog antiklinalne građe otoka ponovno pojavljuje uz

⁴ *Prostorni plan uređenja Dubrovačko-neretvanske županije*, Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije 06/03, 03/05, 03/06.

⁵ CRKVENČIĆ, I. I DR., *Geografija SR Hrvatske*, knj. VI, Školska knjiga, Zagreb, 1974.

Landscape diversity is emphasized with biological diversity on the mainland and in the sea, which makes this area one of the unique on the Mediterranean. Degree of biological diversity in the aquatorium of the County can be expressed by the factor 100, which means that all species of marine organisms registered up to this point in the Adriatic live or temporarily occur in this area.⁴

Territory of the County has all features of the Mediterranean climate, but with climate contrasts which occur as a consequence of highland barrier almost immediately along the coast, stretch of islands and occasional continental influences.⁵ Average annual air temperature in Dubrovnik is 17 °C. Winters are rather mild with the average temperature of 9.5 °C as a result of strong influence of the sea on the temperature pattern because it decreases daily and annual variations in the heating and cooling of the air. Spring, with the average temperature of 14.5 °C is about 3 °C colder than autumn (the average temperature of which is 17.7 °C) due to slower heating of the air during spring caused by the cold sea. Summers are hot with the periods of drought and the average summer temperature of 24.5 °C. Due to the modifying influence of the relief, some parts of the region distinguish themselves by specific climate features. The highest annual temperatures are in July and August, up to 34 °C. Frosts rarely occur on the islands and in the southern mainland exposures, while during January in the area exposed to the influence of strong bora temperature falls down to -7 °C during the night. On average, 313 days are windy on the territory of the County, and according to the average frequency, bora (NE) with 20% and sirocco (SE) with 21.3% dominate. The greatest quantity of precipitation is recorded in the transitional period between autumn and winter as a consequence of cyclonal activity, on average 200 mm in December. Large quantities of precipitation can fall almost during every month, but the variability is the lowest in January and November. In summer the influence of subtropical anticyclone with the least average quantity of precipitation of 35 mm dominates.

The most significant surface water is Neretva River, also the longest river of the Adriatic basin and the river with the largest delta. Limestone and dolomite structure of the islands caused porosity of the terrain so there are no surface streams or springs, but the atmospheric water sinks into the

⁴ *Prostorni plan uređenja Dubrovačko-neretvanske županije*, Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, 06/03,03/05,03/06

⁵ CRKVENČIĆ ET AL., *Geografija SR Hrvatske*, book VI, Školska knjiga, Zagreb, 1974

obalu te ispod površine mora u obliku podmorskih izvora ili vrulja.

Najveći dio županijskog prostora izgrađuju karbonatne stijene s dominantnom ulogom vapnenaca. Glavna je karakteristika krškog područja da sva oborinska voda koja padne na tlo odmah ponire u podzemlje. Poznata velika krška vrela u Konavlima i dolini Neretve dobivaju vodu kroz propusno karbonatno zaleđe iz Popova polja i doline Trebišnjice. Osobito velike količine vode istječu na ovim vrelima tijekom vlažnog razdoblja, kada se aktiviraju i brojne vrulje, posebno u Malostonskom zaljevu, u uvali Bistrina, na području između Dola i Slanog te na području Konavala.

Petrografski sastav zemljišta i klimatske prilike utjecali su na stvaranje određenih tipova tla. Prevladavaju tla razvijena pod dominantnim utjecajem litološkog sastava podloge, a glavni je predstavnik crvenica (*terra rossa*), nastala kao rezultat korozije karbonatne osnove, vapnenca i dolomita. Osim crvenice rasprostranjena su i smeđa tla na vapnencima te isprane vapnenačko-dolomitne crnice, a mjestimice je u znatnoj mjeri zastupljen i krški kamenjar. U delti Neretve prevladavaju aluvijalna tla, odnosno mlađi riječni nanosi sa slabo izraženim pedološkim karakteristikama.

Cijelo promatrano područje pripada eumediteranskom području zimzelene vegetacije za koje su karakteristični hrast crnika ili česvina, alepski ili meki bor te dalmatinski crni bor. Međutim, intenzivnim antropogenim djelovanjem prvobitni biljni pokrov uglavnom je zamijenjen različitim degradacijskim stadijima, odnosno makijom, garigom ili kamenjarom.

Prometna povezanost

U sklopu državne cestovne prometne mreže kroz Županiju prolazi krajnji južni dio državne ceste D8 (Jadranske turističke magistrale) koja je u proteklom razdoblju u većoj mjeri rekonstruirana i obnovljena te su riješeni pojedini neodgovarajući prometno-tehnički elementi na pojedinim dionicama prometnice.

Osnovni razlog zbog kojega prometna mreža Dubrovačko-neretvanske županije ne pruža pravu razinu usluge svojim korisnicima u tome je što još uvijek ne postoji prometnica koja bi na zadovoljavajući način omogućila vezu između krajnjeg juga Hrvatske i ostalog dijela države te

depth and due to the anticline structure of the island, it reappears near the coast and below the surface of the sea in the form of submarine springs (vruljas).

The largest part of the County's territory is built of carbonate rocks with the dominate role of limestone. The main characteristic of the karst area is that all of precipitation water that falls on the ground immediately sinks into the underground. Famous karst springs in Konavle and Neretva Valley obtain water through porous carbonate hinterland from Popovo Polje and Trebišnjica Valley. Particularly significant amounts of water are discharged from these springs during humid period when numerous submarine springs activate, especially in Malostonski Bay, in Bistrina inland, on the territory between Dol and Slano, and in Konavle.

Petrographic structure of the terrain and climate conditions influenced the creation of the specific types of soil. Soils developed under dominant influence of lithological structure of the ground prevail, and the main type of soil is "crvenica" (*terra rossa*, i.e. red soil), formed as a result of corrosion of the carbonate base, limestone and dolomites. Except *terra rossa* there are also brown soils prevailing on limestone and washed-out limestone-dolomite, *crnica* (black soil) and sporadically there are a considerable number of karst rocky grounds. In the Neretva delta alluvial soil prevails, i.e. younger river deposits with weak pedological characteristics.

All of the analyzed area belongs to the Eumediterranean area of evergreen vegetation characterized by holm oak, Aleppo pine and Dalmatian black pine. However, by intense anthropogenic actions, original vegetation has mostly been replaced with different degradational vegetation forms, i.e. with macchia, garrigue and rocky grounds.

Traffic connections

As a part of the national traffic route network, the uttermost southern part of the state road D8 (Adriatic Tourist Road) passes through the county. This road was, to a great extent, reconstructed and renewed and some inadequate traffic and technical issues on some sections of the road were resolved.

The basic reason why the road network of Dubrovnik-Neretva County does not provide higher level of service is that the road that would enable appropriate connection between the uttermost south of Croatia and the rest of the

je prijeko potreban završetak izgradnje suvremene cestovne prometne mreže (autoceste, brze ceste, državne ceste) jer je to jedini prihvatljivi način kvalitetnog uključivanja Dubrovačko-neretvanske županije u prometni sustav ne samo Republike Hrvatske već i šireg europskog prostora.

Na području Županije Dubrovačko-neretvanske nalaze se dvije luke od osobitoga (međunarodnog) značenja za Republiku Hrvatsku (luka Gruž – putnička luka, luka Ploče – teretna luka), šest luka županijskog značenja te 74 luke lokalnog značenja. S obzirom na povezanost Županije s ostalim dijelovima Hrvatske i izvan nje pomorskim prometnim sustavom, može se reći da postoji pomorska infrastruktura koja bi uz odgovarajuće intervencije i uvođenje brzih brodskih i trajektnih linija mogla na primjeren način povezati Županiju.

Zračni prometni sustav na području Dubrovačko-neretvanske županije jedini je oblik prometa koji Županiju izvodi iz sadašnje prometne izolacije i na zadovoljavajući način povezuje s ostalim dijelom Hrvatske i svijeta. Preko zračne luke Dubrovnik (koja spada u sekundarne međunarodne zračne luke "4E" kategorije) Županija je na zadovoljavajući način povezana sa Zagrebom kao glavnim gradom Republike Hrvatske te s Europom i svijetom. Podatak da je preko zračne luke Dubrovnik u Čilipima prije 1991. godine dolazilo 62% turista od ukupnog broja turista u ovom području, relevantan je pokazatelj važnosti zračnog prometa u prometnom sustavu Županije. Druga je zračna luka na području Županije ona u Gradu Ploče koja spada u tercijarne zračne luke "2C" kategorije i koja je puštena u promet sredinom 1999. godine, a trebala bi biti premještena na novu lokaciju u dolini Neretve. Na području Županije uređeni su heliodromi na Lastovu te u Dubrovniku (Opća bolnica), a u tijeku je određivanje i drugih lokacija za smještaj heliodroma na području Županije (Pelješac, Korčula i Mljet). U pogledu zračnog prometa prijeko je potrebno nakon modernizacije zračne luke u Čilipima i puštanja u rad zračne luke Ploče intenzivirati pripremne radove na izgradnji manjih zračnih luka (Korčula).

Željeznički promet na području Županije zastupljen je samo jednom željezničkom prugom iz pravca sjeveroistočne Hrvatske preko Bosne i Hercegovine (Sarajevo – Mostar) do Ploča. Najvažnija je svrha te željezničke pruge prijevoz tereta koji dolazi u luku Ploče, u prvom redu za područje Bosne i Hercegovine. Spada u pruge prvog reda i ima veliku važnost jer je važna veza

country still does not exist. Therefore, it is of great importance that modern traffic route network is built (including motorways, highways, state roads) because it is the only acceptable way of quality incorporation of Dubrovnik-Neretva County into the traffic system of Croatia and of the wider European territory.

On the territory of Dubrovnik-Neretva County there are two ports of particular (international) importance for the Republic of Croatia (the Port of Gruž – passenger port, and the Port of Ploče – bulk cargo port), six smaller ports important for the county and 74 ports of the local importance. Considering the connections of the County with other parts of Croatia, it can be said that maritime infrastructure exists and it could connect the County in an appropriate way by taking adequate measures and by introducing fast ship and ferry lines.

Air traffic system on the territory of Dubrovnik-Neretva County is the only form of traffic which leads the county out of the present traffic isolation and connects it to the other parts of Croatia and the world in a satisfying way. Through Dubrovnik Airport (which is considered to be a secondary international airport of the 4E category) the County is connected with Zagreb, the capital of Croatia, Europe and the world. Data which shows that in 1991 62% of the total number of tourists in this area came through the Airport in Čilipi, is a relevant indicator of the importance of the air traffic within the traffic system of the county. The other airport is the one in the Town of Ploče which is considered to be a tertiary airport of 2C category and which was opened for the traffic in 1999 and it should be transferred to a new location in the valley of Neretva River. On the territory of the County there are also heliports built on the Island of Lastovo and in Dubrovnik (General Hospital), and other locations for heliports in the County (Pelješac, Korčula, Mljet) are still to be determined. Considering the air traffic, it is very important to intensify preliminary actions on the constructions of smaller airports (Korčula) after modernization of the Airport in Čilipi and opening of the Airport in Ploče.

Railway traffic on the county's territory consists of a sole railway that goes from the southeastern Croatia across Bosnia and Herzegovina (Sarajevo – Mostar) to Ploče. The most important function of that railway is the transport of cargo from the port of Ploče mostly to the territory of Bosnia and Herzegovina. This is the first category railway and it has a great importance being an important connection of middle Europe and the Mediterranean and is in fact the only natural sea exit for Bosnia

Srednje Europe i Sredozemnog mora i zapravo jedini prirodni izlaz na more Bosne i Hercegovine. Na području Županije, ona prolazi područjem gradova Ploča, Opuzena i Metkovića te općine Kula Norinska. Planira se njezina modernizacija.

Demografske značajke

Na kopnenom obuhvatu Dubrovačko-neretvanske županije površine od 1782,49 km² prema posljednjem službenom Popisu iz 2001. godine živjelo je ukupno 122 870 stanovnika, tako da je njezina prosječna gustoća naseljenosti 68,93 st/km². Prema tome, Dubrovačko-neretvanska županija zauzima samo 3,1% hrvatskoga državnog kopnenog teritorija i u njoj živi samo 2,64% ukupnoga stalnog stanovništva Republike Hrvatske.

U pet gradova županije 2001. godine živjelo je 79 119 stanovnika (64,4% ukupnog broja stanovnika županije), dok je preostalih 43 751 stanovnika živjelo u 17 općina (najmnogoljudnija je Općina Konavle, dok je najmanje stanovnika u Općini Janjina).

Prema Popisu stanovništva, kućanstava i stanova RH 2001. godine najnapučenije je Dubrovačko priobalje sa 60 899 stalnih stanovnika i s prosječnom gustoćom naseljenosti od 106,50 stanovnika na km², dok je u Donjoneeretvanskom kraju (35 609 stanovnika) prosječna gustoća naseljenosti 85,94 st/km². Poluotočno-otočna geografska cjelina (26 362 stanovnika) najrjeđe je naseljeno šire područje u Županiji s prosječnom gustoćom naseljenosti od 33,14 st/km².

U odnosu na popis iz 1991. godine, Županija je zabilježila pad broja stanovnika za 2,7%, pri čemu se ističe Lastovo, gdje je broj stanovnika smanjen za gotovo trećinu. Kao i u ostatku države, demografski problemi prisutni su i u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

U skladu s kretanjem broja stanovnika i pretpostavkama o budućem prirodnom kretanju stanovništva i o migracijama može se prihvatiti prognoza da bi se na području Dubrovačko-neretvanske županije mogao očekivati porast broja stanovnika do 2015. godine na 125 000 – 135 000 stanovnika. Taj rast je naravno u ovisnosti o utjecaju prirodnoga kretanja i migracijskog salda.

Pretpostavke o promjenama demografskih struktura temelje se na mogućim pozitivnim učincima aktivne populacijske politike i pozitivnoga gospodarskoga razvitka. Budući da se zaustavilo

and Herzegovina. On the territory of the county, it passes through the towns of Ploče, Opuzen and Metković and the municipality of Kula Norinska. It is planned for this railway to be modernized.

Demographic features

According to the last population census from 2001, on the mainland of Dubrovnik-Neretva County with the area of 1,782.49 sq. km there were 122,870 inhabitants, and the average population density was 68.93 inhabitants per square km. According to this data, Dubrovnik-Neretva County occupies only 3.1% of the Croatian mainland territory, and only 2.64% of the total number of Croatian population lives there.

Population of the five towns in the County in 2001 was 79,119 (64.4% of the total population of the County), while the remaining 43,751 inhabitants lived in 17 municipalities (the most populated was Konavle and the least populated the municipality was Janjina).

According to the 2001 census the most populated part was Dubrovnik Littoral with 60,899 permanent inhabitants and with the average population density of 106.5 inhabitants per square km, while in the Lower Neretva region (with the population of 35,609) the average population density was 85.94 inhabitants per square km. Peninsular and insular part (with the population of 26,362) was the least populated wider area in the County with the average population density of 33.14 inhabitants per square km.

In comparison to 1991 census, the County's population decreased by 2.7% with the most significant fall on the Island of Lastovo where the number of inhabitants decreased by a third. Demographic problems are present in Dubrovnik-Neretva County as well as in the other parts of the country.

In accordance with population changes and projections of future natural change and migration, the projection is that on the territory of Dubrovnik-Neretva County the number of inhabitants might increase up to 125,000-135,000 in 2015. This population growth depends on the influence of natural change and net migration.

Projections of changes of demographic structures are based on possible positive effects of active population policies and positive economic development. Since negative changes and stagnation of the population, which occurred

negativno kretanje broja stanovnika i stagnacija, do kojih je došlo tijekom i nakon ratne agresije, može se očekivati određeno poboljšavanje odnosa među dobnim skupinama stanovništva, povećanje njegove aktivnosti, te sve veće zapošljavanje u tercijarnim i kvartarnim djelatnostima.

Što se tiče razmještaja stanovništva na prostoru Županije i revitalizacije demografski ugroženih područja, vrlo je teško izraditi prognozu, projekciju, procjenu ili predviđanje kretanja broja stanovnika, odnosno planirati broj stanovnika u većim ili manjim političko-teritorijalnim jedinicama, gradskim i drugim samostalnim naseljima, ali se može očekivati održavanje prirodnog prirasta u području Donjoneretvanskog kraja te gradskog i urbaniziranog dijela Dubrovačkog priobalja, dok će se prirodni pad stanovništva nastaviti u ruralnim područjima Županije, pogotovo u Dubrovačkom primorju i čitavoj poluotočno-otočnoj geografskoj cjelini, gdje bi uvođenjem pozitivne demografske politike u većinu gradskih i općinskih središta, u drugoj polovici razdoblja moglo postupno doći do prirodnog prirasta.

Povratak iseljenog stanovništva i novo naseljavanje na prostoru ove županije poglavito se odnosi na gradska, općinska, lokalna i radna središta te neka druga primorska i urbanizirana naselja, a djelomično i na ruralna naselja.

Pouzdanost se očekuje 2015. godine veća koncentracija stanovništva u gradskim i općinskim središtima (87 500-95 000 stanovnika ili oko 70% stanovnika u Županiji), a od ostalih naselja u važnijim gospodarskim, odnosno turističkim središtima. Nastavit će se daljnje smanjenje broja stanovnika u manjim, ruralnim, emigracijskim i depopulacijskim naseljima, što se već dogodilo nakon Popisa stanovništva iz 1991. i 2001. Iz toga slijedi da će, ovisno o gospodarskom razvitku, ali i o drugim brojnim čimbenicima, 2015. u ostalim naseljima živjeti svega 37 500-40 000 stanovnika ili oko 30% procijenjenog stanovništva Županije. I ovdje će se demografske prilike veoma različito razvijati u pojedinim općinama i gradovima, pa će i ti odnosi varirati između pojedinih jedinica lokalne samouprave.

Iz dobne strukture stanovništva uočljiv je trend smanjenja broja stanovnika u nižim dobnim skupinama, što upućuje na daljnji proces starenja stanovništva, iako je prosječna starost (39 godina) još uvijek neznatno niža od državnog prosjeka. Oko 21,7% stanovništva starije je od 60 godina, dok je 25,1% stanovništva mlađe od 19 godina. Prosječna starost stanovnika u Županiji neznatno

during and after the war, were stopped, one can expect certain improvement in relations between different age groups, increase in their activity and more employment in tertiary and quaternary sector of economy.

Considering the distribution of population in the County and revitalization of demographically endangered areas, it is very difficult to anticipate, project or estimate the changes in the population number or plan the number of inhabitants in larger or smaller political and territorial units, towns and other independent settlements. However, we can expect that the natural increase in the Lower Neretva region, towns and urbanized parts of Dubrovnik Littoral will remain constant. Natural decrease will continue in the rural parts of the County, particularly in Dubrovačko Primorje and peninsular and insular area. However, introduction of positive population policies in the majority of urban and municipal centres, could ensure natural increase in the second half of this period.

Return migration and immigration of new population on the territory of this County is mainly directed toward urban, municipal, local and work centres and to some other littoral and urbanized settlements, and partly to rural settlements.

It is expected that by the year 2015 concentration of population in urban and municipal centres will have increased (by 87,300 inhabitants or 50% of the county's population), and it will have also increased in important economic and tourist centres. Population decrease will continue in smaller, rural, emigrational and depopulation settlements where it already occurred after the 1991 and 2001 censuses. These facts demonstrate us that, depending not only on the economic development, but also some other factors, in 2015 only 37,500-40,000 inhabitants or 30% of the estimated population of the County will live in other settlements. Demographic situation will develop in different direction in some municipalities and towns, and thus the relations between particular units of self-government will vary.

Looking at the age structure of the population, one can notice downward trend of population in younger age groups, which implies further population aging although the mean age of population (39 years) is still slightly lower than the national average. About 21.7% of population is older than 60, while there is 25.1% of population younger than 19. The mean age of county's population is slightly lower than the national average, which implies that the age in the

je ispod državnog prosjeka, što upućuje da dob u doglednom razdoblju ne bi trebala biti veći ograničavajući faktor razvoja. Prosječna starost stanovnika u općinama viša je nego u gradovima, a prosječna starost na otocima viša je nego u ostalom dijelu Županije. Više od trećine radno sposobnog stanovništva (36,7%) nalazi se u Gradu Dubrovniku, što upućuje na njegovu dominantnost u kadrovskim kapacitetima. Osim toga, sve općine osim jedne bilježe veći udio stanovništva u ukupnom stanovništvu Županije nego udio radnoga kontingenta u ukupnom radnom kontingentu Županije, što dodatno potvrđuje činjenicu da su kadrovski kapaciteti koncentrirani u gradovima, a da je stanovništvo u općinama u prosjeku starije životne dobi nego u gradovima. Analizom stanovništva Dubrovačko-neretvanske županije prema aktivnosti prema Popisu 2001. godine utvrđeno da je bilo više aktivnoga (42,5% stanovnika) nego uzdržavanog stanovništva (32,7%), ali i visok udio osoba s osobnim prihodima (24,8%). Više je aktivnih stanovnika bilo u gradovima, a uzdržavanih stanovnika i osoba s osobnim prihodima u općinama.

Demografska valorizacija naselja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji pokazuje da su već 1991. neka naselja bila u ozbiljnoj fazi postupnog izumiranja, od kojih je nekolicina već izumrla (Brečići i Dubrave u Općini Pojezerje) ili im to uskoro predstoji (Nakovanj, Duba Pelješka i Gornja Vručica na Pelješcu, Vidonje u Općini Zažablje, Kuna u Konavlima, Maranovići i Prožura na Mljetu, Lisac i Točionik u Dubrovačkom primorju, i druga).⁶

Gospodarske značajke

Prostorna diferencijacija utječe i na gospodarski razvitak Dubrovačko-neretvanske županije, jer obalna zona, posebice uz gradove, pripada prostorima u građevinskoj ekspanziji, što često ima za posljedicu preizgrađenost, uništenje krajolika te opterećenost infrastrukture. Analizom gospodarske strukture vidljivo je da gospodarski kapaciteti i ukupna gospodarska aktivnost nisu ravnomjerno raspoređeni po području Županije. Stanje gospodarstva Županije danas se bitno razlikuje po pojedinim područjima s obzirom na stupanj izgrađenosti kapaciteta, korištenje prirodnih resursa, ratne štete i dr. Osnovna

⁶ Prostorni plan uređenja Dubrovačko-neretvanske županije (Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije 06/03, 03/05, 03/06)

foreseeable future should not be a restrictive factor for the development. The mean age of population in municipalities is higher than in towns, and the mean age on the islands is higher than in any other part of the county. More than a third of population at working age (36.7%) lives in the Town of Dubrovnik, which points out its dominance in work force capacities. Besides, all municipalities except one have bigger share of population in the total number of county's population than the share of working age population in the total number of working age population of the county, which additionally confirms the fact that the work force capacities are concentrated in towns, and population in municipalities is on average older than in towns. Analysis of the population of Dubrovnik-Neretva County according to the activity in the 2001 showed that there was more active (42.5%) than supported population (32.7%), but the share of population with personal incomes was also high (24.8%). There was more active population in towns, and more supported population together with those with personal incomes in municipalities.

Demographic valorization of the settlements in Dubrovnik Neretva County demonstrates that already in 1991 some settlements were entering the phase of extinction, and some of them have already disappeared (Brečići and Dubrave in Pojezerje Municipality) or they will disappear soon (Nakovanj, Duba Pelješka and Gornja Vručica on Pelješac Peninsula, Vidonje in Zažabje Municipality, Kuna in Konavle Municipality, Maranovići and Prožura on Mljet Island, Lisac and Točionik in Dubrovačko Primorje, and others).⁶

Economic features

Spatial differentiation also influences economic development of Dubrovnik-Neretva County because the coastal zone, especially along towns belongs to the areas subjected to the construction expansion resulting in excessive construction, destruction of the landscape and overburdening of infrastructure. Analysis of economic structure clearly indicates that the economic capacities and total economic activity are not evenly distributed over the county's territory. Present economic conditions in the County essentially differ over particular areas considering the degree of constructed capacities, use of natural

⁶ Regional Plan of Dubrovnik-Neretva County (Official Bulletin of Dubrovnik-Neretva County, 06/03, 03/05, 03/06)

je značajka strukture gospodarstva Županije da u njoj prevladavaju tercijarne djelatnosti uz znatno manju zastupljenost sekundarnog i primarnog sektora. Cjelokupno gospodarstvo najviše je usmjereno na ugostiteljstvo i turizam, te na morsko brodarstvo, koje ostvaruje značajne učinke.

Glavna središta rada u Dubrovačko-neretvanskoj županiji su gradovi u kojima je evidentiran najveći broj zaposlenih, najviše gospodarskih kapaciteta i u kojima je demografska slika stanovništva znatno povoljnija od ostalih područja i središta Županije, s posebnim naglaskom na Grad Dubrovnik, u kojemu živi 37,2% aktivnog stanovništva Županije (prema popisu 2001.), u kojemu je 38,3% ukupno zaposlenih Županije, i koji raspolaže s najviše ukupnih smještajnih kapaciteta Županije. Dio gospodarske aktivnosti lociran je u općinskim središtima, ali sa znatno manjim udjelom u gospodarskim kapacitetima i financijskim rezultatima.

Temeljne odrednice razvitka gospodarskih djelatnosti definirat će tržište i poduzetnički interesi, tako da je realno očekivati nove, dosad u gospodarskoj strukturi nezastupljene gospodarske grane, iako će budući gospodarski razvitak biti usmjeren na razvitak tradicionalno važnih i tržišno potvrđenih djelatnosti – poljoprivrede, posebice vinogradarstva, zatim ribarstva i marikulture, ugostiteljstva i turizma te ekološki čiste proizvodnje. Trgovina, građevinarstvo, financijske usluge, obrtništvo kao prateće djelatnosti svoj razvoj temeljit će na razvitku gospodarskih djelatnosti – nositelja razvitka Županije.

Ugostiteljstvo i turizam bit će i u budućnosti nositelji gospodarskog razvitka Županije s naglaskom na kontinuirano podizanje kvalitete ukupnog turističkog proizvoda i na konkurentnost na međunarodnome turističkom tržištu. Realno je predvidjeti razvoj Dubrovnika kao ekskluzivne turističke destinacije, razvitak novih oblika turizma nautičkoga, ruralnog, izletničkog i zdravstvenog, uz zadržavanje dijela smještajnih kapaciteta namijenjenih masovnom turizmu.

Koncepciju gospodarskog razvitka potrebno je postaviti na regionalno usklađenom i gospodarski uravnoteženom razvoju pojedinih područja kako bi se postupno ublažile desetljećima kumulirane negativne posljedice prostorno neusklađenog i neravnomjernog razvitka i gospodarske monokulture i uspostavila održiva gospodarska, demografska i ekološka struktura Županije.

resources, war damages and so on. Basic feature of the county's economic structure is that tertiary sector activities prevail there while primary and secondary sector activities are significantly less present. Total economy is mostly directed to tourism and hotel industry and merchant shipping which are highly effective.

Main work centres in Dubrovnik-Neretva County are towns where there is a major proportion of working population, most economic capacities and where demographic picture of population is much more favorable than in the other parts and centers of the county with a focus on the town of Dubrovnik where 37.2% of active population lives (according to 2001 census) with 38.3% of the total number of the employed in the County and which has the most of total county's accommodation capacities. A part of economic activities is located in municipal centres, but with much smaller share in economic capacities and financial results.

Basic determinants of the economic activities development will define the market and entrepreneurs' interests, so it is probable to expect new, until now, not present branches in economical structure, although the future economy development will be directed to the development of traditionally important activities as well as those already successful on the market – agriculture, especially viticulture, then fishing and mariculture, tourism and hotel industry and ecologically clean production. Commerce, construction, financial services and crafts as supporting activities will base their development on the development of economic activities – pillars of the County's development.

Tourism and hotel industry continue to be the holder of the County's economic development with the focus on continuing rise of the quality of total tourist product and on competitiveness on the international tourist market. It is possible to anticipate that Dubrovnik will develop into an exclusive tourist destination and to foresee development of new forms of tourism – nautical, rural, excursion, and health tourism with preservation of the parts of accommodation capacities planned for mass tourism.

Economic development concept should be based on regionally coordinated and economically balanced development of single regions in order to gradually moderate negative consequences, physically unintegrated and imbalanced development and economic monoculture that have been accumulating throughout decades, and to establish sustainable economic, demographic and ecologic structures of the County.

Osnovne značajke prostornog planiranja u Hrvatskoj

Pri analizi osnovnih obilježja prostora Hrvatske ističe se problem nedostatka kvalitetno oblikovanog sustava regionalnih centara koji bi mogli zadržavati stanovništvo, a već dulji niz godina, zbog sve izraženijih negativnih učinaka prostorne polarizacije, revitalizacija je jedan od češće spominjanih pojmova. U užem smislu, pod tim se pojmom podrazumijeva proces ponovnog porasta broja stanovnika (repopulacija), dok se u širem odnosi na ukupnost oživljavanja gospodarskih, kulturnih, biovitalnih i prostornih funkcija određenog područja (NEJAŠMIĆ, 2005.).

Optimalna veličina tih regionalnih centara ovisi o mnogim čimbenicima, ali je važno da grad svojom gospodarskom i društvenom infrastrukturom zadržava stanovništvo na svom području. Još je uvijek jedan od glavnih problema i loša prometna infrastruktura (pogotovo što se tiče prostora Dubrovačko-neretvanske županije), jer sve dok se ne omogući dobra prometna povezanost nerazvijenih i depopulacijskih područja Republike Hrvatske s gradovima s razvijenom gospodarskom i društvenom infrastrukturom, iseljavanje se ne će zaustaviti.

Problem polariziranog razvoja nije samo hrvatski problem, jedan od najočitijih primjera je susjedna Italija. Razlika "centar-periferija" vidljiva je u svim europskim državama, ali nigdje tako kao u Italiji, jer teško da se igdje na prostoru EU može naći da je jedna velika i značajna regija zapravo nerazvijena i zaostala zemlja, a ni razlika između regija u stupnju i brzini ekonomskog razvoja nije toliko uočljiva kao u Italiji. Talijanski je Mezzogiorno od 1950-ih najveća problematična regija u EU, a iskustvo u pokušajima revitalizacije Mezzogiorna kroz Cassa per il Mezzogiorno demonstrira da ovisnost o osiguravanju javne infrastrukture, uz investicije kapitalno intenzivnih korporacija, nije dovoljna da pogura regionalni razvoj. Francuska je radi ravnomjernoga regionalnog razvoja 1963. godine, kao protutežu glavnom gradu, utvrdila osam "métropoles d' équilibre" (uravnotežena metropolitanska područja). Pomno ih je odabrala na bazi glavnih populacijskih centara, a određeni su da bi djelovali kao centri ekonomskog razvoja za određene regije. Ciljevi planiranja u Francuskoj su jasni: potrebno je redistribuirati zaposlenost u proizvodnji i u tercijarnom sektoru, promicati modernizaciju poljoprivrede i stvaranje neagrarnih radnih mjesta u ruralnim područjima, poboljšati i obogatiti komercijalne funkcije, moderne grane

Basic features of regional planning in Croatia

While analyzing basic features of the Croatian territory, it is necessary to point out the problem concerning the lack of well-formed system of regional centres which could keep the population, and for years, due to more prominent negative effects of spatial polarization, revitalization is one of the more often mentioned terms. In a limited sense, this term implies the process of repopulation (population growth), while in wider sense it relates to the total revitalization of economic, cultural, vital and spatial functions of a given area. (NEJAŠMIĆ, 2005).

Optimal size of those areas depends on numerous factors, but it is important for the town to keep population on its territory by its economic and social infrastructure. One of the main problems that still remains is unsatisfactory traffic infrastructure (especially in Dubrovnik-Neretva County), because emigration will not stop until good traffic connections of underdeveloped and depopulated regions of the Republic of Croatia with towns with developed economic and social infrastructure are provided.

Problem of polarized development is not only a Croatian problem. One of the most prominent examples is neighbouring Italy. The "centre – periphery" differentiation is visible in every European country, but nowhere so obviously as in Italy, because it is hard to find anywhere on the territory of the EU that one large and significant region is, in fact, underdeveloped and backward country, and the difference in the degree and speed of economic development between the regions is not as present as in Italy. Italian *Mezzogiorno* has been the largest problematic region in the EU since 1950s, and the experiences in the attempts to revitalize *Mezzogiorno* through *Cassa di Mezzogiorno* demonstrate that the dependence on ensuring public infrastructure along with the investments of capital intensive corporations, are not enough to push forward regional development. In order to create even regional development in 1963, France formed eight "*métropoles d'équilibre*" (balanced metropolitan areas) as a counterbalance to the capital city. They were carefully chosen based on main population centres, and they were determined in order to act as the regional centres of economic development. Goals of such planning in France are clear: it is necessary to redistribute employment in production and tertiary sector, promote modernization of agriculture and creation of non-agrarian workplaces in rural areas, to improve and enrich commercial functions, modern

proizvodnje i više obrazovanje u "métropoles d'équilibre" (HALL, 2002).

Izrada dokumenata prostornog uređenja u Republici Hrvatskoj određena je Zakonom o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine, 76/07) te Pravilnikom o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova (Narodne novine, 106/98, 39/04, 45/04, 463/04).

U članku 55. Zakona o prostornom uređenju (Narodne novine, 76/07) određene su razine prostorno-planske dokumentacije:

- Dokumenti prostornog uređenja državne razine su Strategija prostornog razvoja i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske i prostorni planovi područja posebnih obilježja, ako je to opisano ovim Zakonom.
- Dokumenti prostornog uređenja područne (regionalne) razine su prostorni plan županije, odnosno Grada Zagreba, te prostorni plan područja posebnih obilježja, ako je obveza njihove izrade i donošenja određena tim planovima.
- Dokumenti prostornog uređenja lokalne razine su prostorni plan uređenja velikoga grada, grada, odnosno općine, urbanistički plan uređenja i detaljni plan uređenja.
- Dokumenti prostornog uređenja različite razine mogu se izrađivati i donositi istodobno.

Glavna promjena u odnosu na stari Zakon o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine, 30/94, 68/98, 61/00, 32/02, 100/04) u tome je da među dokumentima prostornog uređenja lokalne razine više ne postoji obveza izrade Generalnog urbanističkog plana (GUP-a).

S obzirom na namjenu dokumenti prostornog uređenja su strateški i provedbeni. Strateški dokumenti prostornog uređenja su: Strategija prostornog razvoja i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske, prostorni plan područja posebnih obilježja, prostorni plan županije, odnosno Grada Zagreba, i prostorni plan uređenja velikoga grada, grada, odnosno općine. Provedbeni dokumenti prostornog uređenja su urbanistički plan uređenja (UPU) i detaljni plan uređenja (DPU).⁷

Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske preispitana je dosadašnja koncepcija

⁷ Zakon o prostornom uređenju i gradnji, Narodne novine 76/07.

branches of production and higher education in "métropoles d'équilibre" (HALL, 2002).

Documents on regional planning in Croatia are regulated by the Law on Regional Planning and Construction (Narodne novine, 76/07) and by the Regulations on the Content, Scale of Cartographical Presentations, Obligatory Spatial Indicators and Standard of Elaborates on Regional Plans (Narodne novine, 106/98, 39/04, 45/04, 463/04).

In the article 55 of the Law on Regional Planning (Narodne novine, 76/07) levels of regional planning documentation are determined as follows:

- Documents on regional planning on the level of the country are the Strategy of Spatial Development, Program of Regional Planning of the Republic of Croatia, and physical plans for the areas with specific features if determined by this law.
- Documents of regional planning on regional level are the regional plan of the county or the City of Zagreb, and the regional plan of the areas with specific features if the obligation of their construction and enactment is determined by those plans.
- Documents on regional planning on the local level are the regional plan of a city, town or municipality, urban plans and detailed urban plans.
- Documents on regional planning on different levels can be constructed and enacted simultaneously.

Main difference between the new and the old Law on Regional Planning and Construction (Narodne novine, 30/94, 68/98, 61/00, 32/02, 100/04) is that the obligation of construction of the General Urban Plan (GUP) among other documents of regional planning, no longer exists.

Considering the purpose of the documents on regional planning, they can be defined as strategic and executive. Strategic documents of regional planning are: the Strategy of Spatial Development, the Program of Regional Planning of the Republic of Croatia, regional plan of the areas with specific features, regional plan of the county or the City of Zagreb, and the regional plan of organization of a city, town, or municipality. Executive documents of physical planning are the urban plans (UPU) and detailed plan (DPU).⁷

Using the Strategy of Regional Planning of the Republic of Croatia, the existing concept

⁷ Law on Regional Planning and Construction, Narodne novine, 76/07

Prostornog plana Republike Hrvatske (iz 1988. godine), te je na temelju novoutvrđenih strateških ciljeva utvrđena nova orijentacija dugoročnoga prostornog razvitka, s posebnim naglaskom na zaštitu prirodne i kulturne baštine te ukupnoga prostora Hrvatske, a prema načelima održivog razvitka.

Temeljem odredbi Zakona o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine, 76/07), **Strategija prostornog uređenja Države** temeljni je dokument prostornog uređenja i čini osnovu za donošenje odluka u svezi sa zahvatom u prostoru te izradu prostornih planova užih prostornih cjelina i planova na lokalnoj razini, a za provođenje Strategije donesen je Program prostornog uređenja Države kojim se određuju aktivnosti i mjere za provođenje Strategije. Strategija prostornog uređenja Države određuje dugoročne ciljeve prostornog razvoja i planiranja u skladu s ukupnim gospodarskim, društvenim i kulturnim razvojem te sadrži osnove za usklađivanje i usmjeravanje prostornog razvoja, organizaciju prostora Države, razvojne prioritetne djelatnosti te planske cjeline zajedničkih prostornih i razvojnih obilježja za koje će se donositi prostorni planovi ili drugi dokumenti prostornog uređenja.

Programom prostornog uređenja Države utvrđuju se mjere i aktivnosti za provođenje Strategije. Sadrži, osim pobliže određenih osnovnih ciljeva razvoja u prostoru, još kriterije i smjernice za uređenje prostornih i drugih cjelina te prijedlog prioriteta za ostvarivanje ciljeva prostornog uređenja, a na temelju prirodnih, gospodarskih, društvenih i kulturnih polazišta određuje osnovu za organizaciju, zaštitu, korištenje i namjenu prostora, zaštitu i unaprjeđenje okoliša, sustav središnjih naselja i sustav razvojne državne infrastrukture.

Prostorni plan županije, odnosno Grada Zagreba, uz poštivanje ciljeva prostornog uređenja određenih Zakonom o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine, 76/07), smjernica i zadaća iz Strategije, Programa i drugih razvojnih dokumenata te uzimanjem u obzir specifičnih potreba koje proizlaze iz regionalnih osobitosti, prirodnih, krajobraznih i kulturno-povijesnih vrijednosti i objedinjenih uvjeta zaštite okoliša iz strateške procjene utjecaja na okoliš određenih prema posebnim propisima, razrađuje ciljeve prostornog uređenja i određuje racionalno korištenje prostora i u skladu u najvećoj mogućoj mjeri sa susjednim županijama, prostorni razvoj i zaštitu prostora.

of the Regional Plan of the Republic of Croatia (from 1998) was re-examined, and based on newly determined strategic goals, new orientation of long-term regional planning was determined with a focus on environment and cultural heritage protection and complete territory of Croatia, and all according to the principles of sustainable development.

On the grounds of regulations of the Law on Regional Planning and Construction (Narodne novine, 76/07), the **Strategy of Regional Planning of the State** is a basic document of regional planning and is a foundation for decision procedure related to intervention in space and creation of regional plans for smaller spatial units and plans on local levels. In order to enforce the Strategy, the Program of Regional Planning of the Republic of Croatia was enacted with the purpose of determining the activities and measures necessary for the enforcement of the Strategy. The Strategy of Regional Planning of the State determines long-term goals of regional development and planning in accordance with economic, social and cultural development, but also contains bases for coordinating and directing the regional planning, organization of the State's territory, developmental priority activities and systematic units of common physical and developmental features for which regional plans or other documents of regional planning will be enacted.

Strategy of Regional Planning of the State determines the measures and activities necessary for the enforcement of the Strategy. Except closely determined basic goals of the spatial development, it also contains criteria and guidelines for the organization of spatial and other units and a proposition of priorities for the realization of goals of the regional planning, and all based on natural, economic, social and cultural starting points, thus determining foundations for organization, protection, use and purpose of the space, protection and improvement of the environment, system of central settlements and system of developmental infrastructure of the State.

Regional Plan of a county or the City of Zagreb, respecting the goals of regional planning determined by the Law on Regional Planning and Construction (Narodne novine, 76/07), guidelines and tasks from the Strategy, Program and other documents concerning development and considering specific needs that result from regional characteristics, natural, landscape, historical and cultural values and incorporated conditions of the protection of the environment from strategic evaluation of environmental impact determined according to special regulations, elaborates the

Prostorni plan područja posebnih obilježja (PPPPO) uz poštivanje smjernica Strategije i zahtjeva Programa, uzimanjem u obzir prirodnih, krajobraznih i kulturno-povijesnih vrijednosti te uvjeta zaštite okoliša i prirode, razrađuje ciljeve prostornog uređenja na području posebnih obilježja i određuje organizaciju, zaštitu, namjenu i uvjete korištenje prostora.

Prostorni plan uređenja velikog grada, grada ili općine određuje:

- osnovu naseljenosti uključivo površine naselja, urbanu obnovu postojećih izgrađenih područja te sanaciju degradiranih urbanih i ruralnih područja;
- razmještaj djelatnosti u prostoru sa smjericama i prioritetima za postizanje ciljeva prostornog uređenja;
- osnovu s prikazom poljoprivrednih i šumskih zemljišta, vodnih izvora i vodnogospodarskih sustava, područja mineralnih sirovina, prirodnih i kulturno-povijesnih i krajobraznih vrijednosti te ugroženih područja;
- osnovu prometne, javne, komunalne i druge infrastrukture;
- zahvate u prostoru lokalnog značenja;
- uvjete za provedbu prostornog plana s granicama građevinskih područja.

U odredbama za provođenje plana u skladu s namjenom prostora određuju se:

- osnovni pokazatelji namjene površina;
- uvjeti za gradnju u građevinskim područjima naselja i u izdvojenim građevinskim područjima izvan naselja, a osobito uvjeti za određivanje građevnih čestica, izgrađenost i iskorištenost zemljišta za zgrade i druge građevine;
- uvjeti za gradnju izvan građevinskih područja;
- opći uvjeti i standardi opremanja zemljišta te obvezno priključivanje građevina na komunalnu i drugu infrastrukturu;
- uvjeti za gradnju jednostavnih građevina;
- mjere za zaštitu okoliša te očuvanje prirodnih, kulturno-povijesnih i krajobraznih vrijednosti u vezi s planiranjem pojedinih zahvata u prostoru;
- obvezna izrada prostornih planova užih područja i njihov obuhvat s pripadajućim prometnim površinama koje ih povezuju sa širim područjem;

goals of regional planning and determines rational use of space and to the largest extent in accordance with neighboring counties, physical development and protection of space.

Regional Plan of the Areas with Specific Features (PPPPO), respecting the guidelines of the Strategy and demands of the Program, considering natural, landscape and historical-cultural values, and also the conditions of the protection of the environment and nature, this plan elaborates goals of regional planning in the area with specific features and determines organization, protection, purpose and conditions of the space use.

Regional Plan of Cities, Towns and Municipalities determines:

- base of population including the area of the settlement, urban renovation of the existing constructed areas, and recovery of degraded urban and rural areas;
- distribution of activities in space with guidelines and priorities for achieving goals of regional planning;
- base with presentation of agricultural and forest terrains, water sources and hydro-systems, areas of mineral resources, natural, historical-cultural and landscape values and endangered areas;
- base of traffic, public, utility and other infrastructure;
- interventions in space of local importance;
- conditions for the enforcement of regional plan with borders of construction areas.

In regulations on the enforcement of the plan in accordance with the purpose of space following features are determined:

- basic indicators of the purpose of the area;
- conditions for construction in the construction areas of the settlements and in separated construction areas outside the settlements, and especially conditions for determining the constructing lots, building-up and use of terrain for buildings and other constructions;
- conditions for building outside the construction areas;
- general conditions and standards for furnishing the terrain and obligatory connection of the buildings on utility and other infrastructure;
- conditions for construction of simple buildings;
- measurements for the protection of the environment and preservation of natural, historical-cultural and landscape values related to the planning of particular interventions in space;

- popis i obuhvat vrijedećih detaljnijih prostornih planova koji ostaju na snazi;
- mjere za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća.

Urbanistički plan uređenja (UPU) detaljnije određuje prostorni razvoj naselja ili dijela naselja s osnovom prostornih i funkcionalnih rješenja, uvjeta i oblikovanja pojedinih prostornih cjelina naselja. Donosi se obvezno za neizgrađene dijelove građevinskog područja naselja i neizgrađena izdvojena građevinska područja izvan naselja te za dijelove tih područja planiranih za urbanu obnovu. Urbanistički plan uređenja određuje:

- podjelu područja na posebne prostorne cjeline te područja i koncept urbane obnove naselja ili dijelova naselja;
- osnovu namjene površina i prikaz površina javne namjene;
- razmještaj djelatnosti u prostoru, te osnovu prometne, komunalne i druge infrastrukture;
- mjere za zaštitu okoliša, očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti, uređenje zelenih, parkovnih i rekreacijskih površina;
- zahvate u prostoru značajne za prostorno uređenje naselja i izradu detaljnih planova uređenja;
- uvjete uređenja i korištenja površina i građevina i zahvate u prostoru u vezi sa zaštitom od prirodnih i drugih nesreća.

Detaljni plan uređenja (DPU) u skladu s prostornim planom uređenja velikoga grada, grada ili općine, odnosno urbanističkim planom uređenja detaljno razrađuje uvjete za gradnju i uređenje pojedinih zahvata u prostoru, osobito u odnosu na njihovu namjenu, položaj, veličinu, opće smjernice oblikovanja i način priključivanja na komunalnu infrastrukturu te određuje mjere za zaštitu okoliša, prirodnih, krajobraznih, kulturno-povijesnih i drugih vrijednosti propisanih Zakonom o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine, 76/07). Donosi se obvezno za dijelove naselja na kojima je određeno provoditi urbanu komasaciju.

Izrada urbanističkih planova uređenja (UPU) te detaljnih planova uređenja (DPU) na području grada/općine logičan je slijed donošenja prostorno planske dokumentacije kada se za navedeno područje donesu planovi višeg reda koji za određeno područje zapravo i propisuju izradu određenog broja UPU-ova i DPU-ova.

S obzirom na uglavnom ograničene proračunske mogućnosti lokalnih samouprava,

- mandatory construction of regional plans of narrower areas and their coverage with associated traffic surfaces connecting them with wider area;
- list and coverage of valid detailed regional plans which remain effective;
- measures for the protection from natural and other disasters.

Urban Plan (UPU) determines spatial development of the settlement or a part of the settlement more thoroughly, with the basis of spatial and functional solutions, conditions and formation of particular spatial units of the settlement. It is obligatory for non-constructed parts of the construction area in the settlement and non-constructed separated construction areas outside the settlements as well as for the parts of those areas planned for urban renovation. The urban plan determines:

- division of the area on defined spatial units as well as areas and concept of urban renewal of the settlement or parts of the settlement;
- basic purpose of the areas and presentation of the areas of public purpose;
- distribution of the activities within the area and the basis of traffic, utility and other infrastructure;
- measures for the protection of the environment, preservation of natural and cultural values, organization of green, park and recreational areas;
- interventions in space significant for regional planning of the settlement and construction of the detailed regional plans;
- conditions of the organization and utilization of the areas and buildings and interventions related to the protection from natural and other disasters.

Detailed urban plan (DPU), in accordance with the regional plan for the cities, towns and municipalities, i.e. urban plan thoroughly, detailed urban plan elaborates conditions for the construction and organization of particular interventions on the territory, especially related to their purpose, position, size, general guidelines of formation, way of connecting to the utility infrastructure and determines measures for the protection of the environment, natural, landscape, historical-cultural and other values prescribed by the Law on Regional Planning and Construction (Narodne novine, 76/07). It is obligatory for the parts of the settlement determined for the execution of urban reparation.

Construction of urban plans (UPU) and the detailed urban plans (DPU) on the territory of

potrebno je izdvojiti kriterije za odabir prioriternih urbanističkih planova uređenja i drugih prostornih planova:⁸

- naselje je općinsko ili lokalno središte;
- naselje/građevinsko područje je predmet državnog interesa;
- zakon nalaže izradu plana užeg područja (UPU, DPU);
- naselje/građevinsko područje je zanimljivo ozbiljnim investitorima;
- prostorni plan užeg područja UPU/DPU omogućit će "legalizaciju" bespravno izgrađenih objekata;
- uravnoteženost građenja u raznim regijama općine;
- i drugi kriteriji.

Dubrovačko-neretvanska županija u sustavu prostornog planiranja u Republici Hrvatskoj

Republika Hrvatska je Strategijom prostornog uređenja Države, temeljnim dokumentom prostornog uređenja koji predstavlja, podijeljena na tri prostorno-funkcionalne cjeline. Čine ih grupe županija:

- Županije Središnje Hrvatske,
- Županije Jadranske Hrvatske,
- Županije Istočne Hrvatske,

a omogućuju kompleksno sagledavanje i cjelovit planskorazvojni pristup.⁹

Skupinu županija jadranske Hrvatske čine županije uz obalu hrvatskog Jadrana: Istarska, Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska, koja je smještena na krajnjem jugu, što joj uz karakterističan oblik donosi i određene infrastrukturne probleme (prometne i gospodarske).

Treba napomenuti da je uređenje prostora u Strategiji uvjetovano različitim značajkama dviju cjelina: obalno područje mora (obala, akvatorij i otoci) te brdsko-gorsko područje zaleđa. Područje obuhvaća i dvije velike problemske cjeline: razvoj

⁸ *Općina Konavle - Obveze izrade prostornih planova užeg područja*, Institut građevinarstva Hrvatske d.d., Zavod za prostorno planiranje i zaštitu okoliša, Odjel u Dubrovniku, Dubrovnik, 2008.

⁹ *Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske*, Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja, Zagreb, 1997.

town/municipality is a logical sequence of enacting regional planning documentation when plans of higher level are established for defined area and for that area they prescribe the construction of a specific number of UPUs and DPUs.

Considering mostly limited budgets of local self-governments, it is necessary to distinguish criteria for the selection of the priority urban plans and other regional plans:⁸

- the settlement is a municipal or local centre;
- the settlement or the construction area is of interest for the country;
- law orders construction of plan for narrower area (UPU, DPU);
- the settlement or the construction area is of interest for serious investors;
- the regional plan of narrower area UPU/DPU enables "legalization" of illegally built objects;
- balanced construction in different regions of a municipality;
- and other criteria.

Dubrovnik-Neretva County in the system of regional planning in the Republic of Croatia

According to the Strategy of Regional Planning, which is considered to be the basic document for regional planning, the Republic of Croatia is divided into three spatial and functional units:

- Counties of the Central Croatia
- Counties of the Adriatic Croatia
- Counties of the Eastern Croatia

and they enable complex observation and integral planning and developmental approach.⁹

Group of counties of the Adriatic Croatia include the counties situated along the Croatian Adriatic coast: Istria, Primorje-Gorski Kotar, Lika-Senj, Zadar, Šibenik-Knin, Split-Dalmatia and Dubrovnik-Neretva, the latest being situated on the uttermost south which together with its characteristic form creates specific infrastructural problems (both traffic and economic ones).

It is necessary to remark that regional planning in the Strategy is conditioned by different features

⁸ *Konavle Municipality - Obligations for making regional plans of narrower area*, Institute for construction of Croatia d.d., Institute for regional planning and protection of the environment, Department of Dubrovnik, Dubrovnik, 2008

⁹ *Strategy of Regional Planning of the Republic of Croatia*, Ministry of Regional Planning, Construction and Housing, Zagreb, 1997

otoka i zaobalnoga, brdsko-gorskog prostora (otežanih uvjeta razvoja i posljedica ratnih djelovanja), a za koje je potreban kaompleksan obuhvat revitalizacije (gospodarenje obalnim područjem i razvitak ruralnih brdsko-gorskih područja).

Premda je prostorno-razvojna struktura ove prostorno-funkcionalne cjeline uvjetovana izrazitim linijskim formiranjem funkcija duž obale sa snažnim urbanim aglomeracijama, problem Dubrovačko-neretvanske županije očituje su u nedostatku odgovarajuće prometne infrastrukture te u nepostojanju zaobalja, što dovodi do ograničenih mogućnosti funkcionalnog širenja u prostoru. Još jedan razlog pojačava dojam "slijepog crijeva": to su i političke promjene na jugoistoku Europe koje pojačavaju još uvijek nepotpuno sređene političke odnose uzrokovane ratnom agresijom na Hrvatsku 1991. godine. Svi ti ograničavajući čimbenici za sobom naravno povlače i gospodarske posljedice.

Prostorno planiranje na području Dubrovačko-neretvanske županije

Izradom Regionalnoga prostornog plana Južnog Jadrana (1964.-1968.) i Generalnog urbanističkog plana Dubrovnika 1969. godine počinje razdoblje izrade niza prostornih planova, projekata i studija koje se, što se tiče širega dubrovačkog prostora, globalno mogu razvrstati u četiri osnovna razdoblja.¹⁰

Prvo razdoblje traje do 1974. godine, a planove za ovo područje izrađivale su institucije izvan Dubrovnika, u kontinuitetu radova na izradi Generalnog urbanističkog plana Dubrovnika (UI SRH, Zagreb – SWECO, Stockholm). Tadašnja Općina Dubrovnik 1974. godine razvija svoju planersku službu pri Zavodu za izgrađivanje Dubrovnika – Sektor za urbanizam, koja temeljem Zakona o prostornom uređenju i korištenju građevinskog zemljišta (Narodne novine, 20/72) izrađuje određen broj planova.

Treće razdoblje veže se za donošenje novog Zakona o prostornom uređenju i korištenju građevinskog zemljišta (Narodne novine, 54/82) i traje do 1. listopada 1987. I u ovom se razdoblju pri izradi prostornih planova pojavljuju institucije sa

¹⁰ *Osnove korištenja i zaštite prostora ratom zahvaćene općine Dubrovnik*, Zavod za prostorno planiranje i zaštitu čovjekove okoline, Dubrovnik, 1993.

of two units: coastal area (coast, aquatorium, islands) and mountainous hinterland. The area also encompasses two large problematic units: development of the islands and mountainous hinterland (difficult development conditions and consequences of aggression), which need complex extent of revitalization (management of the coastal area and development of rural highland areas).

Even though spatial and developmental structure of this spatial and functional unit is conditioned by distinct linear distribution of the functions along the coastline with strong urban agglomerations, the problem of Dubrovnik-Neretva County manifests itself in the absence of suitable traffic infrastructure and non-existence of hinterland, causing limited possibilities of the functional spreading in the area. Another reason causing the impression of "the appendix" are political changes in Southeastern Europe, which additionally reinforcing still not completely solved political relations caused by the aggression on Croatia in 1991. All those limiting factors are naturally followed by economic consequences.

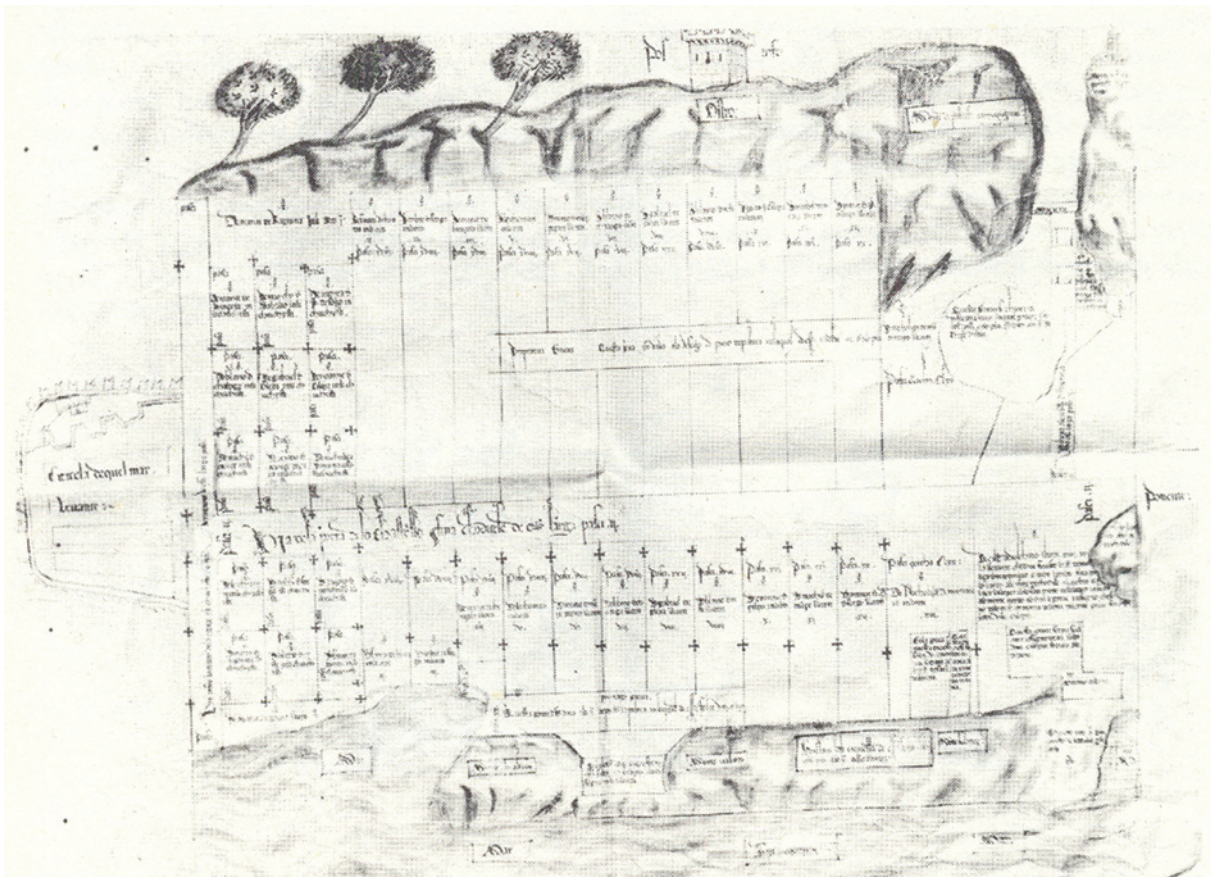
Regional planning on the territory of Dubrovnik-Neretva County

Construction of Regional Plan of the South Adriatic (1964-1968) and the General Urban Plan of Dubrovnik in 1969 represent the beginning of series of regional plans, projects and studies, which, considering wider Dubrovnik area, can globally be sorted into four basic periods.¹⁰

The first period lasted till 1974 with the plans for this area being constructed by the institutions outside Dubrovnik, continuing work on construction of the General Urban Plan of Dubrovnik (UI SRH, Zagreb – SWECO; Stockholm). In 1974 then existing Municipality of Dubrovnik developed its own planning office as a part of the Institute for the Construction of Dubrovnik – Sector for Urban Planning, which constructed a certain number of plans, based on the Law on Regional Planning and Use of Construction Areas (Narodne novine, 20/72).

The third period was related to the enactment of the new Law on Regional Planning and Use of Construction Areas (Narodne novine, 54/82) and lasted till 1st October 1987. The institutions with their headquarters outside Dubrovnik (e.g. Institute

¹⁰ *Basis for using and protecting the war affected areas of Dubrovnik Municipality*, Institute for Regional Planning and Protection of Human Environment, Dubrovnik, 1993

Slika 3. Plan Malog Stona iz 1359. godine
Figure 3 The 1359 plan of Mali Ston

sjedištem izvan Dubrovnika (Zavod za prostorno planiranje i urbanizam zajednice Općina Osijek). Skupština Općine Dubrovnik 1. listopada 1987. izradu prostornih planova organizira kroz poseban Zavod u okviru svoje uprave, nastaje Zavod za prostorno planiranje i zaštitu čovjekove okoline i time se ulazi u četvrto razdoblje izrade prostornih planova koje je zaustavljeno 1991. godine ratnom agresijom na Republiku Hrvatsku.

Međutim, za dobivanje prave slike o prostorno-planskim aktivnostima na ovom području potrebno se vratiti malo u povijest te ponovno spomenuti Dubrovački statut, koji svjedoči o planskoj izgradnji jadranske obale od najranijih stoljeća. Peti liber Statuta gotovo je u cijelosti posvećen izgradnji grada, jasno određujući gdje, kako i pod kojim se uvjetima smije graditi, uz navođenje kazni za prekršitelje odredbi.

1272. godine u Dubrovačkom statutu, u knjizi VI, poglavlje 57, donesen je, između ostalih zakona, zakon o zabrani pravljenja kuća od slame. Sve je kuće trebalo praviti tako da se spriječi nastanak i širenje požara unutar gradskih zidina. Statut

for Regional and Urban Planning of the Community of Municipalities of Osijek) appeared in this period. On 1st October 1987, Committee of the Municipality of Dubrovnik organized construction of regional plans establishing a special institute within its jurisdiction thus forming the Institute for Regional Planning and Protection of Human Environment, which represented the beginning of the fourth period of regional plans construction stopped in 1991 by the aggression on the Republic of Croatia.

However, in order to gain real picture on regional planning activities in this area, it is necessary to go further into the history, back to the Statute of Dubrovnik, a witness of planned construction on the Croatian Adriatic since the earliest centuries. The fifth book of the Statute is almost completely dedicated to the construction of the town, clearly indicating where, how and under what conditions one can build, stating also the fines for those who disregard the regulations.

In 1272, in the Statute of Dubrovnik, book VI, chapter 57, the Law on Prohibition of Constructing Straw Houses was enacted among

Slika 4. Grad Ston sa solanom
Figure 4 The Town of Ston with its salt evaporation ponds

sadrži odredbe o sadnji vinove loze, maslina, ispaši stoke te pristupu šumama, a u 96. poglavlju Zelene knjige (zakoni) čak određuje standarde stanovanja te u najboljoj maniri kvalitetnih urbanističkih planova propisuje načine gradnje, vrste građevinskih materijala, način pokrivanja krova i dr. (FORETIĆ, V., 1980).

Važno je istaknuti da statuti srednjovjekovnih primorskih gradova, kao što se vidi na primjeru Dubrovačkog statuta, nisu utvrđivali samo društveno-ekonomske odnose na svome području, nego su jednako tako skrbili o prostoru i prostornom planiranju. Rezultat toga pozitivnog odnosa prema prostoru bila je planska izgradnja, i to ne samo postojećih gradova nego i novih urbanih središta poput Stona i Malog Stona (1333.).

U 14. stoljeću nastaje najmonumentalniji urbanistički zahvat na hrvatskom tlu, regionalnog značenja i dimenzija – Ston i Mali Ston, dva planski parcelirana, utvrđena i izgrađena grada,

other laws. All houses were to be built in order to prevent occurrence and spreading of fires inside town walls. The statute also contains regulations on planting vine, olive trees, cattle pastures and access to the forests, and chapter 96 of the Green book (Laws) even determines standards of housing and prescribes forms of construction, types of construction materials, roof covering, and other in a manner of urban plans of the highest standard. (FORETIĆ, 1980).

It is important to point out that the Statutes of medieval littoral towns, as one can see in the example of the Statute of Dubrovnik, determined socio-economic relations in their area, but they also paid the same amount of attention to space and regional planning. This positive approach to space resulted in planned construction, not only of the existing towns, but also of the new urban centres such as Ston and Mali Ston (1333.).

The most monumental urban intervention of regional importance and dimensions on the Croatian

međusobno povezana zidinama s kulama te tvrđavom na vrhu brda Pozvird. Uz Ston su izgrađene i solane golemog značenja za ekonomski i politički razvoj tadašnje Republike. Do danas očuvani građevinski fond obaju gradova, ozbiljno oštećen u ratnoj agresiji na Hrvatsku 1991. godine, a zatim i u snažnom potresu 1996. godine, pretežno je iz 15. i 16. stoljeća jer je, radi brže izgradnje te iz ekonomskih razloga, većina kuća u 14. stoljeću još bila drvena. Ston je do danas zadržao karakter tipično planiranoga grada, a ravnomjernost koja se primjećuje, tipična je za planski izgrađena ili regulirana mala naselja, pa čak i zaseoke Dubrovačke Republike.

Prostorno-plansko razdoblje do donošenja Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije (2003.)

Prostorno planiranje na području hrvatske obale Jadrana započinje dosta rano i u svjetskim okvirima. Zavod za urbanizam Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu 1960. godine izrađuje prostorni plan Makarskog primorja, a 1961. godine plan obalnog područja tadašnjega Kotara Šibenik te postavlja prve metodološke temelje prostornog planiranja na ovim prostorima. Slijedi izrada Programa dugoročnog razvoja i plana prostornog uređenja jadranskog područja (tzv. Veliki Jadran), tj. prostornog plana razvitka turizma na cijelom potezu hrvatske obale (UI SRH). S obzirom na tadašnje uvjete i mogućnosti, to se pokazalo prevelikim obuhvatom, ali tada je, prvi put i na jednom mjestu, skupljena važna dokumentacija o stanju prostora na obali kao i o njezinim tadašnjim mogućnostima.

Jedan od značajnijih planova prostornog razvitka turizma u okvirima bivše Jugoslavije bio je tzv. **Projekt Južni Jadran** (1964.-1968.). Sadržavao je Prostorni regionalni plan koji je obuhvatio područje obale od uključivo bivše Općine Makarska do jugoslavensko-albanske granice, a u unutrašnjost se protezao dolinom Neretve, obuhvativši i Grad Mostar. Prema tome, to je bio prvi međurepublički prostorni plan koji je uključivao SR Hrvatsku, SR Bosnu i Hercegovinu, te SR Crnu Goru.

Temeljna doktrina ovog plana temelji se na osnovnim postavkama procesa litoralizacije, ali ne baš uspješno jer "Litoralizacija kao proces koncentracije stanovništva i gospodarstva na obalama mora, potencijalno je jedan od najvažnijih procesa u ukupnom razvoju Republike Hrvatske,

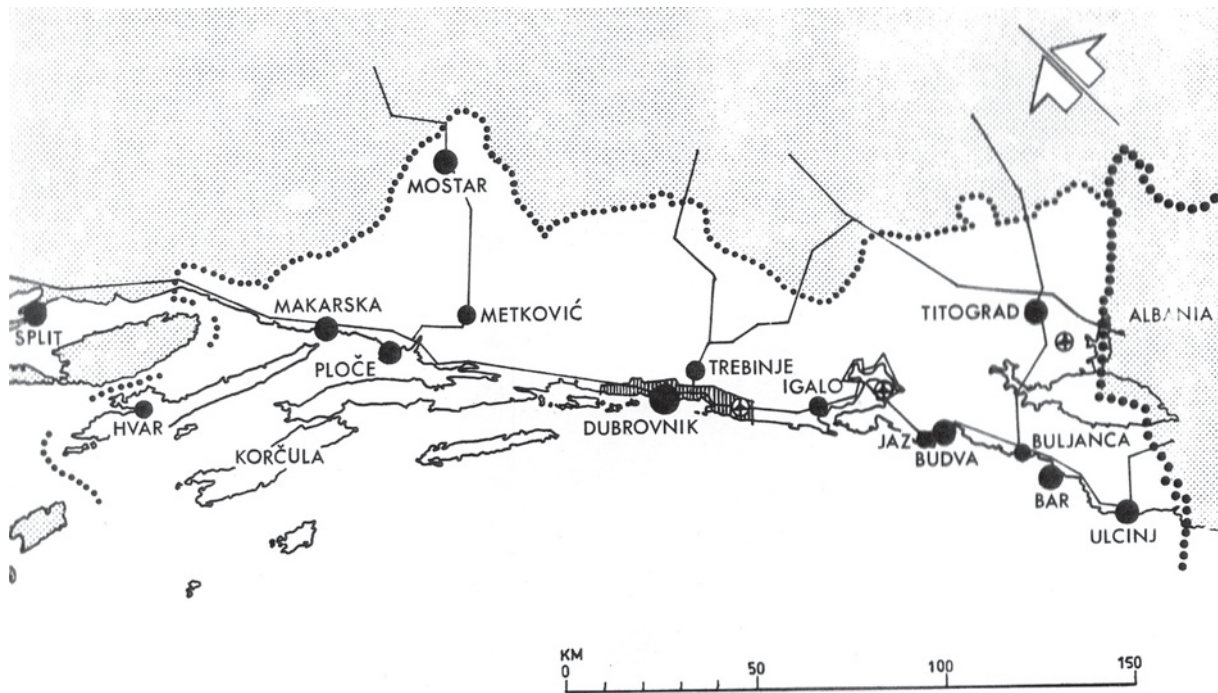
territory occurred in the 14th century – Ston and Mali Ston, two systematically parceled, fortified and completely built towns, were connected by walls with towers and a fortress on top of Podzvird Hill. Salt evaporation ponds of huge meaning for political and economic development of then existing Republic were built next to the Town of Ston. Construction documentation fund of both towns kept till present days, but seriously damaged in aggression on Croatia in 1991 and afterwards in a strong earthquake in 1996, mainly dates from the 15th and 16th century since in the 14th century most of the houses were made of wood due to faster construction and economic reasons. Until today Ston has kept its appearance of typically planned town, and the uniformity one can notice in Ston is typical for settlements and even hamlets of the Republic of Dubrovnik built or regulated according to plans.

Period of regional planning till the enactment of the Regional Plan of Dubrovnik-Neretva County (2003)

Regional planning on the Croatian Adriatic coastal territory began very early even within the world frameworks. In 1960 the Institute for Urban Planning of the Faculty of Architecture in Zagreb constructed the regional plan for Makarska Littoral, and in 1961 the plan of the coastline of then existing Šibenik District thus setting the first methodological foundations for regional planning in this area. This was followed by the construction of the Program of Long-term Development and Regional Plan of the Adriatic Area (so-called Big Adriatic), i.e. regional plan for the development of tourism all along the Croatian coast (UI SRH). Considering then existing conditions and possibilities that turned out to be too much of a procedure, nevertheless important documentation on the conditions of the coastal area and its possibilities was collected in a single place for the first time.

One of the more important regional plans for the development of tourism within ex-Yugoslavia was so called **South Adriatic Project** (1964-1968). It contained Regional Plan encompassing the area from the former Municipality of Makarska to Yugoslav-Albanian border, and in inland it stretched along the valley of Neretva River encompassing the Town of Mostar. Accordingly, it was the first interrepublican regional plan that included the Socialist Republic of Croatia, Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina, and Social Republic of Montenegro.

Basic doctrine of this plan was founded on basic principles of littoralization, but not successfully

Slika 5. Obuhvat Regionalnog prostornog plana Južnog Jadrana
 Figure 5 Extent of the Regional Plan of the South Adriatic

ukoliko se njegovom provođenju pristupi na kvalitetan način koji će uključivati jasnu državnu strategiju i koordinaciju između državne uprave te regionalne i lokalne samouprave" (MAGAŠ, LONČARIĆ, 2006).

Bez obzira na to što se plan usmjerava na disperziju razvoja naselja u pokušaju smanjivanja migracijskih tokova prema centralnim naseljima, stanovništvo je izloženo strukturnim promjenama, poglavito u obalnom području, kretanja su usmjerena prema obalnim naseljima, dok u unutrašnjosti, ovisno o dubini promatranja prostora, ostaju djelomično ili potpuno napuštena naselja, što je ovaj plan svojom pogrješnom koncepcijom izgleda i poticao.

Obuhvat plana protezao se na površini od 12 074 km², s 24 općine i 580 000 stanovnika uz projekciju porasta broja stanovnika na 950 000 do 1990. godine. Od 1671 km dužine obale, 353 km bilo je namijenjeno turizmu, povećanje broja turista predviđeno je sa 116 000 na 900 000 godišnje, od čega 820 000 na obali, uz 150 000 izletnika i 150 000 lokalnih posjetitelja. Za takvu je prognozu bilo predviđeno 600 000 kreveta do 1990. godine.

because "Littoralization as a process of concentrating population and economy on the sea coasts is potentially one of the most important processes in the complete development of the Republic of Croatia, as far as its execution is performed in an appropriate way including clear country's strategy and coordination between country's administration and regional and local self-government." (MAGAŠ, LONČARIĆ, 2006).

Regardless of the plan's orientation on dispersion of the development of settlements attempting to decrease migration towards central settlements, population is exposed to structural changes, particularly in coastal area. Movements are orientated towards littoral settlements while in the inland, depending on the depth of the area observed, partially or completely abandoned settlements can be found due to the wrong concept encouraged by this plan.

Extent of the plan spreads over the area of 12,047 sq. km including 24 municipalities and population of 580,000 with the projection of the population growth to 950,000 till 1999. Out of 1,671 km of the coast, 353 km were intended for tourism development. Increase of number of tourists was anticipated to be from 116,000 to 900,000 a year, whereof 820,000 on the coast, 150,000 hikers and 150,000 local visitors. In order

Te brojke, koje se, što se tiče stalnog stanovništva, bez politike naseljavanja nisu mogle dostići, kao i za broj turističkih kreveta, bile su dobivene vrlo jednostavnom metodom dimenzioniranja kapaciteta obale koja se sastojala u tome da se jednostavno izgrade svi tereni koje je moguće izgraditi, i to uz zavidnu gustoću. Naime, očekivani broj turista izračunat je prema jednom jedinom čimbeniku, "dužini turistički iskoristive obale". Od 1671 km ukupno razvedene obale u obuhvatu Plana, 352,7 km bilo je pogodno za turističku eksploataciju, a povećanjem s tadašnjih 0,35 na prosječno 1,66 korisnika po dužnom metru, uz koeficijent istodobnosti¹¹ 1,4, došlo se do 900 000 turističkih korisnika istodobno na području cijele regije. Sve navedene brojke s pravom su bile predmetom najvećih kritika stručnjaka koji nisu sudjelovali u izradi tog plana ili su sudjelovali samo marginalno. Taj je rad bio sufinanciran i uz "stručnu pomoć" Organizacije Ujedinjenih naroda u izvedbi Urbanističkih instituta triju ondašnjih republika i velikog broja ustanova kao i pojedinačnih eksperata iz tadašnje Jugoslavije i inozemstva.

"Jadranska orijentacija", ako želi počivati na zdravoj koncepciji, znači planirati ne maksimalno nego racionalno iskorištenje potencijala jadranske regije do njezinih, za period planiranja, graničnih mogućnosti, a te nisu samo određene prostornim nego i drugim mogućnostima, među kojima veoma veliko značenje imaju i socijalno-demografske (MARINOVIĆ – UZELAC, 2001.).

Diskutabilna (i neodrživa) značajka Plana bio je kriterij koji je u slučaju lokacijskih kolizija apsolutnu prednost davao industriji (i elektroprivredi). Poljoprivreda i turizam ocijenjeni su nedovoljno pouzdanim razvojnim čimbenicima pa je pridodana i industrija. Tako se cijelo područje planski našlo zahvaćeno industrijalizacijom i elektrifikacijom, omiljenim sloganima socijalizma (MATTIONI, 2003.). Taj je teritorij, pokriven Prostornim regionalnim planom, bio, po uzoru na Languedoc-Roussillon, podijeljen na 11 turističkih zona (nazvanih krivo turističkim unijama, na temelju pogriješnog prijevoda unite touristique, jer fr. unite ne znači savez = union, nego znači jedinicu = unite) (MARINOVIĆ – UZELAC, 2001.). Te zone (ili jedinice) bile su Makarska, Hvar, Korčula, delta Neretve, Lastovo, Dubrovačko primorje, Mljet,

to fulfill this projection it was planned that 600,000 accommodation units to be available till 1990.

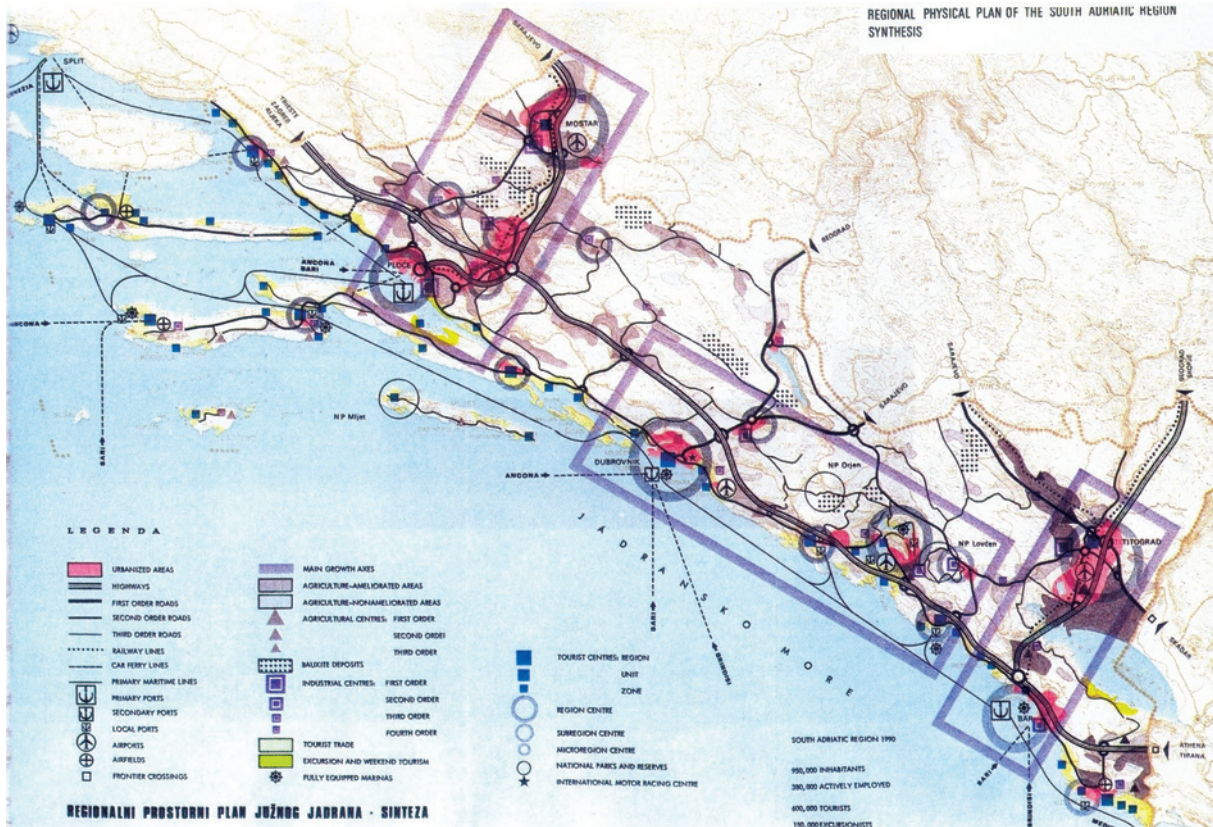
These numbers which, considering local population and number of accommodation units could not be reached without immigration policies, were obtained by a simple method of dimensioning capacities of the coast consisting of simple constructing on all terrains suitable for constructions with a high level of density. In fact, expected number of tourist was calculated based on a sole factor – "length of the coast suitable for tourism". Out of 1,671 km of the total indented coast within the coverage of the plan, 352.7 km was suitable for tourist exploitation, and by increasing then 0.35 users per square meter to the average 1.66 users, with the coefficient of simultaneity¹¹ 1.4, number of 900,000 simultaneous users on the area of the whole region was reached. All of above-mentioned numbers were justifiably submitted to criticism of the experts who did not take part or marginally participated in the construction of that plan. This paper was co-financed by the United Nations who also "professionally helped" the construction together with the Institutions for Urban Planning of three then existing social republics, large number of agencies and experts from ex-Yugoslavia and abroad.

If the "Adriatic orientation" wants to be based on a healthy concept, then the planning of the exploitation of the Adriatic region potentials should be rational instead of maximal to the extent of its limiting values for the period of planning, and those values being determined not only on physical but also on other possibilities among which those socio-demographic are of great importance (MARINOVIĆ – UZELAC, 2001.).

Disputable (and unsustainable) characteristic of the Plan was a criterion which gave absolute advantage to the industry (and electric power supply industry) in case of location collisions. Agriculture and tourism were evaluated as insufficiently reliable developmental factors so the industry was added, too. Thus, the whole area was systematically encompassed by industrialization and electrification, favorite slogans of socialism. (MATTIONI, 2003) This territory included in the Regional Plan was divided, like Languedoc – Roussillon, into 22 tourist zones (by mistake called tourist unions due to wrong interpretation of the phrase "*unite touristique*". French word "*unite*" does not mean union, but unit) (MARINOVIĆ – UZELAC, 2001). These zones (or units) were Makarska, Hvar, Korčula, Neretva

¹¹ Od 140 turista, u isto vrijeme kupalo bi se njih 100.

¹¹ Out of 140 tourists, 100 of them would be in the sea at the same time.

Slika 6. Regionalni Prostorni plan Južnog Jadrana – sinteza
Fig. 6 Regional plan of the South Adriatic – synthesis

Boka kotorska, Budvansko primorje, Ulcinjsko primorje i Skadarsko jezero. U sklopu Projekta Južni Jadran i unutar pojedinih zona, izrađeni su i generalni urbanistički planovi za gradove Hvar, Dubrovnik, Budvu i Ulcinj te detaljni urbanistički planovi za turističke centre Milnu na Braču, Biloševac u Makarskome primorju, Trstenik kraj Orebića, Babin Kuk u Dubrovniku, Igalo, Jaz i Buljaricu blizu Budve i Veliku plažu kraj Ulcinja.

Bez obzira na određene promašene postavke treba istaknuti da je spomenuti plan u svome sadržaju ipak širok i precizan istraživačko-analitički rad koji je dugo vremena služio kao izvor velikog broja korisnih podataka, pogotovo za planersku struku.

Generalni plan Dubrovnika (1969.)

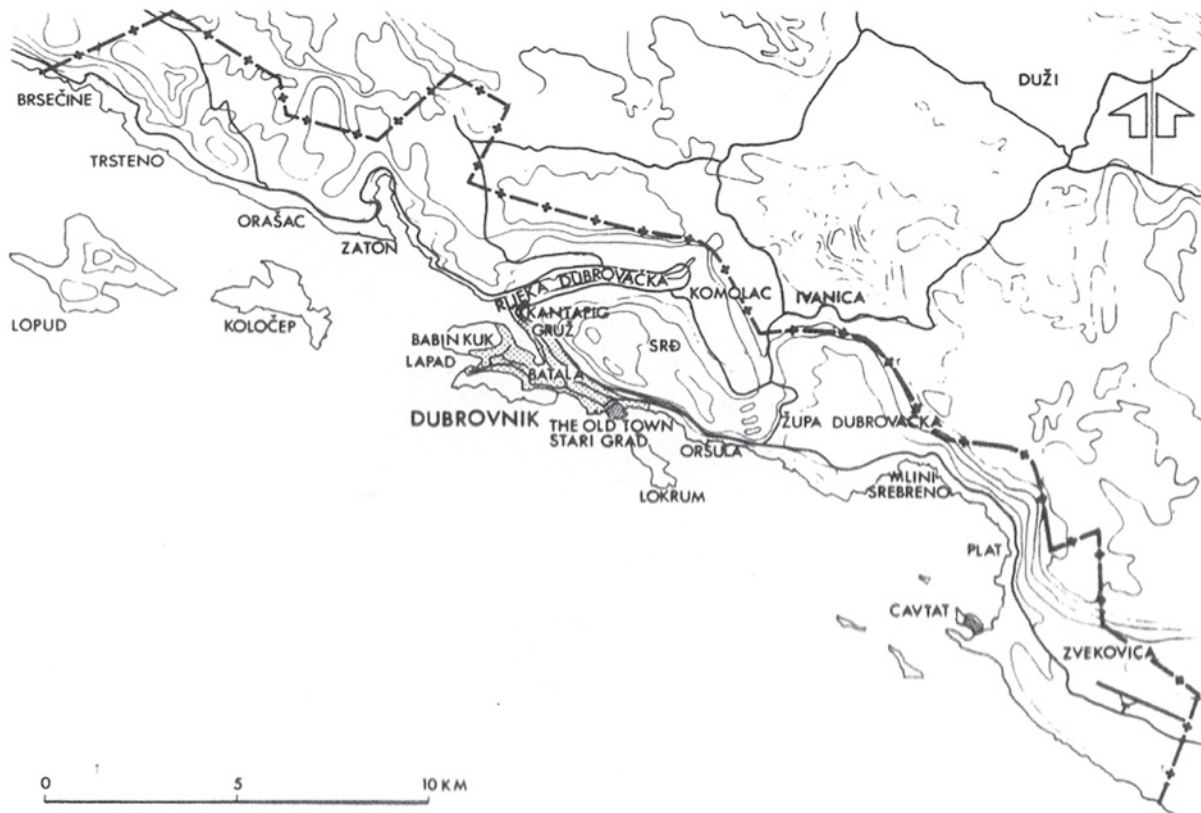
Kao pilot plan iz projekta Južni Jadran proizašao je 1969. godine Generalni plan Dubrovnika. Plan sagledava razvoj promatranog prostora do oko 1990. godine, a preporuke za

River delta, Lastovo, Dubrovnik Littoral, Mljet, Boka Kotorska, Budva Littoral, Ulcinj Littoral and Skadar Lake. As a part of the South Adriatic Project and within particular zones general urban plans were constructed for the towns of Hvar, Dubrovnik, Budva and Ulcinj and detailed town plans for tourist centers Milna on Brač Island, Biloševac in Makarska Littoral, Trstenik near Orebić, Babin Kuk in Dubrovnik, Igalo, Jaz, and Buljarica near Budva and Velika plaža near Ulcinj.

Regardless of some unsuccessful postulates, it is necessary to point out that the aforementioned plan within its own context is still wide and thorough research and analytical work which served as a resource for numerous useful data particularly those related to planning profession for a long time.

The General Plan of Dubrovnik (1969)

In 1969 the General Plan of Dubrovnik was created on the grounds of the South Adriatic Project as a pilot plan. The plan reflects on the development

Slika 7. Obuhvat Generalnog plana Dubrovnika iz 1969. godine
Figure 7 Coverage of the General Plan of Dubrovnik from 1969

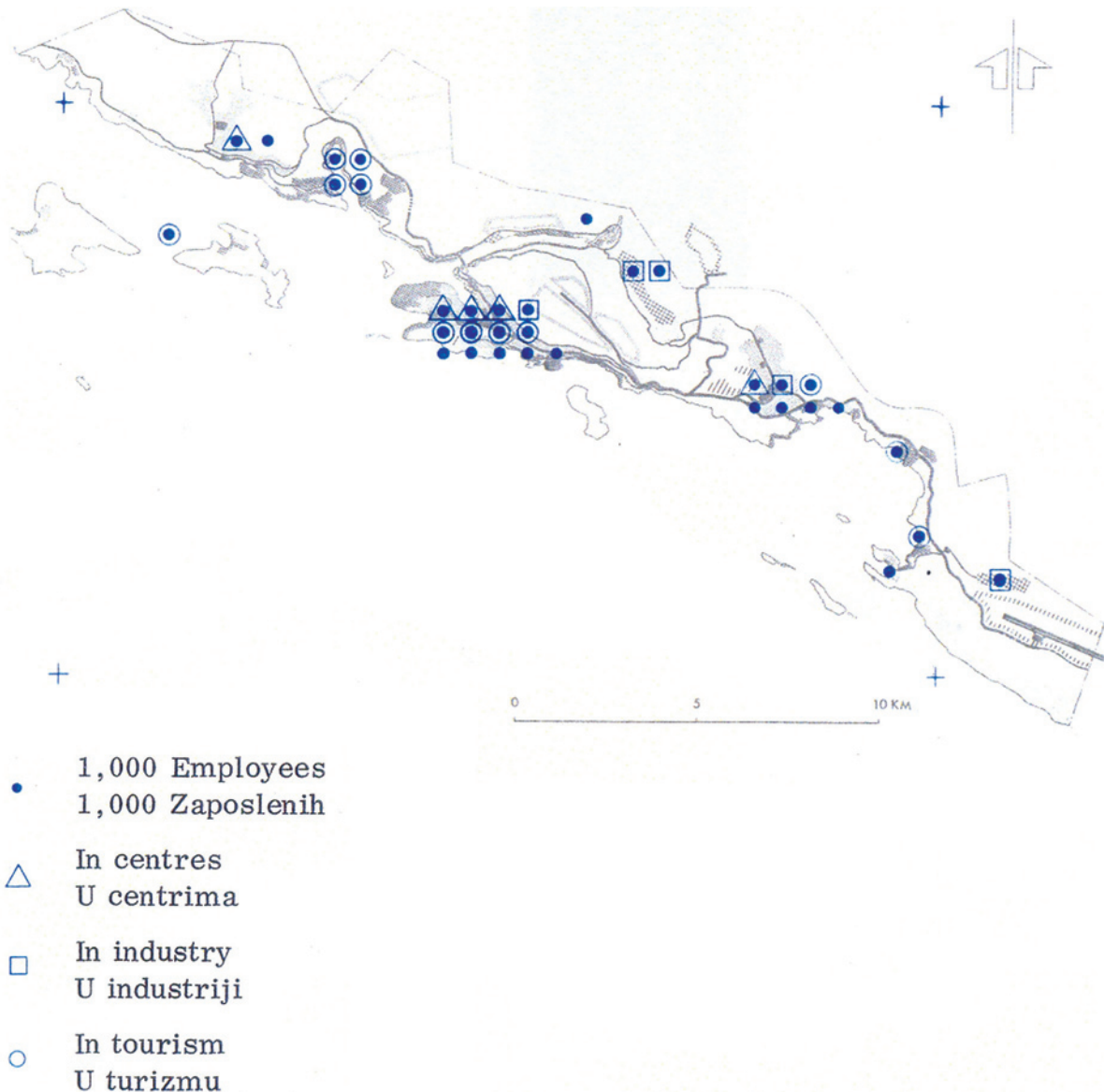
bližu budućnost odnosile su se na prvu fazu plana, do sredine sedamdesetih godina. U sklopu izrade navedenog plana izrađena je i konzervatorska dokumentacija koja je bila do tada najcjelovitiji objavljeni pregled graditeljskog naslijeđa ove regije. Uz analizu povijesnog razvoja, prostorne organizacije i valorizacije doneseno je i niz preporuka koje su trebale biti podloga planiranju razvoja područja kao i zaštititi naslijeđa. U vremenskom razdoblju do danas ispostavilo se da taj plan nije uspio usmjeriti i potaknuti pozitivne razvojne promjene u prostoru, a istodobno je imao značajne nedostatke jer ostaje činjenica da je rezultat ovog plana u suprotnosti s temeljnim vrijednostima prostora.

Godine 1969. dovršeni su i Prostorni plan Splitske regije, tj. šire gravitacijske regije grada Splita (Urbanistički zavod Dalmacije u Splitu) i Prostorni plan Istre (Urbanistički institut SRH).

U razdoblju 1970.-1972. u sklopu Projekta Gornji Jadran izrađen je, također međurepublički, Koordinacioni regionalni prostorni plan Gornji Jadran (KRPPGJ), u sličnoj organizacijskoj

of the observed area till 1990, and recommendations for nearer future were related to the first phase of the plan, till the mid-1970s. Conservational documentation, which was up to that point the most complete published overview of the construction heritage of this area, was created as a part of the aforementioned plan. Along with the analysis of historical development, spatial organization and valorization, a sequence of recommendations were enacted to serve as a foundation for the planning of the area development and protection of the heritage. In the period up to present days it became clear that this plan has not succeed to direct and encourage positive developmental changes in the area, and at the same time it had significant shortcomings owing to the fact that the result of this plan was in contrast with the basic values of the area.

In the year 1969 the Regional Plan of Split Region i.e. wider gravitational region of the Town of Split (Institute for Urban Planning in Split) and the Regional Plan of Istria (The Institute for Urban Planning of the Socialist Republic of Croatia) were also finished.

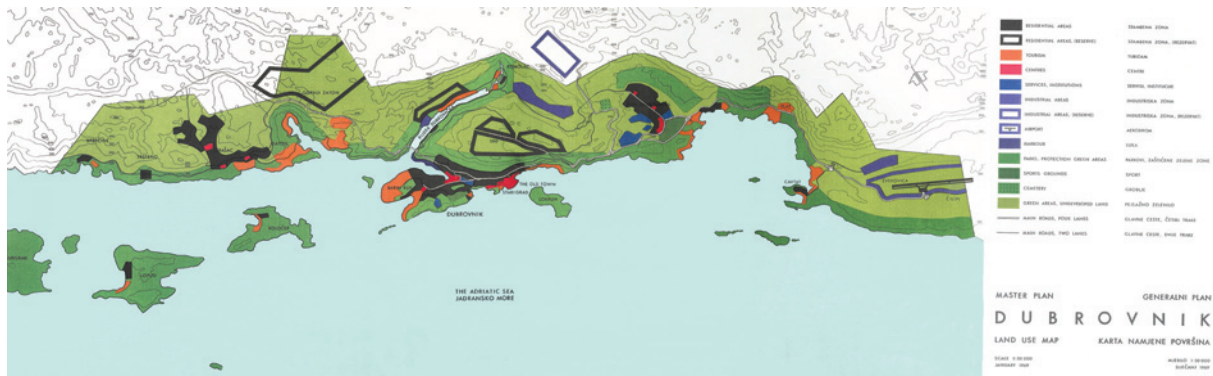
Slika 8. Raspored radnih mjesta 1990. godine (Generalni Plan Dubrovnika, 1969.)

Figure 8 Distribution of work places in 1990 (the General Plan of Dubrovnik, 1969)

strukturi kao plan Južni Jadran, a prvi put izrađena je i problemska karta. Obuhvatio je područje gornje Soče do granice nekadašnje Općine Split, prostirući se u unutrašnjost (Slovenski krš, Istra, Gorski kotar, Lika, Ravni kotari i dio Dalmatinske zagore), i obuhvativši 25 026 km² površine, tada s 1 191 403 stanovnika, u 13 općina SR Slovenije i 33 općine SR Hrvatske.

Godine 1974. izrađen je i prvi **Prostorni plan SR Hrvatske – godina 2000.** (uz izdavanje Planerskog atlasa SRH). Prostor današnje Dubrovačko-neretvanske županije promatra se u koncepciji ovog Plana kao dio obalne okosnice razvoja, ali izvan razvojnog žarišta (urbanizirano

In the period between 1970 and 1972, an inter-republic Coordination Regional Plan of the Upper Adriatic was constructed as a part of the Upper Adriatic Project (KRPPGJ) with a similar organization structure as the plan of the South Adriatic, and for the first time a problem map was constructed. It encompassed the area from the upper Soča to the border of what was once the Municipality of Split, spreading towards inland (Slovenian karst, Istria, Gorski kotar, Lika, Ravni Kotari and a part of Dalmatinska Zagora, encompassing 25,062 sq. km of the area with the population of 1,191,403 in 13 municipalities in the Socialist Republic of Slovenia and 33 municipalities in the Socialist Republic of Croatia.

Slika 9. Generalni plan Dubrovnika (1969.) – Karta namjene površina
 Figure 9 General Plan of Dubrovnik (1969) – map of the purpose of the area

područje Splita sa Šibenikom i Zadrom), a sam Dubrovnik kao subregionalni centar. Uz tretiranje cijelog obalnog područja kao zaštićenog, za neke prostorne cjeline Plan dodatno naglašava istaknute pejzažne i ekološke kvalitete, a među njima su delta Neretve, otok Lastovo s svojim arhipelagom, otok Mljet te Dubrovačka rivijera od Slanog do Cavtata s Elafitskim otočjem. Grad Dubrovnik s tadašnjih 31 182 stanovnika klasificiran je kao centralno naselje II. kategorije ili centar subregije (Južna Hrvatska). To su bili centri veličine 20 000-50 000 stanovnika s najmanje 3000 ili više od 1/3 aktivnih stanovnika koji rade u tercijarnim djelatnostima, a utjecaj im se širi na teritorij više općina gdje živi 120 000-300 000 stanovnika. Budući da sustav centralnih naselja u Hrvatskoj nije ni tada bio cjelovit, geometrijski pravilan i racionalan, na čitavom teritoriju Hrvatske dolazi do isprepletanja utjecajnih (gravitacijskih) područja centralnih naselja iste kategorije pa u nekim krajevima počinje podijeljena gravitacija stanovništva prema većem broju centara, čak i izvan republičkih granica. Prema sve tri varijante (koncentracija, disperzija, optimalni razvoj) urbanog sistema Hrvatske koje ovaj plan razmatra, Dubrovnik ima ulogu subregionalnog centra na području Južne Hrvatske uz predviđeni broj stanovnika od 80 000, dok za konurbaciju Ploče – Metković predviđa oko 50 000 stanovnika. U navedenom sustavu centralnih naselja naznačeni su još i Korčula (8000 stanovnika) i Lastovo (2000 stanovnika) kao općinski centri. U drugoj polovici 1970-ih, pa sve do sredine 1980-ih godina izrađuju se prostorni planovi svih zajednica općina, gotovo svih općina, pojedinih otoka, svih nacionalnih parkova i parkova prirode te se rade brojne revizije planova.

In 1974, the first **Regional Plan of the Socialist Republic of Croatia – year 2000**, was constructed (together with the editing of the Planning Atlas of the Socialist Republic of Croatia). The territory of contemporary Dubrovnik-Neretva County was observed in the concept of this plan as a part of the coastal backbone of the development, but outside developmental focus (the urbanized area of Split together with Šibenik and Zadar) with Dubrovnik being observed as a subregional centre. Treating all coastal area as protected, for some spatial units the Plan additionally emphasized prominent landscape and ecological qualities among which were Neretva River delta, the Island of Lastovo with its archipelago, the Island of Mljet and Dubrovnik Riviera from Slano to Cavtat with the Elaphites islands. The Town of Dubrovnik with the population of 31,182 was classified as a central settlement of the 2nd category or a centre of the subregion (South Croatia). Those were the centres with the population between 20,000 and 50,000 and at least 3,000 or more than a third of active population employed in tertiary sector, and their influence spread on the territory of several municipalities with the population of between 120,000 and 300,000. Since the system of central settlements was not integral, geometrically regular and rational at that time, on the complete territory of Croatia influential (gravitational) areas of the central settlements of the same category were interwoven which, in some regions, caused the splitting of population gravitation towards larger number of the centres, even outside the borders of the republic. According to all three versions (concentration, dispersion, optimal development) of the urban system of Croatia considered in this plan, Dubrovnik played a role of subregional centre on the territory of the South Croatia with the anticipated population of 80,000, while the anticipation of population in Ploče – Metković

Urbanistički plan Dubrovnika – za uže gradsko područje (1980.)

Plan je bio temeljni razvojni plan za uže gradsko područje, a na njegovim osnovama pristupilo se izradi provedbenih planova koji su regulirali izgradnju i uređenje prostora. Temeljne postavke razvoja užega gradskog područja počivale su na postavci "da je Dubrovnik (s užim gradskim područjem) već u velikoj mjeri apsorbirao neposredni raspoloživi prostor i zadatak ovog plana je da poveća na tom istom prostoru i broj stanovnika, turističkih ležaja, radnih mjesta..., te da predoči preporuke za daljnje disperzno širenje na gradsko područje".

Kao bazna godina uzeta je 1978. godina, a planski period do 2000. godine. Plan je 1980. godine izradio Zavod za izgrađivanje Dubrovnika – Sektor za urbanizam uz suradnju Zavoda za društveno planiranje. Plan je naišao na tipičan problem promatranog područja, jer se kao odraz rastućeg ekonomskog standarda javila velika potražnja za urbanim prostorom koji je zbog specifičnih uvjeta bio limitiran.

Prostorni plan Dalmacije – osnove prostornog plana regije Dubrovnik (1980.)

Plan je 1980. godine izradio Zavod za izgrađivanje Dubrovnika – Sektor za urbanizam uz suradnju Zavoda za društveno planiranje. To je uglavnom deklarativni prostorni plan, s općim odrednicama prostornog razvoja, bez odredbi koje bi omogućile njihovu obveznu primjenu. Poslužio je kao solidna dokumentacija o prostoru, međutim, nije se primjenjivao kao obvezujući dokument prostornog uređenja i zaštite prostora.

Prostorni plan Zajednice općina Split (1982.)

Kao koordinirajući prostorno-planski dokument za tadašnju Zajednicu općina Split izrađen je i usvojen 1982. godine Prostorni plan Zajednice općina Split. Plan razvija model prostornog razvoja na jadranskoj razvojnoj okosnici, kao pandan panonskoj razvojnoj okosnici. Plan u visokom stupnju izražava interese ondašnjega političkog ustroja u cilju detaljnih "integracija". U projektu Jadran III, s obzirom na obuhvat posebne studije zaštite okoliša, koordiniran je rad s brojnim općinama čija je

conurbation was around 50,000. In the above-mentioned system of central settlements, Korčula (population of 8,000) and Lastovo (population of 2,000) were indicated as municipal centres. From the second half of 1970s till the mid-1980s regional plans were constructed for all communities of municipalities, almost all municipalities, some islands, all national and nature parks and numerous revisions of the plans were executed.

Urban Plan of Dubrovnik – narrow town area (1980)

The Plan was a basic developmental plan for the narrow town area, and construction of executive plans regulating construction and organization of space was based on it. Basic postulates of the narrow town area development had its ground on the postulation that "Dubrovnik (with its narrow town area) absorbed immediate available space to a great extent and the task of this plan is to increase the population, accommodation units, work places...on that same space, and to present recommendations for further dispersive spreading on the town's area."

Year 1978 was taken as a basic year, and the planning period up to 2000. In 1980 the plan was constructed by the Institute for Construction of Dubrovnik – Department for Urban Planning in cooperation with the Institute of Social Planning. The Plan encountered typical problem of the area observed because great demand of urban space occurred as a reflection of growing economic standard, with that space being limited by its specific conditions.

Regional Plan of Dalmatia – foundation for the Regional Plan of Dubrovnik Region

In 1980, the plan was constructed by the Institute for Construction of Dubrovnik – Department for Urban Planning in cooperation with the Institute of Social Planning. That is mostly declarative regional plan with general determinants for regional planning without regulations that would enable their obligatory implementation. It served as a solid documentation on space. However, it was never applied as an obligatory document of regional planning and protection of space.

Regional Plan of the Community of Municipalities of Split (1982)

As a coordinating regional planning document for then existing Community of Municipalities of

područja zahvatio ovaj plan, što je zapravo vrlo pozitivno jer problemi zaštite okoliša ne poznaju administrativne granice i ne mogu se promatrati i rješavati izolirano, već se trebaju usklađivati s rješenjima za šira područja.

Generalni urbanistički plan Cavtata (1982.)

GUP Cavtata donesen je 1982. godine (Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 22/82), a izradio ga je Zavod za izgrađivanje Dubrovnika. U kontinuitetu prostornog planiranja na području regionalnog plana Južni Jadran 1969. godine, Generalnog plana Dubrovnika iz 1969. godine i Nacrta generalnog urbanističkog plana iz 1970. godine proizašao je i ovaj Plan. Konceptija plana rezultat je ocjena prethodno donesene dokumentacije te sustavnih analiza provedenih za potrebe Plana. Osnovni koncept imao je uporište na očuvanju identiteta jezgre povijesnog prostora s pripadajućim okruženjem, a prostori daljnjeg razvoja traže se u pogledu jezgre na vizualno dislociranim lokalitetima. Važan je čimbenik i blizina Zračne luke u Čilipima zbog koje se čitav prostor nalazi u zoni neugodne buke, što dovodi do vrlo složene situacije pri izradi bilo koje razine plana za područje Cavtata.

Prostorni plan Općine Dubrovnik (1986.)

Za vrijeme takozvanoga "trećeg razdoblja" prostornog planiranja na širem dubrovačkom prostoru, Zavod za prostorno planiranje i urbanizam Zajednice općina Osijek izradio je Prostorni plan (bivše) Općine Dubrovnik 2000., a 1986. godine plan je i donesen (Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 12/86). Plan je obuhvatio područje bivše Općine Dubrovnik, dakle u odnosu na sadašnji prostor Dubrovačko-neretvanske županije ovaj Plan nije uključivao otoke Korčulu, Lastovo, zapadni dio poluotoka Pelješca te Donjoneretvanski kraj. Donošenjem Prostornog plana Općine Dubrovnik 1986. godine, do tada izrađeni planovi nižeg reda na prostoru tadašnje Općine Dubrovnik stavljeni su izvan snage (Tab. 1.).

Prostorni plan bivše Općine Dubrovnik obuhvaćao je prostor ukupne površine od 979 km², a rađen je na temelju činjenice da je prostor Općine Dubrovnik dio razvojnog sistema Dalmacije u okviru globalnoga prostornog modela Hrvatske, te da se naslanja

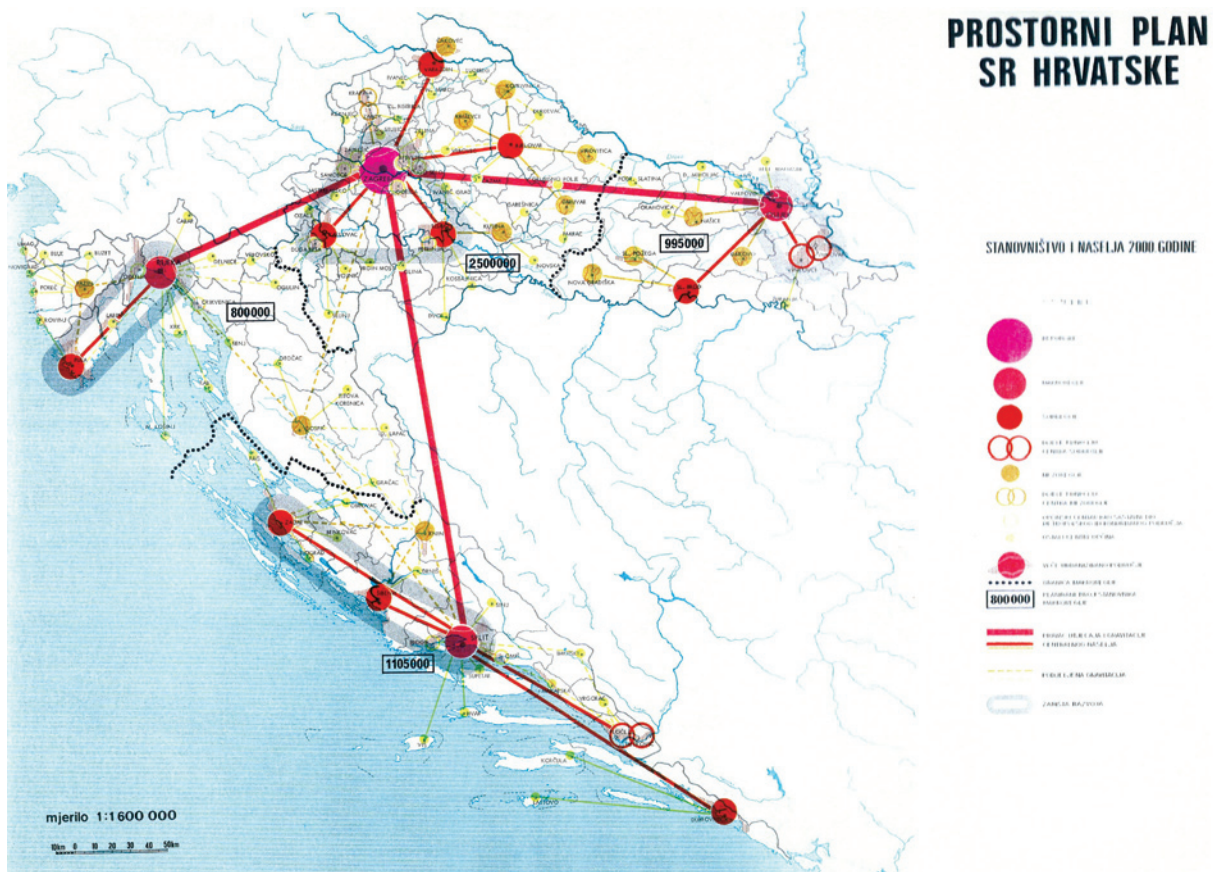
Split, in 1982 the Regional Plan of the Community of Municipalities of Split was constructed and adopted. The plan developed a model of regional planning on the Adriatic developmental backbone, as an obverse to the Pannonian developmental backbone. To a high extent the plan expressed the interests of then existing political system with the purpose of further "integrations". In the project Adriatic III, considering the extent of special study on the protection of the environment, cooperation with numerous municipalities encompassed by this plan was coordinated, which was rather positive since the problems of the protection of the environment are not subject to administrative limits and cannot be observed or solved separately, but should be in harmony with the solutions for wider areas.

General Urban Plan of Cavtat (1982)

The General Urban Plan of Cavtat (GPU) was enacted in 1982 (Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 22/82), and was constructed by the Institute for the Construction of Dubrovnik. Regional planning in the area of the Regional Plan of the South Adriatic from 1969, the General Plan of Dubrovnik from 1969 and the Draft of General Urban Planning from 1970 were followed by this plan. Concept of this plan was the result of the evaluation of formerly enacted documentation and systematic analyses executed for the purposes of this plan. Basic concept had its base on conservation of the town's historical nucleus identity with the belonging surroundings, and spaces of further development were searched for on visually dislocated sites in a relation to the nucleus. A very important factor is a vicinity of the airport in Čilipi, which positions the entire area into the zone of unpleasant noise creating very complex situation for the construction of any level of the plan for Cavtat territory.

Regional plan of the Municipality of Dubrovnik (1986)

During so-called "third period" of regional planning in the wider Dubrovnik area, the Institute for Regional and Urban Planning of the Community of Municipalities of Osijek constructed regional plan of the (ex) Municipality of Dubrovnik 2000, and in 1986 that plan was enacted (Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 12/86). The plan encompassed the area of the ex Municipality of Dubrovnik. In a relation to what is now the territory of Dubrovnik-Neretva County, this plan did not include the Islands of Korčula and Lastovo, west part of the Pelješac Peninsula and Lower Neretva Region. By enacting the Regional Plan

Slika 10. Prostorni plan SR Hrvatske (1974.) – Stanovništvo i naselja 2000. godine

Figure 10 Regional plan of the Socialist Republic of Croatia – Population and settlements in the year 2000

na primorsku okosnicu razvoja uz "poštovanje" međuzavisnosti općine prema "susjedima" i širim područjima. Također u mjeri u kojoj je to moguće prihvaća strateške postavke planova širih područja. Prostorne jedinice obrade u okviru plana jesu: općina kao cjelina, dijelovi općine – zone, naselja i statistički odnosno popisni krug. PPO Dubrovnik odnosi se na razdoblje do 2000. godine. Pri analizi Plana treba imati na umu da je on pripreman u okruženju planske ekonomije, društvenog vlasništva i jedinstvenoga državnog prostora bivše Jugoslavije, a pod velikim pritiskom divlje izgradnje, poglavito u to vrijeme doseljenog stanovništva te pod pritiskom hotelsko-turističkih organizacija.

Prostorni plan Općine Dubrovnik – 2000. (Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 12/86, 10/87, 3/89, 13/89, 08/91) s pripadajućim planovima detaljnijeg mjerila bio je do ratne agresije na Hrvatsku 1991. godine obvezujući upravni

of the Municipality of Dubrovnik in 1986 all of the previous lower level plans on the territory of Municipality of Dubrovnik were no longer effective (Tab. 1).

The regional plan of the ex Municipality of Dubrovnik encompassed the area of 979 sq. km and was developed on the grounds of the fact that the territory of the Municipality of Dubrovnik was a part of developmental system of Dalmatia within a framework of global spatial model of Croatia and that it had support in a littoral backbone of development "respecting" interdependence of the Municipality with its "neighbors" and wider areas. Additionally, it accepted strategic postulates of the plans of wider areas to the most possible extent. Spatial units elaborated within the plan are: Municipality as a whole, parts of the municipality – zones, settlements and statistical, i.e. census circle. Regional Plan of the Municipality of Dubrovnik is related to the period up to the year 2000. While analyzing this plan, one should keep in mind it

Tablica 1. Provedbeni urbanistički planovi na području tadašnje Općine Dubrovnik – izvan snage
Table 1 Executive Urban Plans the territory of former Municipality of Dubrovnik

NAZIV	DONOŠENJE
NAME	ENACTMENT
PUP Žuljana	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 11/85 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 11/85</i>
PUP Slano	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 08/85 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 08/85</i>
PUP Centar uvala Lapad	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 08/83 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 08/83</i>
PUP Medarevo – Hladnica	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 11/85 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 11/85</i>
PUP Brgat	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 15/82 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 15/82</i>
PUP Servisna zona "Dubac"	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 06/85 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 06/85</i>
PUP Novo gradsko groblje "Dubac"	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 08/85 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 08/85</i>
PUP Školski centar Župe dubrovačke	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 01/85 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 01/85</i>
PUP Gaj – Beterina	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 10/83 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 10/83</i>
PUP Rajkov Do – Istok	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 10/83 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 10/83</i>

Izvor: Osnove korištenja i zaštite prostora ratom zahvaćene Općine Dubrovnik (1993.)

Source: Basis for using and protecting the war-affected parts of Dubrovnik Municipality (1993)

dokument na osnovi kojeg se je uređivao prostor na području dubrovačke općine u tadašnjem opsegu. Uz sve političke, socio-ekonomske, demografske i druge promjene plan je još uvijek na snazi u Općini Ston, osim u dijelovima koji su protivni PPDNŽ.

Donošenjem Prostornog plana (bivše) Općine Dubrovnik stvoreni su uvjeti za izradu provedbenih urbanističkih planova (PUP) na području tadašnje Općine Dubrovnik (Tab. 2.).

Nakon plana za Općinu Lastovo 1979. godine te tadašnju Općinu Dubrovnik 1986. godine, na području današnje Dubrovačko-neretvanske županije doneseni su i ostali prostorni planovi, izradio ih je kao i prostorni plan Općine Lastovo, Urbanistički zavod Dalmacije iz Splita.

Donošenjem navedene prostorno-planske dokumentacije stvoreni su uvjeti za izradu generalnih urbanističkih planova koji su do donošenja novog Zakona o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine, 76/07) bili obvezni

was prepared within the ambience of centrally planned economy, social ownership and unique territory of ex-Yugoslavia and under the pressure of wild construction, particularly performed by the population inhabited in that period, and under pressure of the hotel and tourist organizations.

Until the aggression on Croatia in 1991, the Regional Plan of the Municipality of Dubrovnik – 2000 (Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 12/86, 10/87, 3/89, 13/89, 08/919) with belonging plans of detailed scale was binding administrative document based on which the space on the territory of Dubrovnik Municipality was organized in then existing range. Together with all political, socio-economic, demographic and other changes this plan is still effective in the Municipality of Ston, except in the parts opposed to PPDNŽ (Regional Plan of Dubrovnik-Neretva County).

The 1979 Plan of the Municipality of Lastovo and the 1986 Plan of former Municipality of Dubrovnik were followed by the other regional plans on the territory of present Dubrovnik-

Tablica 2. Provedbeni urbanistički planovi na području tadašnje Općine Dubrovnik
 Table 2 Executive Urban Plans in the area of ex Municipality of Dubrovnik

GRAD DUBROVNIK	
THE TOWN OF DUBROVNIK	
Naziv	Objava provedbenih odredbi
Name	Enactment of executive regulations
PUP Stara gradska jezgra <i>PUP Old Town Core</i>	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 08/86 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 08/86</i>
PUP Pile – Ploče – Sv. Jakov	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 01/90 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 01/90</i>
PUP Gimani (sjever i istok) <i>PUP Gimani (north and east)</i>	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 06/74, 11/87 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 06/74, 11/87</i>
PUP Sportsko rekreativni park "18. listopada" <i>PUP Sports and recreational park "18th October"</i>	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 13/88, 02/98 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 13/88, 02/98</i>
PUP Servisno industrijska zona Komolac <i>PUP Komolac Service and Industrial Zone</i>	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 09/81, 07/87 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 09/81, 07/87</i>
PUP Soderini	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 09/86, 14/88 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 09/86, 14/88</i>
PUP Babin Kuk s otokom Daksa (NTC) <i>PUP Babin Kuk with Daksa Island (NTC)</i>	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 08/91 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 08/91</i>
OPĆINA ŽUPA DUBROVAČKA	
MUNICIPALITY OF ŽUPA DUBROVAČKA	
Naziv	Objava provedbenih odredbi
Name	Enactment of executive regulations
PUP Srebreno	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 13/88 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 13/88</i>
UP Kostur	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 11/89 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 11/89</i>
PUP Plat - Soline	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 14/89 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 14/89</i>
OPĆINA STON	
MUNICIPALITY OF STON	
Naziv	Objava provedbenih odredbi
Name	Enactment of executive regulations
PUP Ston – Stari grad	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 14/88 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 14/88</i>

Izvor: *Izješće o stanju u prostoru i program mjera za unapređenje stanja u prostoru (za razdoblje do 2005. / 2005.-2009.)*, Dubrovačko-neretvanska županija, Zavod za prostorno uređenje, 2005.

Source: *Report on the Condition of Space and Program of Measures for Improving the Condition in Space (for the period up to 2005 / 2005-2009)*, Dubrovnik-Neretva County, Institute for Regional Planning, 2005

Tablica 3. Prostorni planovi (bivših) općina
Table 3 Regional plans of the (ex) municipalities

Naziv	Donošenje
Name	Enactment
Prostorni plan Općine Ploče (Kardeljevo) <i>Regional plan of the Municipality of Ploče (Kardeljevo)</i>	Službeni glasnik Općine Ploče, 11/87 <i>Official Bulletin of Ploče Municipality, 11/87</i>
Prostorni plan Općine Metković <i>Regional plan of the Municipality of Metković</i>	Općinski glasnik, 12/82, 05/89 Službeni glasnik DNŽ, 08/99 <i>Municipal Bulletin, 12/82, 05/89</i> <i>Official Bulletin DNŽ, 08/99</i>
Prostorni plana Općine Korčula <i>Regional plan of the Municipality of Korčula</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 06/88 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 06/88</i>
Izmjene i dopune Prostornog plana Općine Korčula do 2000.g. <i>Amendments of the Regional plan of the Municipality of Korčula up to 2000</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 06/88, 03/91 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 06/88, 03/91</i>
Prostorni plan Općine Dubrovnik (Izmjene i dopune Prostornog plana Općine Dubrovnik) <i>Regional plan of the Municipality of Dubrovnik (Amendments of the Regional plan of the Municipality of Dubrovnik)</i>	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 12/86, 10/87, 03/89, 13/89, 08/91 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 12/86,10/87, 03/89, 13/89, 08/91</i>
Izmjene i dopune Prostornog plana Općine Dubrovnik za područje Općine Dubrovačko primorje <i>Amendments of the Regional plan of the Municipality of Dubrovnik for the territory of the Municipality of Dubrovačko primorje</i>	Službeni glasnik DNŽ, 07/00 <i>Official Bulletin DNŽ, 07/00</i>
Izmjene i dopune Prostornog plana Općine Dubrovnik za područje Općine Konavle <i>Amendments of the Regional plan of the Municipality of Dubrovnik for the territory of the Municipality of Konavle</i>	Službeni glasnik DNŽ, 03/03 <i>Official Bulletin DNŽ, 03/03</i>

Izvor: *Izujješće o stanju u prostoru i program mjera za unapređenje stanja u prostoru (za razdoblje do 2005./2005.-2009.)*, Dubrovačko-neretvanska županija, Zavod za prostorno uređenje, 2005.

Source: *Report on the Condition of Space and Program of Measures for Improving the Condition in Space (for the period up to 2005 / 2005-2009)*, Dubrovnik-Neretva County, Institute for Regional Planning, 2005

u zakonskom slijedu izrade prostorno-planske dokumentacije (Tab. 4.).

Navedeni generalni planovi u svojim su odredbama za provođenje propisali izradu provedbenih urbanističkih planova za određena uža područja unutar svoga obuhvata. Pojedini PUP-ovi su izrađeni, dok ih je određen broj ostao neizrađen ili zbog objektivnih razloga nikada nije dovršen (Tab. 5.).

Neretva County made by the Institute of Urban Planning of Dalmatia in Split, the same Institute that created the Regional Plan for the Municipality of Lastovo.

By the enactment of the above mentioned regional planning documentation, conditions for the creation of general urban plans were created. Those schemes were mandatory in legislative sequence of regional planning documentation construction until the enactment of the new Law on Regional Planning and Construction (Narodne novine, 76/07) (Tab. 4).

In their regulations, the aforementioned general plans, prescribed construction of the executive urban plans for specific narrow areas within their extent. Some of the executive urban plans (PUP) were constructed, but there is still a number of never constructed or due to objective reasons, never completed schemes (Tab. 5).

Tablica 4. Generalni urbanistički planovi
Table 4 General Urban Plans

NAZIV	DONOŠENJE
NAME	ENACTMENT
Generalni urbanistički plan Ploče (Kardeljevo) <i>General Urban Plan of Ploče (Kardeljevo)</i>	Općinski glasnik Kardeljevo, 11/87 <i>Municipal Bulletin of Kardeljevo, 11/87</i>
Generalni urbanistički plan Blato – Vela luka <i>General Urban Plan of Blato – Vela luka</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 02/89 Službeni glasnik Općine Vela Luka, 01/99 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 02/89</i> <i>Official Bulletin of Vela Luka Municipality, 01/99</i>
Generalni urbanistički plan Korčula <i>General Urban Plan of Korčula</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 01/89 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 01/89</i>
Generalni urbanistički plan Cavtata <i>General Urban Plan of Cavtat</i>	- -
Generalni urbanistički plan Orebić – Izmjene i dopune <i>General Urban Plan of Orebić – amendments</i>	Službeni glasnik Općine Orebić, 02/89 (01/92) <i>Official Bulletin of Orebić Municipality, 02/89 (01/92)</i>

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru i program mjera za unapređenje stanja u prostoru (za razdoblje do 2005./2005.-2009.), Dubrovačko-neretvanska županija, Zavod za prostorno uređenje, 2005.

Source: Report on the Condition of Space and Program of Measures for Improving the Condition in Space (for the period up to 2005 / 2005-2009), Dubrovnik-Neretva County, Institute for Regional Planning, 2005

Tablica 5. Provedbeni urbanistički planovi
Table 5 Executive Urban Plans (PUPs)

GRAD PLOČE	
Naziv	Donošenje
THE TOWN OF PLOČE	
Name	Enactment
PUP "Stražnica - Mali Milosavac", 1987. <i>PUP "Stražnica - Mali Milosavac", 1987</i>	Službeni glasnik Općine Kardeljevo, 11/87 <i>Official Bulletin of Kardeljevo Municipality, 11/87</i>
GRAD KORČULA	
Naziv	Donošenje
THE TOWN OF KORČULA	
Name	Enactment
PUP Korčula, 1989. <i>PUP Korčula, 1989</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 01/89, Službeni Glasnik Grada Korčule, 05/91 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 01/89,</i> <i>Official Bulletin of the Town of Korčula, 05/91</i>
PUP Zavalatica, 1989. <i>PUP Zavalatica, 1989</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 03/89, Službeni glasnik Grada Korčule, 01/99 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 03/89,</i> <i>Official Bulletin of the Town of Korčula, 01/99</i>
PUP "Luka" K.O. Žrnovo, 1988. <i>PUP "Luka" K.O. Žrnovo, 1988</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 06/88 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 06/88</i>
PUP Medvinjak, 1987. <i>PUP Medvinjak, 1987</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 06/87, Službeni Glasnik Grada Korčule, 01/99 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 06/87,</i> <i>Official Bulletin of the Town of Korčula, 01/99</i>

OPĆINA SMOKVICA	
Naziv	Donošenje
MUNICIPALITY OF SMOKVICA	
Name	Enactment
PUP Brna, 1989. <i>PUP Brna, 1989</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 05/89 Službeni glasnik Grada Korčule, 01/99 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 05/89</i> <i>Official Bulletin of the Town of Korčula, 01/99</i>
OPĆINA BLATO	
Naziv	Donošenje
MUNICIPALITY OF BLATO	
Name	Enactment
PUP Servisne zone "Lučica" Blato, 1990. <i>PUP of the service zone "Lučica" Blato, 1990</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 06/90 Službeni glasnik Općine Blato, 02/99 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 06/90</i> <i>Official Bulletin of Blato Municipality, 02/99</i>
PUP "Ratak" Prižba, 1990. <i>PUP "Ratak" Prižba, 1990</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 06/90 Službeni glasnik Općine Blato, 02/99 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 06/90</i> <i>Official Bulletin of Blato Municipality, 02/99</i>
PUP dijela centra Prižbe, 1990. <i>PUP part of the centre of Prižba, 1990</i>	Službeni glasnik Općine Korčula 06/90 Službeni glasnik Općine Blato 02/99 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 06/90</i> <i>Official Bulletin of Blato Municipality, 02/99</i>
PUP dijela skladišno-servisne zone u Blatu <i>PUP part of industrial service zone in Blato</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 09/10/92 Službeni glasnik Općine Blato, 02/99 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 09/10/92</i> <i>Official Bulletin of Blato Municipality, 02/99</i>
OPĆINA VELA LUKA	
Naziv	Donošenje
MUNICIPALITY OF VELA LUKA	
Name	Enactment
PUP Industrijsko servisne zone, 1989. <i>PUP of the industrial-service zone, 1989</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 06/90 Službeni glasnik Općine Vela Luka, 01/99 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 06/90</i> <i>Official Bulletin of Vela Luka Municipality, 01/99</i>
PUP Obalnog pojasa naselja Vela Luka, 1989. <i>PUP Obalnog pojasa naselja Vela Luka, 1989</i>	Službeni glasnik Općine Korčula, 05/89 Službeni glasnik Općine Vela Luka, 01/99 <i>Official Bulletin of Korčula Municipality, 05/89</i> <i>Official Bulletin of Vela Luka Municipality, 01/99</i>
OPĆINA OREBIĆ	
Naziv	Donošenje
MUNICIPALITY OF OREBIĆ	
Name	Enactment
PUP Trstenik, 1989. <i>PUP Trstenik, 1989.</i>	Službeni glasnik Općine Dubrovnik, 03/89 <i>Official Bulletin of Dubrovnik Municipality, 03/89</i>

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru i program mjera za unapređenje stanja u prostoru (za razdoblje do 2005. / 2005.-2009.), Dubrovačko-neretvanska županija, Zavod za prostorno uređenje, 2005.

Source: *Report on the Condition of Space and Program of Measures for Improving the Condition in Space (for the period up to 2005 / 2005– 2009)*, Dubrovnik-Neretva County, Institute for Regional Planning, 2005

Prostorni plan nacionalnog parka Mljet (1987.)

Izradio ga je Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, a donesen je 1987. godine (Narodne novine, 13/87). Budući da se radi o specifičnom prostoru, temeljna koncepcija njegova prostornog uređenja izrađena je na postavkama koje proizlaze iz definicije samog Nacionalnog parka i sustava njegove zaštite, zatim iz uvjeta i karakteristika samog prostora te iz uvjeta koji proizlaze iz elemenata zatečenog stanja, a koje više nije moguće u većoj mjeri promijeniti.

Prostorni atlas SR Hrvatske (1989.)

Posljednji temeljni strateški prostorni plan prije osamostaljenja Republike Hrvatske, Prostorni plan SR Hrvatske izrađen je 1989., čime je dotada vrijedeći plan iz 1974. godine stavljen izvan snage. U planu je kao druga okosnica razvitka nakon posavsko-podunavske okosnice razvitka naznačena jadranska okosnica, koja povezuje sva područja na Jadranskom primorju tadašnje Jugoslavije od Slovenskog primorja na sjeverozapadu preko Hrvatskog primorja u središnjem dijelu do Crnogorskog primorja na jugoistoku, a u njoj se ističu težišta razvitka: Rijeka – Pula, Split – Šibenik – Zadar – Knin, "Kardeljevo" (Ploče) – Metković i Dubrovnik. Ostale okosnice razvitka, iako važne za razvitak tadašnje SR Hrvatske i međurepubličko razvojno povezivanje i integriranje istočnih i južnih dijelova tadašnje SR Hrvatske ne prolaze njezinim teritorijem. To su meridijanske transverzalne okosnice razvitka koje povezuju žarišta razvitka Slavonije i Baranje sa žarištima razvitka na srednjem i južnom Jadranu. Kako dotada te "okosnice" nisu bile dovoljno valorizirane, time se pokušao dati viši naglasak na njihovo značenje. Određena su i težišta i žarišta razvitka, a određena područja razložno su grupirana prema privrednoj strukturi, kapacitetima i sustavu naselja u dobroj međusobnoj povezanosti te čine težišta razvitka. Manje težište razvitka u Dalmaciji je područje oko "Kardeljeva" (Ploča) i Metkovića, a naselja se oslanjaju dijelom na žarišta razvitka u dolini Neretve u Hercegovini (Mostar). Ovo područje ima značajnu poljoprivrednu, prometnu i u manjoj mjeri industrijsku osnovu. U planu se kao izdvojeno značajno žarište razvitka ističe Dubrovnik, s cjelokupnom obalom i otocima, čiji se razvitak temelji na turizmu i pomorstvu, a manje na ostalim djelatnostima.

Regional Plan of Mljet National Park (1987)

It was constructed by the University of Zagreb, the Faculty of Architecture, and it was enacted in 1987 (Narodne novine, 13/87). Since it encompasses a specific area, basic concept of its regional planning was constructed on the grounds resulting from the definition of the National Park and system of its protection, from the conditions and characteristics of the area itself, and also from the conditions resulting from the elements of the situation encountered in the area which cannot be changed to a larger extent.

Spatial Atlas of the Socialist Republic of Croatia (1989)

The Regional Plan of the Socialist Republic of Croatia was the last basic strategic physical plan before the independence of the Republic of Croatia and it was created in 1989 thus putting out of effect the plan from 1974 that was valid up to that point. This plan states the Adriatic backbone to be the second, right after the Posavina – Podunavlje backbone of development. The Adriatic backbone connects all territories on the Adriatic littoral of the ex-Yugoslavia from the Slovenia Littoral in the northwest across the Croatian Littoral in its central part to the Montenegro Littoral in the southeast with the following development cores: Rijeka – Pula, Split – Šibenik – Zadar – Knin, "Kardeljevo" (Ploče) – Metković, and Dubrovnik. Other backbones of development, although important for the development of then existing Socialist Republic of Croatia and inter-republic developmental connection and integration of eastern and southern parts of the ex-Socialist Republic of Croatia, do not pass across its territory. Those are meridian transversal backbones of development connecting development cores of Slavonia and Baranja with development cores in the Central and South Adriatic. Since up to that point those "backbones" were not sufficiently valorized, this was an attempt to emphasize their importance. Gravitational centers and development cores were also determined, and specific areas were reasonably grouped according to their economic structure, capacities and system of settlements with good mutual connections, and they formed development cores. Smaller development cores are the area around "Kardeljevo" (Ploče) and Metković, and the settlements partially dependent upon development cores in Neretva River Valley in Herzegovina (Mostar). This area has significant agricultural, traffic and, to a lesser extent, industrial foundations. In this plan Dubrovnik was distinguished as a separate significant development

Prostorni plan SR Hrvatske u svojoj je koncepciji isticao potrebu policentričnog razvitka koji bi kvalitetnije usmjerio dosadašnje procese koncentracije u malom broju urbanih žarišta prema disperziji razvitka i urbanizaciji većeg broja manjih urbanih žarišta uz pretpostavku da bi veličinu, broj i raspored gradskih središta trebalo znatnije promijeniti, dok bi postojeća središta i dalje bila glavni poticatelji urbanizacije, društveno-ekonomskog razvitka te pokretači razvijanja složenijih gradskih aglomeracija, konurbacija, gradskih regija.¹² U izradi Prostornog plana tadašnje SR Hrvatske izvršena je podjela teritorija Hrvatske na šesnaest regija koje su formirane uz pokušaj uzimanja u obzir granica društveno-političkih zajednica i određenih principa nodalno-funkcionalne podjele.

Nakon ratne agresije na Republiku Hrvatsku 1991. godine, kroz prerane i prebrze procese tranzicije i privatizacije dolazi do raspada vodećih prostorno planerskih instituta i zavoda (UI SRH, UZ Dalmacije i dr.). Stvara se veći broj manjih, privatnih tvrtki, ali spomenutim procesima, uz tvrtke, privatizirani su i značajni fondusi planova, studija, ekspertiza, raznih vrsta prostorno-planske dokumentacije i dr., zapravo javnog dobra koje je bilo rezultat dugogodišnjeg rada prethodnih zavoda u društvenom sektoru, iako su zavodi djelovali kao posebne organizacije na tržištu (MAGAŠ, 2007.).

Osnove korištenja i zaštite prostora ratom zahvaćene Općine Dubrovnik (1993.)

Zavod za prostorno planiranje i zaštitu čovjekove okolice u Dubrovniku je 1993. godine, u jeku ratnih sukoba, uzrokovanih velikosrpskom ratnom agresijom na Republiku Hrvatsku, na temelju uredbe o prostornom uređenju, za Ministarstvo graditeljstva i zaštite okoliša Republike Hrvatske izradio kompleksnu studiju prostora tadašnje Općine Dubrovnik u kojoj je vrjednovana dotada postojeća prostorno-planska dokumentacija, obrađeno je i izloženo stanje razorenosti naselja, infrastrukture i okoliša, dana je ocjena mogućnosti prostornog razvitka područja Općine i izložene su smjernice za korištenje i zaštitu prostora. Zavod za prostorno planiranje u Dubrovniku 1995. godine isti dokument,

¹² *Prostorni plan SR Hrvatske*, Republički komitet za građevinarstvo, stambene i komunalne poslove i zaštitu čovjekove okoline, Zagreb, 1989.

core with its complete coast and islands whose development was based on tourism and maritime affairs with other activities being of lesser importance.

The Regional Plan of the Socialist Republic of Croatia emphasized in its concept the necessity of polycentric development that could direct more efficiently the present processes of concentration in a small number of urban cores towards the dispersion of development and urbanization of larger number of smaller urban cores assuming that size, number and distribution of the town centres should be considerably changed. However, the existing centres would still remain main motivators of urbanization, socio-economic development and initiators of development of more complex urban agglomerations, conurbations and urban regions.¹² While constructing the Regional Plan of the Socialist Republic of Croatia, its creators divided Croatia into sixteen regions formed on the basis of borders of socio-political units and particular principles of nodal and functional division.

After the aggression on the Republic of Croatia in 1991, too early and too fast processes of transition caused the breakdown of the leading Institutes for Regional Planning (UI SRH, UZ of Dalmatia, and so on). A large number of smaller, private companies appeared, but due to the above-mentioned processes, together with the companies, considerable funds of plans, studies, expertise and different kinds of regional planning documentation and others were privatized. They actually represented public assets resulting from the long-term work of preceding institutes in social sector, even though those institutes operated as special organizations on the market (MAGAŠ, 2007).

Bases for the use and protection of the territory of the war-affected Municipality of Dubrovnik (1993)

In 1993, at the peak of war caused by the aggression of the "Great Serbia" on the Republic of Croatia, the Institute of Regional Planning and Protection of the Human Environment in Dubrovnik, made for the Ministry of Construction and Environmental Protection, a complex study of the area of the ex Municipality of Dubrovnik, on the basis of regulation on regional planning. This study evaluated, up to that time existing regional planning documentation, it analyzed the damage of

¹² Regional Plan of the Socialist Republic of Croatia, The Republic's Committee for Construction, Housing and Utility Activities and Protection of the Human Environment, Zagreb 1989.

Osnove korištenja i zaštita prostora izrađuje za bivšu Općinu Ploče, za gradove/općine Lastovo, Korčulu, Blato, Smokvicu i Vela Luku. Za Općinu Metković navedeni dokument je 1993. godine izradila tvrtka "Urbos" iz Splita.

Prostorni plan Dubrovačko-neretvanske županije

Prostorni plan Dubrovačko-neretvanske županije donesen je 2003. godine (Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, 06/03, 03/05 i 03/06), a izradio ga je županijski Zavod za prostorno uređenje Dubrovačko-neretvanske županije sa sjedištem u Dubrovniku. Prema svom sadržaju i opsegu Prostorni plan Županije poštivanjem prirodno-geografskih, društveno-gospodarskih, kulturno-povijesnih i krajobraznih vrijednosti razrađuje načela prostornog uređenja i utvrđuje ciljeve prostornog razvoja te organizaciju, zaštitu, korištenje i namjenu prostora. Sadrži prostornu i gospodarsku strukturu Županije, sustav središnjih naselja regionalnog značenja, sustav razvojne regionalne infrastrukture, osnove za uređenje i zaštitu prostora, prostorna mjerila i smjernice za gospodarski razvoj, za očuvanje i unapređenje prirodnih, kulturno-povijesnih i krajobraznih vrijednosti, mjere za unapređenje i zaštitu okoliša te druge elemente od važnosti za Županiju.

Plan je na temelju usmjerenja Strategije odredio područja i kriterije za korištenje prostora osnovne i sekundarne namjene te kriterije za građenje izvan građevinskog područja prema tipu, vrijednosti i osjetljivosti krajolika, a s gledišta razvojnih sustava plan je odredio prostore i sustave na razini Županije, njihovu funkcionalnu cjelovitost i ulogu lokalnih elemenata kao dijela cjeline i time usmjerio oblik gospodarenja. Na županijskoj razini određeni su:

- kriteriji za razmještaj funkcija u naseljima u svrhu optimalizacije mreža, osobito u rijetko naseljenim područjima;
- kriteriji za formiranje građevinskih područja po načelu racionalnog korištenja prostora, iskorištenja rezervi formiranih struktura i oblikovanja krajolika;
- kriteriji za korištenje i zaštitu prostora u kontaktnim zonama uz zaštićena područja (parkova prirode, zaštićenih krajolika i sl.) radi mogućeg utjecaja na područja pod zaštitom;

the settlements, infrastructure and the environment, it evaluated possibilities of spatial development of the municipality territory and provided guidelines for the use and protection of space. In 1995 the Institute for Regional Planning in Dubrovnik made the same document, the Bases for the Use and Protection of Space for the ex Municipality of Ploče, and for the Towns/Municipalities of Lastovo, Korčula, Blato, Smokvica and Vela Luka. In 1993 the same document was made for the Municipality of Metković by the company "Urbos" from Split.

Regional Plan of Dubrovnik-Neretva County

The Regional Plan of Dubrovnik-Neretva County was enacted in 2003 (Official Bulletin of Dubrovnik-Neretva County, 06/03, 03/05, 03/06), and was constructed by the county's Institute for the Regional Planning of Dubrovnik-Neretva County with its headquarters in Dubrovnik. According to its content and extent, the Regional Plan of the County elaborates the principles of spatial organization, determines goals of regional planning, organization, protection, use and purpose of space in accordance with natural, economic, historical-cultural and landscape values. It contains physical and economic structure of the County, system of central settlements of regional importance, system of regional developmental infrastructure, foundations for organization and protection of the environment, spatial scales, and directions for economic development, protection and improvement of natural, historical-cultural and landscape values, measurements necessary for the improvement and protection of the environment and other elements important for the County.

On the grounds of the Strategy's orientation, the plan determined the areas and criteria for the use of space of the basic and secondary purpose, criteria for building outer construction areas according to the type of value and vulnerability of the landscape, and, from developmental systems' point of view, it determined spaces and system on the level of the County, their functional integrity and role of local elements as a part of a whole, and thus directed the type of management. The following criteria were determined on the county level:

- criteria for distribution of the functions in settlements with the purpose of network optimization, particularly in scarcely populated areas;
- criteria for the formation of construction areas according to the principle of rational use of space, utilization of formed structure reserves and landscape formation;

- izdvojena građevinska područja ugostiteljsko-turističke namjene (izvan naselja) u ZOP-u (vrsta, površina i kapacitet pojedine zone).

U cilju donošenja propisa o obalnom pojasu izrađen je elaborat Utvrđivanje stanja korištenja zaštite prostora obalnog područja u kojem je izvršeno fizionomsko zoniranje obalnog pojasa te su analizirani elementi uređenja prostora (postojeće, planirano). Temeljem analiza formulirani su zaključci koji sadrže prikaz i ocjenu glavnih grupa problema u odnosu na dosadašnji način korištenja prostora, temeljem formiranih kriterija dana je ocjena mogućeg korištenja prostora, raspoloživi kapaciteti i neiskorišteni potencijali, te je konačno prikazan prijedlog mjera u odnosu na prostorno-razvojne cjeline i djelatnosti u obalnom pojasu.

Izradi Plana pristupilo se vrlo studiozno i interdisciplinarno te je za potrebe Plana naručeno i izrađeno više znanstvenih i stručnih studija koje su u njega ugrađene. Među ostalim konzervatorske smjernice, gospodarsko korištenje i zaštita mora, mali i srednji gradovi kao nositelji razvoja u prostoru, demografska obilježja, zbrinjavanje otpada, razvoj poljoprivrede, smjernice energetskog razvitka i dr., a krajem 2008. godine završen je i projekt izrade geološke studije Županije pokrenut još u vrijeme izrade Plana. U sklopu Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije preispitan je:

- geoprometni položaj Županije kao najjužnije u Republici Hrvatskoj, specifične po svojem uskom obalnom pojasu i nehomogenom prostoru koji je planinskim masivom odvojen od unutrašnjosti, čija je izolacija posebno došla do izražaja u ratnoj agresiji. Logične pretpostavke za budući ravnomjerniji razvoj za koji je potrebno ubrzanje dinamike izgradnje autoceste, ostvarivanje bolje povezanosti unutar Županije, optimalnije iskorištavanje mogućnosti pomorskog prometa, definiranje koridora autoceste i trase željezničke pruge, osuvremenjivanje zračnog prometa (upotpunjivanje manjim zračnim lukama);
- demografski razvitak područja, osobito nakon ratne agresije, a sukladno tome razvitak ukupnog područja, osobito gospodarstva, pravaca razvitka i centraliteta naselja te zaustavljanja procesa depopulacije zagorskog i otočnog područja;
- režim i namjena uređivanja i zaštite prostora, posebno u odnosu na zaštitu prirodne i kulturne baštine.

- criteria for the use and protection of the space in contact zones of neighboring protected areas (nature parks, protected landscapes and others) for the purpose of possible influence on the protected areas;
- isolated construction areas for hotel and tourism purposes (outside the settlements) in ZOP (type, surface and capacity of each zone).

A study on the Determination of the Conditions of Coastal Area Protection Use was constructed with the purpose of enacting further regulation considering the coastal line. Physiognomic zoning of the coastal line and the analysis of the space organization elements (both existing and planned) was carried out in this study. Conclusions containing presentation and evaluation of the main groups of problems in a relation to former type of space use were formulated based on the analysis. Evaluation of possible space use was provided based on formed criteria, and finally proposition of the measures related to spatial and developmental units and activities on the coastal line was demonstrated.

Construction of the Plan was approached studiously and interdisciplinary, and a number of scientific and professional studies were constructed for the purpose of the Plan, all of which were built into it. Among the other, it is necessary to point out the following: conservatory guidelines, economic use and protection of the sea, small and middle-sized towns as the carriers of development in space, demographic features, waste disposal, development of agriculture, guidelines for energetic development and so on. At the end of the year 2008 the project of the construction of the County geological study, initiated during the period of the plan construction, was finished. Within the Regional Plan of Dubrovnik-Neretva County the following factors were reexamined:

- geo-traffic position of the County as the southernmost one in the Republic of Croatia, specific for its narrow coastal line and non homogenous space separated from the inland by a massif, whose isolation became obvious during the aggression. Logical assumptions needed for the future, more homogenous development are acceleration of the motorway construction, realization of better connections within the County, optimal exploitation of the sea traffic possibilities, defining motorway corridors and railway route, modernization of the air traffic (construction of smaller airports);
- demographic development of the area, especially after the aggression, and accordingly, development of the whole area, particularly economy, directions of the development and

Zaštićeno obalno područje (ZOP) – s obzirom na specifičan oblik i položaj Županije (osim Grada Metkovića te općina Pojezerje, Kula Norinska i Zažablje; svi ostali općine/gradovi/njih 18/su unutar ZOP-a – još je jedan djelomično ograničavajući čimbenik u razvoju i dodatan (i opsežan) posao u prostornom planiranju. Usklađenje PPDNŽ s Uredbom o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora izvršeno je 2005. godine (Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, 03/05), te su se na taj način odredili uvjeti i mjere za uređenje zaštićenog obalnog područja mora u svrhu njegove zaštite, svrhovitog, održivog i gospodarski učinkovitog korištenja.

Plan je od svoje izrade do sada u dva navrata doživio izmjene i dopune (Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, 03/05 i 03/06), a trenutno se pripremaju nove izmjene i dopune. Donesene izmjene i dopune Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije ne formiraju nova izdvojena građevinska područja (izvan naselja), ugostiteljsko-turističke i druge namjene u ZOP-u, već sukladno razradama kroz Prostorni plan uređenja Općine/Grada, i prema novoj zakonskoj regulativi iz oblasti prostornog planiranja te ostalim razlozima koji su navedeni u Obrazloženju, vrše usklađivanje namjena, površina i kapaciteta već u Prostornom planu Dubrovačko-neretvanske županije utvrđenih pojedinih zona.¹³

Prostorno-urbanistički razvoj na području Dubrovačko-neretvanske županije

Nakon nastanka suverene Republike Hrvatske za prostor današnje Dubrovačko-neretvanske županije vrijede potpuno drugačije planske odrednice u odnosu na one do 1991. godine. Naime, kompletno zaleđe, do tada u svim strateškim prostorno-planskim dokumentima promatrano s obalnim dijelom kao cjelina, ostaje izvan državne granice. Ratnom agresijom, djelomičnom okupacijom i događajima nakon nje te političkom i prometnom izolacijom prostor Županije doista postaje slijepo crijevo na najjužnijem dijelu Hrvatske.

Upravo iz tih razloga bilo je potrebno u Prostornom planu Dubrovačko-neretvanske županije predvidjeti daljnje mogućnosti širenja procesa urbanizacije na tom prostoru, a u okviru

¹³ Izvješće o stanju u prostoru i program mjera za unapređenje stanja u prostoru (za razdoblje do 2005./2005.-2009.), Dubrovačko-neretvanska županija, Zavod za prostorno uređenje, Dubrovnik, 2005.

centralization of the settlements and reversal of the depopulation process of hinterland and on the islands;

- regime and purpose of space organization and protection, especially in a relation to the protection of natural and cultural heritage.

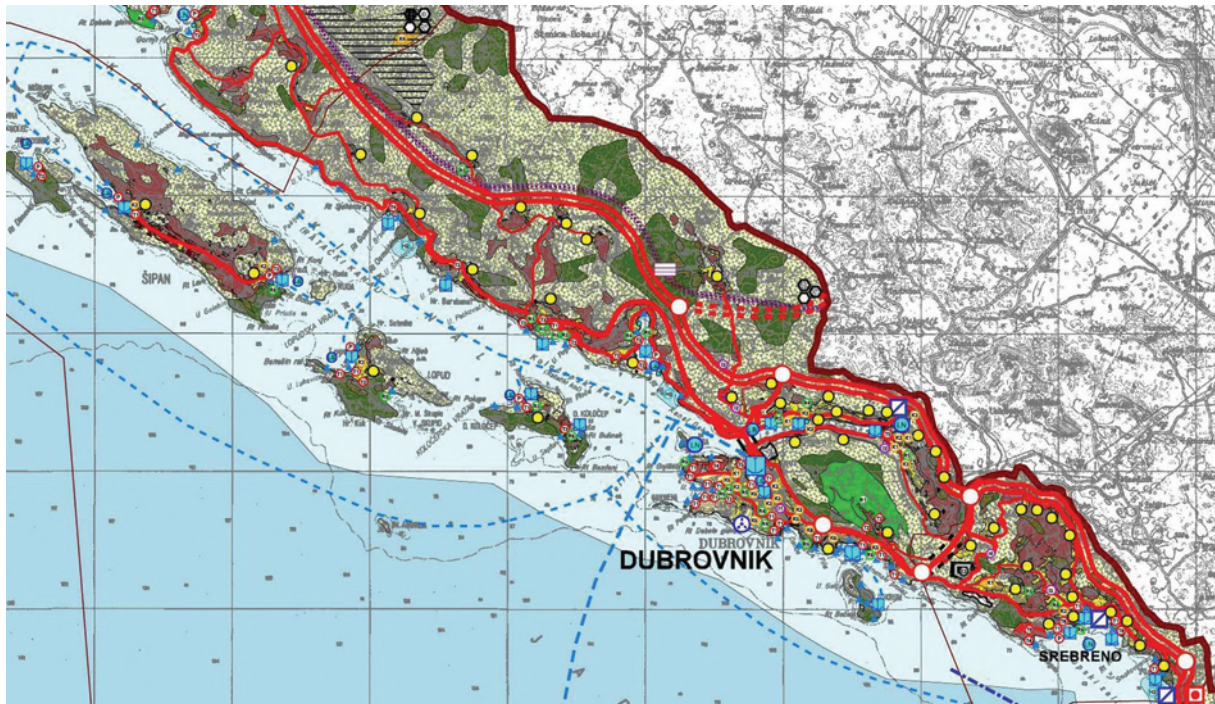
Protected coastal area (ZOP) – specific shape and position of the County (except the Town of Metković and the Municipalities of Pojezerje, Kula Norinska and Zažablje, all others (18 of them) are part of the ZOP) is another limiting factor in the development and additional (extensive) job within regional planning. In 2005 coordination of PPDNŽ with the Regulation on the Organization and Protection of the Protected Coastal Area was completed (Official Bulletin of Dubrovnik-Neretva County, 03/05) thus determining conditions and measures for the organization of protected coastal area with the purpose of its protection, comprehensive, sustainable and economically efficient use.

Since its construction until present days the plan has undergone several changes and amendments (Official Bulletin of Dubrovnik-Neretva County, 03/05 and 03/06), and new amendments are being prepared at the moment. Enacted amendments of the Regional Plan of Dubrovnik-Neretva County do not form new isolated construction areas (outside settlements), tourist and other purposes in ZOP, but according to elaborations through the Regional Plan of Municipality/Town, and the new law regulations in the area of regional planning and other reasons stated in the Explanation, they coordinate the purposes, surfaces as and capacities of the zones already determined by the Regional Plan of Dubrovnik-Neretva County.¹³

Development of regional and urban planning on the territory of Dubrovnik-Neretva County

After the formation of the sovereign Republic of Croatia, the territory of present Dubrovnik-Neretva County has been submitted to completely different planning directions in a relation to those from 1991. Namely, complete hinterland, which was up to that point observed as a whole together with the coastal area, remained outside the state border. As a consequence of the aggression, partial occupation and the events that followed it, and traffic isolation, the County territory in fact became an appendix on the southernmost part of

¹³ Report on the Condition of Space and Program of Measures for Improving the Condition in Space (for the period up to 2005 / 2005-2009), Dubrovnik-Neretva County, Institute for Regional Planning, 2005

Slika 11. Isječak kartografskog prikaza br. 1. Korištenje i namjena prostora PPDNŽ (Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, 06/03, 03/05)

Figure 11 Segment of the cartographic presentation No. 1 Use and purpose of space in PPNDŽ (Official Bulletin of Dubrovnik-Neretva County, 06/03, 03/05)

analize budućega društvenoga, gospodarskog, demografskog i prostornog razvitka Republike Hrvatske i pojedinih njezinih dijelova.

Uzdužna razvučenost relativno uskoga primorskog područja Dubrovačko-neretvanske županije, s posebnim obilježjem užeg dijela dubrovačkog područja, zbog neposredne blizine državne granice, ne ostavlja previše mogućnosti u izboru prostornog modela u usmjeravanju procesa urbanizacije i razvitka naselja, odnosno nameće oblik uzdužnoga policentričnog urbanog razvitka. Taj prostor međusobno je povezan vitalnom cestovnom prometnicom, Jadranskom turističkom cestom (državna cesta D8) i magistralnom cestovnom prometnicom preko poluotoka Pelješca i otoka Korčule, čije bi buduće prometno povezivanje s drugim hrvatskim i susjednim područjima trebalo biti kvalitetno upotpunjeno dovršetkom izgradnje autoceste.

Gradska regija Dubrovnika (matični grad ima više od 20 000 stanovnika i više od 15 000 radnih mjesta, cjelokupna gradska regija ima više od 50 000 stanovnika, iz naselja u okolini više od 25% dnevnih migranata od aktivnog stanovništva svakodnevno putuje na rad u matični grad), koja

Croatia. Due to these reasons it was necessary for the Regional Plan of Dubrovnik-Neretva County to anticipate further possibilities for further expansion of urbanization in that area within the analysis of the future social, economic, demographic and spatial development of the Republic of Croatia and its particular parts.

Longitudinal shape of a relatively narrow littoral area of Dubrovnik-Neretva County, with the particular features of the narrower Dubrovnik area and due to the vicinity of the state border, does not leave too many possibilities in the choice of spatial model in the orientation of the urban planning process and settlement development, i.e. it imposes longitudinal polycentric urban development. That area is mutually connected by a vital road route, Adriatic Tourist Road (State Road D8) and motorway route across Pelješac Peninsula and the Island of Korčula whose future traffic connection with other Croatian and neighboring areas should be fulfilled meeting high standards by finishing highway construction.

Dubrovnik Urban Region (inner city has a population of more than 20,000 and more than 15,000 workplaces, while the whole urban region has a population of more than 50,000, over 25%

se proteže od Banića i Slanog na sjeverozapadu do Močića i Čilipa na jugoistoku, čini najrazvijenije, najurbaniziranije i najgušće naseljeno područje unutar priobalne urbanizirane okosnice razvitka u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. U znatnoj mjeri to se područje podudara s granicama Generalnog urbanističkog plana Dubrovnika iz 1969. godine, koji je rađen u sklopu Projekta Južni Jadran. Sasvim je sigurno da će se započeti procesi urbanizacije u okolici Dubrovnika nastaviti i ubuduće. Zbog konfiguracije terena i prostornih odnosa ne može i ne mora doći do čvrstoga prostornog spajanja i stapanja Dubrovnika i njegove urbanizirane okolice, već je puno važnija njihova funkcionalna povezanost i proces preobrazbe. Upravo zato potrebno je poticati daljnje razvijanje i jačanje uzdužne dubrovačke okosnice (osovine) urbanizacije od Dubrovnika prema sjeverozapadu preko Zatona – Orašca – Trstenog do Slanog s Banićima, a i dalje preko Dola prema Metkoviću – Opuzenu – Pločama, odnosno drugim krakom prema Stonu – Janjini – Kuni Pelješkoj – Trpnju – Orebiću – Korčuli – Lumbardi – Žrnovu – Čari – Smokvici – Blatu – Veloj Luci te prema jugoistoku preko Srebrenog i nešto dalje Mlina i Plata u Župi dubrovačkoj prema Cavtatu – Čilipima – Popovićima – Grudi u Konavlima.¹⁴ U skladu s tako planiranim razmještajem stanovništva, njihovim potrebama, gospodarskim mogućnostima i prethodno postavljenim kriterijima, predviđa se do 2015. razvijanje novoga planiranog optimalnog sustava središnjih naselja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji na način kako je prikazano u Tablici 6.

Tako ustrojen sustav središnjih naselja na teritoriju Dubrovačko-neretvanske županije zahtijevat će bolju prometnu povezanost između pojedinih samostalnih naselja i manjih lokalnih središta, bitno poboljšanje veza prema važnijim lokalnim i gradskim/općinskim središtima, kao i osobito prema gradskim i nadlokalnim središtima. U tom smislu posebno će razvitak i funkcije Opuzena ovisiti i o izgradnji cestovnog mosta preko rijeke Neretve u neposrednoj blizini toga gradskog naselja, ali će veće značenje imati dovršetak izgradnje već spomenute cestovne mreže (autoceste, brze ceste, državne ceste).

Razmještaj i razvitak središnjih funkcija u pojedinim središtima treba biti primjeren njihovoj izvršenoj klasifikaciji za pojedine kategorije središnjih naselja. Sve funkcije u gradovima Dubrovniku, Cavtatu, Stonu, Korčuli, Blatu –

¹⁴ *Prostorni plan Dubrovačko-neretvanske županije* (Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije 06/03, 03/05, 03/06).

of daily commuters out of active population from the surrounding settlements travel to their work place to the narrower town region), spreading from Banići and Slano in the northwest, to Miočići and Čilipi in the southeast, is the most developed, the most urbanized, and the most populated area within the littoral urbanized development backbone of Dubrovnik-Neretva County. To a large extent, this area coincides with the borders of the General Urban Plan of Dubrovnik from 1969 constructed as a part of the South Adriatic Project. It is certain that the processes of urbanization started in Dubrovnik surroundings will continue in the future. Due to terrain configuration and spatial relations, firm physical connection and fusion cannot and do not have to occur, but is more important to obtain their functional connection and to begin process of transformation. Because of all of that, it is necessary to encourage further development and strengthening of the longitudinal Dubrovnik urbanization backbone (axis) from the town of Dubrovnik towards the northwest across Zaton – Orašac – Trsteno area to Slano with Banići and further across Dol towards Metković – Opuzen – Ploče area, and with another armlet towards Ston – Janjina – Kuna Pelješka – Trpanj – Orebić – Korčula – Lumbarda – Žrnovo – Čara – Smokvica – Blato – Vela Luka area, and further towards southeast across Srebreno and somewhat further to Mlin and Plato in Župa Dubrovačka, and towards the Cavtat-Čilipi-Popovići-Gruda area in Konavle.¹⁴ In accordance with thus planned population distribution, their needs, economic possibilities and formerly based criteria, one can anticipate development of the new planned optimal system of central settlements in Dubrovnik-Neretva County by 2015 in a way demonstrated in Tab. 6.

Thus organized system of the central settlements on the territory of Dubrovnik-Neretva County needs better traffic connections between particular independent settlements and smaller local centres, significant improvement of connections with more important local and town/municipal centres, and particularly with towns and supralocal centres. Moreover, development and functions of Opuzen will depend on the construction of a road bridge across Neretva River in the immediate vicinity of that urban settlement, but termination of the aforementioned road route (highway, motorway, state road) will be even of a higher importance.

¹⁴ Regional Plan of Dubrovnik-Neretva County (Official Bulletin of Dubrovnik-Neretva County 06/03, 03/05, 03/06).

Tablica 6. Centralitet naselja Dubrovačko-neretvanske županije
Table 6 Centrality of the settlements in Dubrovnik-Neretva County

Sustav naselja	Sustav Republike Hrvatske
System of the settlements	System of the Republic of Croatia
Veće regionalno središte	Dubrovnik – sjedište Županije, važnije regionalno središte u sustavu RH, veći grad, veće razvojno središte
Larger regional centre	DUBROVNIK – county centre, important regional centre in the system of the Republic of Croatia, bigger town, bigger developmental centre
Regionalno središte	Metković – važnije regionalno središte u sustavu RH (kao konurbacijsko područje – sociogospodarska gradska regija), srednji grad, manje razvojno središte Ploče – podjela središnjih funkcija s Metkovićem, manje razvojno središte, srednji grad
Regional centre	Metković – important regional centre in the system of the Republic of Croatia (as conurbation area – socio-economic urban region), middle-sized town, smaller development centre Ploče – shares central functions with Metković, smaller development centre, middle-sized town
Manje regionalno središte	Korčula – manje razvojno središte slabije razvijenosti, mali grad
Smaller regional centre	Korčula smaller development centre with small degree of development, small town
Područno središte	Cavtat – Čilipi i Zvekovica Ston – dijeli funkcije s Malim Stonom Vela Luka Blato Opuzen područna i lokalna središta u sustavu Republike Hrvatske, općinska središta i ostala žarišta, mala razvojna žarišta, mali gradovi
District centre	Cavtat – Čilipi and Zvekovica Ston – shares its functions with Mali Ston Vela Luka Blato Opuzen district and local centres in the system of the Republic of Croatia, municipality centers and other centres, smaller development centres, small towns
Lokalno središte	Lastovo Babino polje Smokvica Lumbarda Orebić Trpanj Janjina Otrić-Seoci
Local centre	Kula norinska Mlinište Slano Zaton Srebreno – Kupari, Mlini, Petrača i Čibača mala lokalna središta u sustavu Republike Hrvatske, inicijalna razvojna žarišta / <i>small local centres in the system of the Republic of Croatia, initial development centres</i>

Izvor: Prostorni plan Dubrovačko-neretvanske županije, (Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, 06/03, 03/05, 03/06)

Source: Regional Plan of Dubrovnik-Neretva County, (Official Bulletin of Dubrovnik-Neretva County, 06/03, 03/05, 03/06)

Veloj Luci, Metkoviću, Opuzenu i Pločama, ali i u drugim središnjim naseljima, potrebno je razvijati i dimenzionirati u skladu s razvitkom ovog kraja te s njegovim brojem stanovnika, koji gravitira i koristi te usluge. Takav sustav središnjih naselja na ovom prostoru na racionalan način približava

Distribution and development of central functions in specific centres should be appropriate to their formerly performed classification for particular categories of particular central settlements. All functions in the Towns of Dubrovnik, Cavtat, Ston, Korčula, Blato – Vela Luka, Metković, Opuzen

središnje i druge funkcije stanovništvu i drugim korisnicima, osobito one koje su im potrebne češće ili u svakodnevnom životu, pružajući im približno jednake uvjete života, pa tako pridonosi porastu kvalitete i standarda njihova življenja. Decentralizacijom stanovništva i nekih funkcija iz Dubrovnika prema većem broju gradskih i lokalnih središta u tom prostoru poticat će se njihov razvitak. Pod njihovim utjecajem i pokretačkim djelovanjem moraju se ponajprije ublažiti ili zaustaviti negativni demografski i gospodarski procesi u okolnom području. Postupno, uz preobrazbu pojedinih samostalnih naselja, moraju se zajednički razvijati Grad Dubrovnik i okolica, odnosno sva ostala urbana središta i njihova gravitacijska područja.

Gradsko naselje Dubrovnik kao izrazito turističko središte i dalje će biti pokretač cjelokupnoga društveno-gospodarskog razvitka i života u okolici. Kao središte bivše istoimene općine, danas Županije i Grada, on je administrativno-upravno, gospodarsko, obrazovno-kulturno, zdravstveno-socijalno, uslužno i športsko središte ovog kraja i treba se razvijati kao regionalno i više nadlokarno središte s mogućnostima razvitka brojnih radnih i uslužnih funkcija, potrebnih Županiji, Gradu i odgovarajućem gravitacijskom području na udaljenosti i većoj od 100 km, dok su one turističke, pomorske, kulturne i neke druge globalnog značenja.

U neposrednoj blizini treba očekivati da će pod daljnjim nastavljanjem procesa urbanizacije doći do većeg osamostaljivanja prigradskog područja Rijeke Dubrovačke. Planira se osamostaljivanje i Oraškog područja s mogućnošću njegove transformacije u prigradsko urbanizirano područje, posebno nakon što je izgrađen cestovni most preko Rijeke Dubrovačke. Slično vrijedi i za susjedna središta Zaton i Trsteno. Na Elafitskim otocima treba podržavati samostalni razvitak naselja, dok racionaliziranje i ekonomiziranje zahtijevaju razvitak Lopuda i Šipanske luke u pomoćna lokalna središta.

Širenje utjecaja Dubrovnika na preobražaj okolice treba se odraziti i na stvaranje novoga gradskog središta oko Srebrenog u Župi Dubrovačkoj, na prerastanje Cavtata u središte višeg ranga, te razvijanje Slanog u Dubrovačkom primorju u lokalno središte primjereno mjestu u sustavu naselja. Uz takav način širenja procesa urbanizacije i preobrazbe u okolici Dubrovnika očekuje se proširenje teritorija gradske regije Dubrovnika u Konavlima do Cavtata, aerodroma

and Ploče, but also in the other central settlements, should be developed and dimensionalized in accordance with the development of this region and its population gravitating towards it, and using its services. Such central settlement system in this area rationally approaches central and other functions to the inhabitants and other users, especially those needed more often or in everyday life, offering them approximately same conditions of living, thus contributing to the increased quality and living standard. Decentralization of population and some functions from Dubrovnik to a larger number of towns and local centres in that area will encourage their development. Under their influence and motivating activities, negative demographic and economic processes in the surrounding area should be stopped or alleviated. Gradually, with transformation of particular settlement, it is necessary to obtain mutual development of the Town of Dubrovnik and its surroundings, i.e. all other urban centres and their gravitational areas.

The urban settlement of Dubrovnik as a distinctive tourist centre will still remain an initiator of complete socio-economic development and living in the area. As the centre of the ex Municipality of Dubrovnik, and nowadays County and town, it is an administrative, economic, educational and cultural, health and social, service and sports centre of this area, and it should develop as a regional and even supralocal centre with possibilities for the development of numerous working and service functions necessary for the County, town and corresponding gravitational area at a distance of even more than 100 kilometers, while those functions concerning tourism, culture and so on are of global meaning.

In the immediate vicinity one should expect higher degree of independence of the Rijeka Dubrovačka suburbia due to further process of urbanization. Higher degree of independence is also planned for Oraški area with the possibility of its transformation into suburban urbanized area, particularly after the construction of the road bridge across the Rijeka Dubrovačka. Similar ideas can also be applied for the neighboring centers Zaton and Trsteno. On the Elaphite Islands an independent development of settlements should be supported, while rationalization and economization demand development of Lopud and Šipan Port into supporting local centres.

Expansion of the influence of Dubrovnik on the transformation of the surroundings should also reflect on the creation of new urban centre around Srebreno in Župa Dubrovačka, on the change of Cavtat into a centre of a higher level, and development of Slano in Dubrovačko Primorje

i Čilipa i u Dubrovačkom primorju do Slanoga i Banića.

Na Pelješcu, jednom od nerazvijenijih dijelova Županije, čiji su dijelovi dosta udaljeni od Dubrovnika i drugih većih središta, potrebno je osigurati potrebne uvjete da se snažnije razvijaju funkcije Stona i on postane područno središte, odnosno da se osigura daljnji razvitak Orebića, Janjine i Trpnja te trojnog naselja Kuna Pelješka – Potomje – Pijavičino i dvojnog naselja Kučište – Viganj, kao i manjih lokalnih središta na ovom izduženom poluotoku.

Na krajnjim dijelovima otoka Korčule moraju se razvijati snažna žarišta i nadlokalna središta. Razvijat će se manje regionalno središte – gradsko središte Korčula te područna središta Blato i Vela Luka, međusobno povezana lokalnim središtima Lumbardom i Smokvicom.

Na izdvojenim vanjskim otocima Mljetu i Lastovu, koji su izvan glavne okosnice razvitka i glavnih tijekova procesa urbanizacije, kao i do sada, isticat će se lokalna središta Babino Polje i Lastovo, odnosno manja lokalna središta Goveđari i Maranovići, te Ubli.

U Donjoneretvanskom kraju i središnjem razvojnom području i okosnici razvitka očekuje se daljnje razvijanje procesa urbanizacije u kojem dominiraju važna gradska (regionalna) i nadlokalna (manja regionalna) središta Metković, Ploče i Opuzen, dok se unutar te okosnice ili izvan nje predviđa daljnje jačanje lokalnih središta Kule Norinske – Krvavca, Otrić – Seoca, Mliništa i Vlaka – Podgradine, odnosno manjih lokalnih središta Staševica, Rogotina, Komina, Bijelog Vira, kao i Blaca i Kleka u priobalju ovog područja.¹⁵

Stanje u prostoru početkom 2009. godine

Prema podacima Uprave za inspekcijske poslove Ministarstva okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Općine Lastovo, Pojezerje i Ston još uvijek nisu donijele Prostorni plan uređenja. Za Općine Pojezerje i Ston izrađen je Konačni prijedlog plana, a za Lastovo je održana javna rasprava kao dio zakonske procedure za donošenje PPUO. Nakon očitovanja županijskog Zavoda te dobivanja suglasnosti mjerodavnog ministarstva, u sljedećim mjesecima očekuje se i konačno

¹⁵ *Prostorni plan Dubrovačko-neretvanske županije* (Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije 06/03, 03/05, 03/06).

into a local centre appropriate to its position within the system of settlements. Following this mode of urbanization and transformation processes' expansion in the surroundings of Dubrovnik, expansion of the territory of the Dubrovnik Urban Region in Konavle to Cavtat, Čilipi Airport and in Dubrovačko primorje to Slano and Banići is expected.

On Pelješac Peninsula, one of the most underdeveloped parts of the County whose parts are rather distant from Dubrovnik and other bigger centres, it is necessary to ensure conditions needed for stronger development of the functions in Ston thus promoting it into the local centre, i.e. to ensure further development of Orebić, Janjina, and Trpanj, tripartite settlement Kuna Pelješka – Potomje – Pijavičino and bipartite settlement Kučište-Viganj as well as smaller local centres on this elongated peninsula.

On the uttermost parts of the Island of Korčula strong centers and supralocal centres must be developed. Smaller regional centre will be developed – the urban centre of Korčula and local centres Blato and Vela Luka mutually connected by local centres of Lumbarda and Smokvica.

On the off-shore Islands of Mljet and Lastovo situated outside the main backbone of development and main courses of urbanization, local centres Babino Polje and Lastovo and smaller local centres Goveđari, Maranovići and Ubli will be prominent in a same way as up till today.

In the Lower Neretva region and central development region and backbone of development, further development of the urbanization process is to be expected, dominated by important urban (regional) and supralocal (smaller regional) centres Metković, Dubrovnik and Opuzen. Furthermore, within that backbone or outside of it one can anticipate further strengthening of local centres Kula Norinska – Krvavac, Otrić – Seoca, Mliništa and Vlaka-Podgradina, i.e. smaller local centres Staševica, Rogotin, Komin, Bijeli Vir, as well as Blace and Klek on the coast.

Conditions in the area at the beginning of 2009

According to the data of the Office for Inspection of the Ministry of Environment, Regional Planning and Construction, the Municipalities of Lastovo, Pojezerje and Ston still have not enacted their own regional plans. Final proposition for the plan was finished, while for the Island of Lastovo public discussion was held as a part of a legislative procedure for the enactment of the PPUO. After the

donošenje spomenutih prostornih planova od strane općinskih vijeća. Od naslijeđenih prostornih planova višeg reda, u primjeni su još uvijek prostorni planovi bivših općina (PPO) Metković i Dubrovnik i to za jedinice lokalne samouprave koje još nisu donijele prostorne planove uređenja gradova/općina (Pojezerje i Ston) (Tab. 7.).

U prethodnom razdoblju u primjeni su bili GUP-ovi i UP-ovi izrađeni na temelju prijašnjeg Zakona: Ploče, Korčula, Blato-Vela Luka, Orebić i Dubrovnik. Navedeni planovi su bitni u provedbi poglavito u smislu utvrđivanja namjene prostora i uvjeta izgradnje prometnica i druge infrastrukture, iako se unutar područja obuhvata GUP-ova neposredno primjenjuju smjernice za izgradnju iz PPUO-ova.¹⁶

2005. godine, nakon donošenja Prostornog plana uređenja Grada Dubrovnika, za Grad Dubrovnik izrađen je i donesen **Generalni urbanistički plan** (Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, 10/05, 10/07), međutim, prema novom Zakonu o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine, 76/07) GUP više ne postoji u zakonom propisanoj prostorno-planskoj dokumentaciji.

Donošenjem Uredbe o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora (Narodne novine, 128/04), sve općine/gradovi koji se nalaze unutar zaštićenog obalnog pojasa (ZOP) dužni su uskladiti svoje prostorne planove (osim prostornih planova bivših općina) s Uredbom. Osim Grada Metkovića te općina Pojezerje, Kula Norinska i Zažablje, svi ostali općine/gradovi (njih 18) su unutar ZOP-a. Općine i gradovi, koji su u procesu donošenja PPUO/G, prolaze postupak usklađenja s Uredbom i s usklađenim PPDNŽ-om u redovitoj proceduri (općine Lastovo i Ston), a za već donesene prostorne planove (donesene prije Uredbe) rađene se izmjene i dopune u svrhu usklađenja s Uredbom.

Prostorni plan Nacionalnog parka Mljeta (Narodne novine, 23/01) donesen je 2001. godine zajedno s prostornim planovima NP Paklenica i NP Risnjak, što su bila prva tri Prostorna plana područja posebnih obilježja (PPPPO) nacionalnih parkova u suverenoj RH. Plan je rezultat prilično opsežnoga i iznimno kvalitetnog rada županijskog Zavoda za prostorno uređenje u Dubrovniku.

¹⁶ *Izješće o stanju u prostoru i program mjera za unapređenje stanja u prostoru (za razdoblje do 2005./2005.-2009.)*, Dubrovačko-neretvanska županija, Zavod za prostorno uređenje, Dubrovnik, 2005.

declaration of the County's Institute and obtaining approval from the Ministry, final enactment of the aforementioned regional plans is expected to be completed by municipal council. Out of inherited regional plans of higher level, the regional plans of the former Municipalities of Metković and Lastovo are still effective for the units of local self-government that have not yet enacted regional plans of their own towns/municipalities (Pojezerje and Ston) (Tab. 7).

In the preceding period the GUPs and UPs constructed on the grounds of former law were effective in the following settlements: Ploče, Korčula, Blato – Vela Luka, Orebić and Dubrovnik. These plans are procedurally important particularly in a sense of determination of the space purpose and traffic and other infrastructure constructions, although within the coverage of GUP's guidelines for the construction of PPUOs were applied.

In 2005, after the enactment of the Regional Plan of Dubrovnik, the General Urban Plan was constructed and enacted for the town of Dubrovnik (Official Bulletin of Dubrovnik-Neretva County, 10/05, 10/07). However, according to the new Law on Regional Planning and Use of Construction (Narodne novine, 76/07) the GUP no longer exists in legislative regional planning documentation.

By enacting the Regulation on the Organization and Protection of the Protected Coastal Area (Narodne novine, 128/04), all municipalities/towns within the protected coastal line (ZOP) are obliged to coordinate their regional plans (except the regional plan of former municipalities) with the Regulation. Apart from the Town of Metković and the Municipalities of Pojezerje, Kula Norinska and Zažablje, all other towns/municipalities (18 of them) are included in the ZOP. Towns and municipalities in the process of the PPUO/G enactment undergo procedure of coordination with the Regulation and with the coordinated PPDNŽ in a regular procedure (the Municipalities of Lastovo and Ston), and for already enacted regional plans (enacted before the regulations) amendments are being enacted with the purpose of coordination with the Regulation.

The Regional Plan of the Mljet National Park (Narodne novine, 23/01) was enacted in 2001 together with the regional plans of Paklenica and Risnjak National Parks. Those were the first three Regional Plans of Areas with Special Features (PPPPO) for national parks in the sovereign Republic of Croatia. The plan is a result of a rather extensive work of a high quality made by

Na prostoru Dubrovačko-neretvanske županije postoji velika potreba za izradom i donošenjem dokumenata prostornog uređenja, poštujući planska usmjerenja i određenja iz PPDNŽ. Prijeko je potrebno u što kraćem roku donijeti Prostorni plan uređenja grada/općine (PPUO/G) za Općine Lastovo i Ston. Osim toga, potrebno je izraditi prostorne planove područja posebne namjene (PPPPO) za Park prirode Lastovo, Elafitske otoke, donju Neretvu, Strogi rezervat Malostonski zaljev i Malo more, Posebni rezervat Lokrum, Park šuma Ošjak, Značajni krajolik Pupnatska Luka, a izradom i donošenjem ovih planova otvara se mogućnost uspostave jedinstvenog upravljanja resursa fenomena i pokretanja mjera zaštite i uređenja prostora. Urbanistički plan uređenja (UPU) potrebno je izraditi za sjedišta općine/grada, građevinska područja za povremeno stanovanje te sve neizgrađene dijelove građevinskog područja u ZOP-u koji su veći od 5000 m². Za izrada UPU-ova i DPU-ova morat će se naći značajna financijska sredstva i izrađivat će se prema već spomenutim prioritetima koje odrede lokalne uprave.

Zaključak

U posljednjih 60-ak godina prostorno planiranje na području Dubrovačko-neretvanske županije ostavilo je u naslijeđe i dobre i loše promjene u prostoru. Mijenjali su se pristupi i koncepcije, a naposljetku i čitav državni sustav, što je dovelo do promjene osnovnih postavki u strateškom planiranju. Bez obzira na pojedine promašene koncepte i pogrešna poimanja prostora, mora se istaknuti da je, u odnosu na druga obalna područja u RH, prostor Županije u dobroj mjeri ostao sačuvan, ipak više zahvaljujući lošoj prometnoj povezanosti i infrastrukturi.

Prostorni planovi uređenja grada/općine kao najniža razina strateške prostorno-planske dokumentacije, koji propisuju provedbene prostorno-planske dokumente (UPU, DPU) za određena područja unutar svoga obuhvata, još uvijek, unatoč svim probijenim rokovima resornog ministarstva, nisu doneseni za sve jedinice lokalne samouprave (gradovi/općine) u Republici Hrvatskoj.

Situacija bi zasigurno bila i lošija da na snagu nije stupio novi Zakon o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine, 76/07) koji u članku 347. kaže: "Općine i gradovi koji još nisu donijeli prostorni plan uređenja općine, odnosno grada dužni su to učiniti najkasnije do 31. prosinca

the County's Institute for Regional Planning in Dubrovnik.

On the territory of Dubrovnik-Neretva County there is a huge necessity for the construction and enactment of the documentation on regional planning respecting planning guidelines and definitions from PPDNŽ. It is also of high importance to enact the Regional Plans of the Town/Municipalities (PPUO/G) for the Municipalities of Lastovo and Ston in the shortest possible period. Besides, it is necessary to construct the regional plans for the special purpose areas (PPPPO) for Lastovo Nature Park, the Elaphite islands, Lower Neretva, wildlife refuges Malostonski Bay and Malo More, special refuge Lokrum, Lokrum Park Forest, Ošjak Park Forest, significant landscape Pupnatska Luka, and constructing and enacting these plans opens the possibility of establishing of a single management of the phenomena resources and initiating measures for the space protection and organization. Furthermore, it is necessary to construct urban plans for the town/municipality centres, construction areas for occasional living, and all still not constructed parts of the construction area in ZOP larger than 5,000 sq. m. For the construction of UPU's and the DUP's significant financial resources will have to be found and they will be constructed according to already stated priorities determined by the local governments.

Conclusion

During the last 60 years regional planning on the territory of Dubrovnik-Neretva County resulted in both good and bad changes in the space. Approaches, concepts and finally complete state system changed the basic assumptions in strategic planning. Regardless of single unsuccessful concepts and wrong comprehension of the space, one must point out that, in relation to other coastal areas in the Republic of Croatia, the territory of the County has been preserved to a large extent owing to bad traffic connections and infrastructure.

The regional plans of towns/municipalities at the lowest level of the strategic regional planning documentation which prescribe executive regional planning documents (UPU, DPU) for specific areas within its coverage, still, despite all exceeded deadlines of the responsible Ministry, have not been enacted for all the units of local self-government (towns/municipalities) in the Republic of Croatia.

Situation would surely be even worse if the new Law on Regional Planning and Use of Construction (Narodne novine, 76/07) was not enacted stating

2007. Na području općine, odnosno grada koja ne donese prostorni plan uređenja općine i grada do 31. prosinca 2007. ne mogu se izdavati rješenja o uvjetima građenja i lokacijske dozvole, osim za građevine planirane prostornim planom županije."

Navedena odredba ubrzala je postupak izrade i donošenja planova od kojih su se neki izrađivali i preko 7-8 godina te u trenutku donošenja više nisu služili svrsi niti odgovarali stanju u prostoru. Kašnjenje u donošenju prostornih planova uređenja općina/gradova generiralo je kašnjenje u donošenju provedbenih prostorno-planskih dokumenata (UPU, DPU) koji bi trebali riješiti ili spriječiti probleme na terenu.

Uzrok je uglavnom u različitim kombinacijama političke i organizacijske nesposobnosti i neodgovornosti, mreže privatnog kapitala i makinacija oko prostora i njegove namjene. Otežavajuća je okolnost i (pre)složena procedura, tj. postupak izrade i donošenja Planova koji je propisan Zakonom o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine, 76/07), a pogotovo za područja koja se nalaze unutar zaštićenog obalnog pojasa (ZOP), što još produžuje postupak njihova donošenja jer na te Planove u konačnici suglasnost mora dati i Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva.

Kvalitetno i održivo prostorno planiranje suočava se i na prostoru Dubrovačko-neretvanske županije s više elementarnih problema:

- sukob kapital/održivi razvoj;
- poistovjećivanje ekonomskog i prostornog planiranja;
- nedostatak urbanističkog planiranja s pozicije razvojnog, te oblikovnog gledišta, očuvanjem identiteta naselja i pronalaženjem ravnoteže između funkcije i forme;
- neprimjereno značenje zaštićenih prirodnih vrijednosti, kulturnih dobara i drugih vrijednih dijelova kao temeljnog dobra u prostornom planiranju;
- nedostatnost stalnog i kvalitetnog istraživanja i vrjednovanja prostora;
- evidencija prostornih elemenata;
- zanemariva razina sudjelovanja javnosti i interesnih skupina u izradi i donošenju prostornih planova, neaktualnost te nedovoljna razrađenost prostorno-planske dokumentacije, i u tekstualnom i u grafičkom dijelu dokumenta;
- način legalizacije zaostale bespravne gradnje;

as follows: "Municipalities and towns still without the regional plan of the municipalities/towns are obliged to do so no later than 31st December 2007. On the territory of town or municipality which does not enact the Regional Plan of the Town or Municipality until 31st December 2007 resolutions on the construction conditions and location permits cannot be issued, except for the buildings planned by county's regional plan."

Above stated regulation accelerated procedure of the construction and enactment of the plans some of which were in construction for more than 7-8 years and at the moment of enactment did not serve its purpose or corresponded to the conditions in space. Delay in the enactment of regional plans of towns/municipalities generated delay in the enactment of executive regional planning documents (UPU, DPU) which should solve or prevent field problems.

A cause can be found in different combination of political and organizational incompetence and irresponsibility, private capital network and machinations concerning space and its purpose. Aggravating circumstance lay within (too)complicated procedure, i.e. procedure of construction and enactment of the Plans prescribed by the Law on Regional Planning and Construction (Narodne novine, 76/07), particularly for areas within protected coastal area (ZOP), which prolongs procedures of their enactment since these plans have to be approved by the Ministry of Environmental Protection, Regional Planning and Construction.

Quality and sustainable regional planning confronts following elementary problems on the territory of Dubrovnik-Neretva County:

- conflict between capital and sustainable development
- identification of economic and regional planning
- lack of urban plans from the point of view of development and formation, preservation of the settlements' identity and retrieval of balance between functions and forms
- inappropriate importance of protected natural values, cultural goods and other valuable parts as a basic welfare in regional planning
- lack of permanent and quality research and evaluation of space
- register of spatial elements
- negligible level of participation of the public and interest groups in the construction and enactment of regional plans, non actuality and insufficient elaboration of regional planning

- loša i nikakva organizacija te neusklađenost službi pojedinih lokalnih uprava;
- predviđene aktivnosti na izradi i donošenju prostornih planova ne realiziraju se jer se pri donošenju godišnjih proračuna ne mogu osigurati dovoljna financijska sredstva.

Vizije brzoga suvremenog razvoja primorskih središta stoga se suočavaju s nedostatkom komunalne infrastrukture, nefunkcionalnim rasporedom individualnih zgrada, manjkom javnih površina, infrastrukturnom insuficijencijom, lošom prometnom povezanošću, nedostatkom stambenog prostora u gradovima, bavljenjem obradom zemlje i uzgojem domaćih životinja, a s druge strane, s viškovima, tj. neopremljenošću i propadanjem stambenog fonda u zapuštenim naseljima (MAGAŠ, LONČARIĆ, 2006.).

Još jedan od problema u prostornom planiranju i urbanizmu je i zastario Pravilnik o cijenama usluga Hrvatske komore arhitekata i inženjera u graditeljstvu (Narodne novine, 47/98) iz 1998. godine, a čija bi svrha trebala biti anuliranje cijene pred kvalitetom usluge, naravno, sukladno Zakonu o javnoj nabavi (Narodne novine, 110/07), što u praksi često i nije slučaj.

Prijeko je potrebno u kontekstu "prostornog planiranja" u Hrvatskoj istaknuti i problem struke. Analiza obrazovne strukture zaposlenih u županijskim zavodima za prostorno planiranje, u gradskim i općinskim odjelima za prostorno planiranje (rijetko u kojoj općini i postoje) ali i u privatnom sektoru pokazuje da su se "geografija" ali i ostale struke pomalo izgubile. Dobro je poznato da bi druga osoba u kvalitetnom planerskom timu, nakon arhitekta-urbanista, trebao biti geograf, koji će biti potreban svojom znanstvenom i stručnom analizom prostornih mijena i karakteristika, zatim ekonomist, prometni planer, krajobrazni arhitekt te ostale struke (sociolog, povjesničar, geodet, agronom, pravnik i dr.) kao vanjski suradnici i konzultanti ovisno o potrebi i prirodi posla (MARINOVIĆ – UZELAC, 2001.).

Problem zastupljenosti ali i korisnosti pojedinih struka unutar prostornog planiranja korijene ipak ima na matičnim fakultetima te bi iz postojećeg stanja trebalo evidentirati nedostatke i slabosti vlastite struke i pokušati ih ispraviti.

documentation in both textual and graphic part of the document

- method of legalization of illegal construction
- unsatisfactory organization and inconsistency of the services of some local governments
- anticipated activities on the construction and enactment of regional plans do not accomplish due to insufficient financial resources provided by annual budgets.

Visions of fast and modern development of littoral centres thus confront insufficient utility infrastructure, nonfunctional disposition of individual buildings, lack of public areas, infrastructural insufficiency, bad traffic connections, lack of living spaces in towns, engagement in land cultivation and domestic animal breeding, and on the other hand with redundancy, i.e. inadequate equipage and decay of housing fund in abandoned settlements (MAGAŠ, LONČARIĆ, 2006).

Another problem in regional and urban planning is the obsolete Regulation on Prices of Services of Croatian Architects and Engineers in Construction Chamber (Narodne novine, 47/98) from 1998 with the purpose of annulling prices in contrast to the quality of the service in accordance with the Law on Public Procurement (Narodne novine, 110/07) which is not often the case in reality.

It is of high necessity to point out the problem of profession within the context of "regional planning". Analysis of educational structure of the persons employed in County's Institute for Regional Planning, in town and municipal Departments for Regional Planning (rarely existing in municipalities), but also in private sector demonstrates that "geography" and other professions disappeared. It is a well-known fact that the second person in a well-organized planning team, after architect-urban planner, should be a geographer needed due to his scientific and expert analysis of spatial changes and characteristics, then an economist, traffic planner, landscape architect and other professions (sociologist, historian, geodesist, agronomist, jurist and others) as external associates and consultants depending on needs and nature of work (MARINOVIĆ – UZELAC, 2001).

Problem of representation and usefulness of particular professions within regional planning has its roots in master faculties and present situation should be used to register shortcomings and weaknesses of the profession and correct them.

IZVORI / SOURCES

- Generalni plan Dubrovnika, UN – program za razvoj i vlada SFR Jugoslavije, UI SRH (Zagreb) – SWECO (Stockholm), 1969.
- Generalni urbanistički plan Dubrovnika, Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, 10/05, Dubrovnik, 2005.
- Intervju s dr. sc. Zrinkom Rudež, dipl. ing. arh., ravnateljicom županijskog Zavoda za prostorno planiranje i održivi razvoj Dubrovačko-neretvanske županije u razdoblju od 1994. – 2007., Dubrovnik, travanj 2007.
- Intervju s dr. sc. Zrinkom Rudež, dipl. ing. arh., ravnateljicom županijskog Zavoda za prostorno planiranje i održivi razvoj Dubrovačko-neretvanske županije u razdoblju od 1994. - 2007., Dubrovnik, veljača 2008.
- Intervju s g. Ratimirom Zimmermannom, dipl. ing. arh., načelnikom odjela za istraživanje i informacijski sustav prostornog uređenja u Zavodu za prostorno planiranje Ministarstva okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Zagreb, lipanj 2007.
- Izmjene i dopune generalnog urbanističkog plana Dubrovnika, Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, 10/07, Dubrovnik, 2007.
- Izmjene i dopune prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije, Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, 06/03, 03/05 i 03/06.
- Izješće o stanju u prostoru i program mjera za unapređenje stanja u prostoru (za razdoblje do 2005. / 2005.-2009.), Dubrovačko-neretvanska županija, Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, 09/05.
- Mali i srednji gradovi kao nositelji razvoja u prostoru, završni izvješčaj, Prostorni plan Dubrovačko-neretvanske županije, Zagreb-Dubrovnik, 1999.
- MAGAŠ, D. (2006): Predavanja iz kolegija Uvod u studije prostornog uređenja i planiranja, Poslijediplomski doktorski studij Geografske osnove prostornog planiranja i uređenja, Zagreb.
- Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., DZS, Zagreb, 2005.
- Općina Konavle – Obveze izrade prostornih planova užeg područja, Institut građevinarstva Hrvatske d.d.; Zavod za prostorno planiranje i zaštitu okoliša, Odjel u Dubrovniku, Dubrovnik, 2008.
- Osnove korištenja i zaštite prostora ratom zahvaćene Općine Dubrovnik, Zavod za prostorno planiranje i zaštitu čovjekove okoline, Dubrovnik, 1993.
- Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava 1991. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb
- Popis stanovništva Republike Hrvatske 2001. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb
- Prostorni plan razvoja regije Južni jadransko, UN – program za razvoj i vlada SFR Jugoslavije, UI SRH (Zagreb) - SWECO (Stockholm), 1968.
- Prostorni plan općine Dubrovnik, Skupština općine Dubrovnik, Zavod za prostorno planiranje i urbanizam zajednice općina Osijek, 1986.
- Prostorni plan SR Hrvatske, godina 2000. – završni izvješčaj, Republički komitet za urbanizam, građevinarstvo, stambene i komunalne poslove SR Hrvatske, Zagreb, 1974.
- Prostorni plan SR Hrvatske, Republički komitet za građevinarstvo, stambene i komunalne poslove i zaštitu čovjekove okoline, Zagreb, 1989.
- Program prostornog uređenja Republike Hrvatske, Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja, Zagreb, 1999.
- Prostorni plan Dubrovačko-neretvanske županije, Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije 06/03, 03/05 i 03/06, Dubrovnik, 2003.
- Prostorni plan uređenja grada Dubrovnika, Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije 07/05, Dubrovnik, 2005.
- Pravilnik o cijenama usluga Hrvatske komore arhitekata i inženjera u graditeljstvu, Narodne novine, 85/99.

- Regionalni operativni program Dubrovačko-neretvanske županije 2007.-2013., Zagreb, 2007.
- Statut Grada Dubrovnika sastavljen godine 1272., Državni arhiv u Dubrovniku, Dubrovnik, 2002, pp. 680.
- Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske, Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja, Zagreb, 1997.
- Zakon o prostornom uređenju i gradnji, Narodne novine, 76/07.
- Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj, Narodne novine, 86/06.

MREŽNI IZVORI / WEB SOURCES

- <http://www.mzopu.hr/default.aspx?id=3678>
- <http://www.hkaig.hr/index.php?option=frontpage&Itemid=22>
- <http://www.dzs.hr/>
- <http://www.matica.hr/Vijenac/vijenac318>

LITERATURA / LITERATURE

- CRKVENČIĆ, I. I DR. (1974): *Geografija SR Hrvatske*, knj. VI, Školska knjiga, Zagreb, pp. 229.
- CVITANOVIĆ, A. (2002): *Geografski rječnik*, HGD, Zadar, pp. 685.
- FORETIĆ, V. (1980): *Povijest Dubrovnika do 1808.* I., Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, pp. 360.
- FORETIĆ, V. (1980): *Povijest Dubrovnika do 1808.*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, pp. 509.
- GRUPA AUTORA (1976): *Centralna naselja i gradovi SR Hrvatske*, Geografski institut Prirodno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Školska knjiga, Zagreb. pp. 239.
- GRUPA AUTORA (1998): *Hrvatska – Turistički vodič*, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", Zagreb, pp. 584.
- GRUPA AUTORA (2002): *Veliki atlas Hrvatske*, Mozaik knjiga, Zagreb, pp. 483.
- HALL, P. (2002): *Urban and regional planning*, 4 edition, Routledge, London, pp. 208.
- HRŽENJAK, J. (1993): *Lokalna samouprava i uprava u Republici Hrvatskoj*, Informator, Zagreb, pp. 440.
- LUČIĆ, J. (1996): *Dubrovačko-neretvanska županija*, Školska knjiga, Zagreb, pp. 87.
- MAGAŠ, D. (1999): *Suvremeni problemi prostornog razvoja Hrvatske*, Zbornik radova II. hrvatskog geografskog kongresa, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, 305-316.
- MAGAŠ, D. (2007): *Suvremeni aspekti primjene geografije u prostornom planiranju*, Zbornik radova IV. hrvatskog geografskog kongresa, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, 9-23.
- MAGAŠ, D., LONČARIĆ, R. (2006): *Litoralizacija i prostorno planske vizije hrvatskih priobalnih središta*, Akademik Josip Roglić i njegovo djelo, Zbornik radova; Split, Zadar, Zagreb, 245-268.
- MARINOVIĆ – UZELAC, A. (2001): *Prostorno planiranje*, Dom i Svijet, Zagreb, pp. 548.
- MATTIONI, V. (2003): *Jadranski projekti, Projekti Južnog i Gornjeg Jadrana 1967.-1972.* Urbanistički institut Hrvatske, Zagreb, pp. 325.
- NEJAŠMIĆ, I. (2005): *Demografske dinamičko-strukturne značajke gradskih i ostalih naselja Republike Hrvatske (1991.-2001.)*, Zbornik radova "Stanovništvo Hrvatske – dosadašnji razvoj i perspektive", Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar", Zagreb, str. 179-196.
- NEJAŠMIĆ, I. (2005): *Demogeografija – stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb, pp. 283.
- PAUNOVIĆ, A. (2006): *Osvrt na tehničku i društvenu infrastrukturu u kućama/stanovima za odmor*, Zbornik radova "Kuća pokraj mora – povremeno stanovanje na hrvatskoj obali", Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar", Zagreb, str. 135-154.

- ROGIĆ, I. (2006): *Tipologija naselja i kuća za odmor*, Zbornik radova "Kuća pokraj mora – povremeno stanovanje na hrvatskoj obali", Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, str. 155-180.
- ŠIMUNOVIĆ, I. (1996): *Grad u regiji ili regionalni grad*, Logos, Split, pp. 264.
- VRESK, M. (1990): *Grad u regionalnom planiranju*, Školska knjiga, Zagreb, pp. 194.
- VRESK, M. (2002): *Grad i urbanizacija*, Školska knjiga, Zagreb, pp. 252.